

Francesc Bujosa en diàleg amb Pere A. Serra

Pròleg

El que vull dir aquí és bàsicament que aquest llibre de converses amb Pere Serra fou començat el 1996 i que cinc anys és, probablement, un període excessiu de gestació. És veritat que els temps millora el vi i l'amistat, i fa tornar còmodes les sabates, però n'hi ha tantes de coses que empitjoren amb el temps —el pa, la salut, la rosa, l'arròs, l'amor— que, segons l'Estadística, n'hi ha poques esperances de que un llibre estigui en el primer grup i no en el segon.

Quines han estat les causes del retard? A la meva edat ja no he de fer molt d'esforços per esbrinar-les; són les de sempre: la vagància i la por. I ho dic no només perquè és veritat, sinó perquè he après que aquestes dues raons són perfectament admeses pels que són molt amics i pels que ho son manco. Mai cap d'ells me les ha discutides quan les he declarades. Em coneixen.

La vagància no m'atacà en el moment de començar la tasca i les entrevistes. Jo diria que aquella fou una època realment apassionant. Conversar llargament en Pere Serra, al que jo havia conegut per mor del Bartomeu Beltran Pons i Josep Tomàs Monserrat, fou una impagable oportunitat que m'oferiren Lleonard Muntaner i el mateix Pere Serra i que jo vaig gaudir amb golafreria. Era perfectament conscient de que si sabia aprofitar l'avinentesa podria conèixer l'home clau de la història de Mallorca dels darrers vint-i-cinc anys. Ho dic d'aquesta manera perquè estic absolutament convençut que sense Pere Serra Mallorca seria diferent. Alguns pensaren que millor, altres que pitjor, però estic segur que la majoria de mallorquins convendran amb mi que sense Pere Serra les coses haguessin anat d'altra manera. I això es pot dir de pocs homes. La vagància, com he dit, no vengué en els inicis, sinó després, quan fou l'hora de posar per escrit i de donar a conèixer, doncs, uns sabers que jo ja posseïa. La vagància —és ben sabut— acostuma a anar acompanyada del egoisme.

L'altra causa de la meva vessa per escriure fou —ja ho he avançat— la por. La por a ser maldestre i tudar o a fer malbé un tema d'enorme interès per a la nostra societat: saber el que Pere Serra pensa sobre la vida, sobre el territori, sobre l'art, sobre el periodisme, sobre els polítics, sobre els amics, sobre les dones. I el temor, també, —

probablement és el mateix— a que el llibre no agradàs a ningú: ni als amics, ni al enemics de Pere Serra. Als amics, perquè segurament no el trobarien prou hagiogràfic, i als enemics, perquè els hagués agradat una mica més de mala llet de la meva part. La por era també la de no trobar el to. Som una persona que sent especial atractiu, comprensió i solidaritat per les causes perdudes, pels vençuts i, més encara, pels que a Mallorca en denominam perduts. Com, idò, escriure sobre un home que ha triomfat en la seva professió i en gairebé totes les tasques que ha emprés? Com seleccionar, del material que tenia enregistrat, el que més simpàtic, si jo la simpatia la sent fonamentalment per els somnis no realitzats, i Pere Serra els ha duit endavant a quasi tots, els seus somnis?

La por potencià llargament la vagància i ambdues guanyaren mentres el producte fou més fort que l'empeguement. Em referesc a l'empeguement que sentia quan veia a Pere Serra o a Lleonard Muntaner. Fou, però, quan l'empeguement superà la por i la vagància que vaig decidir posar per escrit el que tenia gravat a les cintes. Però com fer-ho sense decebre als dos grups de possibles lectors: als que voldrien més mel i als que voldrien més fel? La solució, com sempre, vengué dels meus clàssics i del príncep de tots ells: el senyor Darwin. Fou ell el que ens ensenya que la tasca del científic — del científic de les ciències de la vida— no es la de jutjar ni tan sols de jerarquitzar, sinó solament la d'explicar. I el que ha d'explicar la ciència de la vida era —pensava— fonamentalment una cosa: com pot sobreviure una espècie en un medi determinat. Aquesta fou la solució. I he de dir que m'agradaria haver ajudat, amb la meva tasca d'humil conversador, a que Pere Serra poses en clar als possibles lectors interessats quins han estat els recursos intel·lectuals, sentimentals i físics que li han permès de triomfar —sobreviure, en el llenguatge darwinista— en el difícil món de la premsa i en el més difícil, encara, de la societat mallorquina.

El temps no passa, tanmateix de bades, i quan transcrivía les cintes me n'adonava que hi havia algunes coses que havien canviat d'ença que vàrem començar. Fou necessari fer noves converses per matisar aquelles opinions que eren sobre problemes que havien estat resolts o estaven en vies de solució. Hi havia, és clar, la possibilitat de modificar una mica les paraules gravades. Vàrem decidir que no. Volíem salvar la fidelitat. El que sí pensarem —Pere Serra, l'editor, i el conversador— es que seria bo

advertir al lector que reparàs una mica amb la data que hi ha davant de cada conversa. La feina em va tocar a mi i és el que faig ara.

No vull acabar sense unes paraules de gratitud. En primer lloc, naturalment, a Pere Serra. El lector difícilment s'imaginarà la generositat tan gran amb que m'ha tractat. Vull agrair, també, l'ajut que m'han donat Carme Mateu, n'Antoni Castanyer, en Lluís i na Bel Castaldo, en Colau Llaneras, en Jaume Ensenyat, en Gabriel Janer, en Guillem Frontera i n'Antonio Briñas. Igualment he de manifestar el meu agraïment a Leonard Muntaner, que ha tengut amb mi una paciència quasi tant grossa com la que jo tenc amb ell quan l'acompany a pescar, allà, per davant Rafaubuitx, uns peixos que sospito que no existeixen.

15 de març de 1996

Una petita bufada d'aire ha estat suficient perquè desaparegués la imatge. El mural de ceràmica en blanc i negre d'Eduardo Chillida s'havia reflectit fins ara sobre les aigües suaument verdoses d'un antic safareig de Ses Tanques. Esperam que la imatge aviat es reconstruesqui i feim una ràpida aposta mental per veure quina serà la rajola que primer retrobarà, sobre la superfície de l'aigua, l'estabilitat perduda per mor del vent. Pere Serra, el senyor de Ses Tanques, endevina, de lluny, una altra superfície aquàtica. És la del port de Sóller. El Cap Gros i sa Punta de sa Creu continuen complint la seva tasca de tancar, a un cornaló i a l'altre, l'entrada de la vella badia.

PS.- Per entendre el que és Sóller cal considerar amb cura la influència que té aquest fenomen natural que és la badia. La badia i el port, clar. Jo ja sé que fins i tot això que sembla immutable també ha variat i que fa milers d'anys que les aigües entraven molts més i que la badia era més grossa i que tot el que es ara el Camp de sa Mar i l'Arenal del Port estaven inundats. Aquelles puntes que veus són Muleta, el Puig de Balitx, Sa Mola i la torre Picada. Elles han estat testimoni d'aquesta influència del port sobre Sóller. El port ha estat —i és— pràcticament l'únic recés segur de la costa

nord i fou molt emprat ja en l'Edat Mitjana per escurçar el viatge entre la península i Palma, i per no passar, així, per sa Dragonera que era un niu de pirates. Jaume I hi desembarcà, en aquest port, en el seu segon viatge que feu a l'Illa i crec que, al finals del segle següent, també Joan I s'hi refugià al escapar de la pesta que assolava Catalunya. Hi ha també moltes llegendes medievals que fan relació al port. És diu que San Ramón de Penyafort va emprar el seu mantell, a manera de bot, per anar a Barcelona i és segur que Guillem de Torroella en la seva Faula va emprar el port de Sóller per fer sortir el seu heroi cap a la recerca del mític regne del rei Artur. El port, però, no sempre va ser un element favorable ni un avantatge per a la població. Va ser, també, un perill. Fou sacsejat moltes vegades per pirates sarraïns i l'Ajuntament de Sóller hagué de gastar diners en construir torres de vigilància, fer un castell i armar fins als nassos els habitants per mirar d'evitar les incursions dels pirates algerians. Atesos els costums de l'època no és d'estranyar que en alguns d'aquests saqueigs hi deixassin qualque dona prenyada i que ara en la sang dels sollerics —per ventura també en la meva: no en sabria greu— hi hagi mesclats elements que procedeixen genèticament dels pirates moros.

FB.- I no foren solament els pirates. També les malalties hi entraren pel port. El 1652 l'embarcació del patró català Mateu Roget fou la que introduí la pesta bubònica que causà més de vint mil morts a Mallorca.

PS.- Si es cert, tanmateix hi ha que dir que el port, tot i aquest inconvenients ha resultat fonamental per a l'economia sollerica perquè ha estat el lloc per on s'han dut al mercat el productes que els sollerics produïen i, a l'inrevés, el lloc per on han entrat els queviures més necessaris. Del port en sortien hortalisses, taronges, llimones, garrova, oli, figues, vi i, molt després, les teles que es teixien els nostres tallers. Pel port hi entraven queviures a l'engròs com el blat, l'arròs i les patates. També, més endavant, la llana i el cotó, que necessitàvem per a la nostre indústria. La gent de Palma no s'imagina la activitat que tenia el port de Sóller. En el segle passat mantenia contacte de manera irregular amb Palma, Eivissa, Maó, Barcelona, Seta, Marsella, Aigües Mortes, Niça, Orà, Alger, Palerm i no se quants de ports més. Com pots suposar les mercaderies no viatgen soles i els sollerics aprengueren a viatjar a fi de ser ells mateixos els que poguessin vendre directament al comprador. Per evitar

intermediaris. Alguns s'hi feren professionals, dels comerç i del cabotatge. Per un solleric estava molt més a l'abast Marsella que Madrid. Jo crec que la por a no ser envaïts i sacsejats i l'amor pel comerç són dos trets fonamentals del nostre caràcter col·lectiu, i el dos són producte, en certa manera, de l'existència del port. Jo mateix en som un exemple d'aquesta por a no ser envaïts i un convençut de que el comerç ha estat un dels gran invents de la humanitat. El port, a més, ha afavorit un sentiment de certa independència envers Palma. Una ciutat —diguem-ho clarament— que mai no s'ha mostrat molt carinyosa amb Sóller. Tampoc el poder central, el de Madrid, ens ha tractat d'allò millor. En sembla que fou el Decret de Nova Planta, a principis del segle XVIII, el que va concedir en exclusiva al port de Palma el dret a importar i exportar mercaderies. Els sollerics sempre hi hem estat en contra dels monopolis del comerç com el que aconseguí el Port de Palma. Qualsevol monopoli té un justificació difícil. La gent no els entén, els monopolis, i és per això que el contraban mai ha estat massa mal vist ni a Sóller ni a Mallorca. Jo mateix el vaig practicar a molt petita escala.

FB.- M'apunt el que m'acabes de dir per parlar-ne més endavant. Ara, tanmateix, el port té altres utilitats econòmiques.

PS.- Sí, fonamentalment la turística. És una activitat que començà quasi el mateix any en que jo vaig néixer: el 1928. I ho fa per part de l'agència anglesa Cook. Poc després s'hi construïren el primers hotels que eren el Costa Brava, el Terramar i el Marina. Era una època en que el port tenia pel turista el mateix encant que tenien els hotelets de la Côte d'Azur. El creixement més intensiu començà els anys en que jo me'n vaig anar a viure a Palma, a principis dels cinquanta. A partir dels setanta hi tornà a haver un altra embranzida i em sembla que són prop de vint els hotels que ara, o a l'estiu, millor dit, estan oberts. Si hi sumes les cafeteries, el restaurants i el bars, passen de cent els establiments dedicats a donar jeure, menjar i beure als turistes. El port, en conseqüència, ha canviat radicalment d'activitat i, naturalment, d'estètica. Els efectes que produeix el turisme tendeixen a esborrar el significat històric de les coses i des del punt de vista de la bellesa no hi trob moltes millores. Aquesta és la realitat. Les coses no s'han fet amb gaire gust. M'agrada mirar-lo d'enfora al port, de prop em fa una mica de fàstic. Jo en tenc un record inesborrable

del port i de la platja ja que els meus pares i tenien llogada una barraca i els estius molt de vespres hi sopàvem, a la vora de la mar. Es formaven tertúlies i la gent mirava els estels.

Hem tombat l'esquena al port i ara caminam pel jardí, ple d'escultures, de Ses Tanques. D'escultures i d'arbres: de garrovers, ginjolers, figueres i oliveres. Conviuen, els arbres amb les obres d'art. Tenc la temptació d'escriure que dialoguen. No ho faig. Resultaria cursi i seria, a més, fals: els arbres i les escultures estimen el silenci i el diàleg possaria en perill aquest respecte mutu que sembla ens tenen. Tant les escultures com els arbres es senten satisfets del que són. Això facilita anormement la convivència silenciosa. Ens asseim prop d'un petit llac i el renou de l'aigua sembla ser l'únic que s'atreveix a competir amb els sons articulats que surten de les nostres gargamelles. Miram un garrover vell i esponerós. Un estaló, que altre temps fou un pal d'electricitat i, encara més prest, un pi, ajuda a mantenir una branca horitzontal que se n'ha anat massa lluny de la soca.

FB.- Els arbres, Pere. Ramon Llull deia allò de “alegrau-vos en la bellesa dels arbres e de llurs fulles e flors”.

PS.- Si a mi m'agraden molt els arbres i mes encara el arbres vells. A Menorca hi ha un dit que assegura que, d'arbres vells i amics, no en té qui vol. I a mi m'emociona pensar que alguns d'aquest arbres ja donaren fruit als meus avantpassats. Tenen molts avantatges, els arbres. Ens donen fruits que són autèntiques llepolies: una taronja, un gínjol, una ametlla, una oliva. A l'estiu, a més, els arbres ens donen ombra. A l'ombra s'hi pot conversar, menjar, llegir, dormir. Res d'això es pot fer al sol. O, al manco, jo no en se d'estar-hi al sol, a l'estiu. Però es que a més que els arbres eviten l'erosió i, diuen els meteoròlegs, jo no ho sé, que fins i tot ajuden a que plogui més. En tot cas a mi m'agrada molt la seva companyia i també m'agrada pensar amb la relació que tenen amb els temps. Se que reben satisfets els primers raigs de sol del mati i quan em retir a les cases, com ara, els deix amb la sensació de que gaudiran de la calma de la nit i que la humitat els embolcallarà.

FB.- L'arbre es també signe o exemple de la capitalització.

PS.- Si, jo hi estic absolutament d'acord. Repara com viuen els arbres en els països rics on són adobats, regats, desinfectats, podats i com ho fan en els països pobres que els assassinen per aprofitar la seva llenya. Jo crec que en general els sollerics els estimen molt, els arbres, i és possible que aquest amor tengui que veure —ens ho hagi transmès— amb la figura de Josep Rul·lan i Mir. Rul·lan i Mir fou un mestre que s'ordenà capellà i que es dedicà a conrear la història, però que fou també un dels impulsors del Banc de Sóller i primer president del Gas. Fou, igualment, directiu del Sindicat Agrícola i escriví moltes obres de divulgació agrícola. Parlà sempre a favor dels arbres.

FB.- Si, jo n'he llegides algunes dedicades al taronger, al garrover i a l'olivera.

PS.- Si n'escriví un bon grapat, però a totes hi sura la mateixa idea: la conveniència del conreu dels arbres front al conreu dels herbacis. Els arbres signifiquen —diu— la riquesa i la cultura i el blat i la civada, en canvi, la pobresa i l'economia de subsistència. Jo hi estic d'acord: el blat i la civada els podem comprar a fora si tenim doblers, l'ombra dels arbres no la podem importar, s'ha de fer sobre ell loc.

FB.- Qualsevol tipus d'arbre?

PS.- No, de cap de les maneres. Mira aquestes muntanyes d'aquí prop. Són horribles. Els pins ho envaeixen tot. Jo no els puc veure, els pins. El mateix Rul·lan diu que és, en certa manera, una imposició de la classe militar sobre la pagesia. Els militars necessitaven fusta per el vaixells i les autoritats de Palma afavoriren el conreu de pinars, i ara no hi ha Déu que aturi el seva investida. Han guanyat la partida a les alzines i malavegen per substituir les oliveres. Aviat no hi haurà altre arbre més que els pins. Hi ha que lluitar contra els pins! Jo no desaprofit cap avinentesa per parlar-ne en contra.

FB.- I substituir-los per oliveres?

PS.- Clar. Jo n'estic molt enamorat de l'olivera. Pens que el meu enamorament ve en part derivat dels quadres que els grans paisatgistes del segle XIX i de les primeres dècades del XX, que jo observava quan era petit. L'olivera crec que simbolitza perfectament el que és la naturalesa i la cultura i com les dues coses es poden complementar. Agafar un peu d'ullastre i empeltar-lo d'olivera és una operació magnífica. De cultura i educació en favor de la natura. El paisatge de Sóller n'és un exemple de la feina que feren els nostres avantpassats. Construïren marjals i sembraren arbres que donarien fruits no tant a ells com als seus fills. En podem estar ben orgullosos d'aquest llegat. A més, l'oli és un producte excepcional i tota la economia i cultura que ja s'ha desenvolupat entorn al vi, crec que en el futur es desenvoluparà entorn a l'oli. Anirem de viatge i demanarem plats trempats amb oli del país. I es pagaran molts de diners per els olis d'una determinada varietat d'olivera. Sí, n'estic convençut. A més jo quan veig oliveres, sigui allà on sigui, sent com si em trobàs a ca nostra, a Sóller. T'assegur que no hi sabria viure sense elles.

FB.- També hi ha els garrovers.

PS.- Si, també és un gran arbre, ben nostrat i ben mediterrani. Com veus aquí n'hi de vells i de joves perquè n'he tornats sembrar tot i que des del punt de vista econòmic són un ruïna. L'any passat vaig collir les garroves, per primera vegada des de no sé quin temps feia. I collir-les em va costar vuit-centes mil pessetes. N'hi va haver trenta tones i les vaig vendre a vint-i-cinc pessetes la tona, o sigui que en vaig treure set-centes cinquanta mil pessetes. N'hi vaig perdre, idò, cinquanta mil: el comptes són bons de fer. Però no em va saber greu, perquè feia un be al garrovers. Si això no és amor a la terra ja em diràs tu què ho és. I és que actualment, dels garrovers, obtens altres satisfaccions que no les purament econòmiques. Ens permet, per exemple, observar com creix i muda la naturalesa, un espectacle tan fascinant com veure passar un tren a cent per hora. Jo també empr el garrover per ensenyar-los als meus nets que aquest arbres fan garroves, com els ametllers, ametlles, i els tarongers, taronges. Són ensenyaments ben senzills, però que a mi m'agrada transmetre. Són, per altra part, coses que em fa l'efecte que ja no ho ensenya ningú. Sí, són també un amics fidels, els garrovers. Els conec a tots. Cadascun té la seva personalitat. I hi ha

moments en que crec que comprenen els meus pesars i comparteixen les nostàlgies, que ja són moltes. T'ho asseguro.

FB.- Com és Sóller ciutat?

PS.- Segurament no en som la persona més adient per fer teoria de Sóller. Però a mi m'agrada creure que Sóller es bàsicament un producte de l'aigua. Crec que Guillem Colom explicava —jo mai ho he entès molt bé això de la geologia— que Sóller es troba al mig dues sèries o paquets d'estrats superposats. Hi ha una seria que està integrada per les serres d'Alfabia i de Son Torrella, que és la més elevada i que cavalca sobre la segona que està més a prop de la mar i que la formen les muntanyes de Balitx i de part des Teix. Sembla que foren les aigües superficials les que excavaren, en un llarg procés d'erosió —per ventura de milions d'anys—, la vall. Tanta aigua formà una zona pantanosa que es comunicava amb la mar a través d'un salt situat a la Roca Roja. Canvis geològics posteriors varen provocar l'obertura de l'estret, localitzat entre Sa Mola i Binidorm. Però és que a més l'aigua forma com una mena d'això que vosaltres els metges en deis sistema circulatori i que és imprescindible per a la vida. El torrents formen un espècie de venes que duen l'aigua cap a la mar i vivifiquen la terra. El més important és, lògicament, el Torrent Major, però hi ha també el de Sa Figuera, que alguns anomenen de Balitx, i el de na Mora, a més hi ha per tota la vall una munió de petits torrentons i de fonts, que fan que l'aigua sigui sempre present. Aquest torrents i saragalls constituïen el principal escenari de les nostres corregudes i jocs infantils. Amb algun acte de crueltat que després et contaré. M'agrada pensar que fou aquesta riquesa d'aigua la que propicià els primers assentaments humans. A les coves de Muleta s'han trobat, a més del famós myotragus, utensilis de sílex i altres mostres prou evidents de què ben prest hi hagué vida humana en aquests indrets de Sóller. El cas del myotragus és molt interessant. Sembla clar que podem parlar d'una espècie endèmica de Mallorca i hi ha alguns signes que fan pensar que pogué haver estat domesticat. Si és així seria, a més, l'únic cas d'animal domèstic esvàit. Constituiria una dada en contra d'aquella teoria que afirma que el deixar-se domesticar és una estratègia per a la supervivència. En el cas del myotragus no ho fou i per ventura caldria recordar-ho. Però tornem als humans que convisqueren amb el myotragus. Aquest primers sollerics varen viure deu fer uns quatre mil anys, però foren, també,

exterminats. Dins la nostra sang probablement no n'hi ha una sola gota de la seva. Tanmateix jo m'hi sent una mica lligat, per ventura pel fet que aquí on som ara, a Ses Tanques de Can Serra, hi trobaren restes d'una necròpolis prehistòrica. Per ventura la terra que ara trepitjam fou també trepitjada per aquests primers pobladors mallorquins. Recordar-ho m'emociona. Si tornam, però, a l'aigua et diré que fou, també la riquesa d'aigua la que proporcionà l'assentament d'una comunitat musulmana cap allà als segles X ò XI. Sembla que aquests àrabs eren bon pagesos i que saberen aprofitar les aigües del torrent Major i de les sèquies de S'Olla i de S'Ullet per fer produir bens a aquestes terres. Els moros, construïren les primeres cases i també una mesquita. Formaren el bessó del poble. Després vengueren —o venguérem— el catalans i feren net de moros i aprofitaren els seus sistemes de regadius i les seves cases. És el dret que tenen els pobles vencedors. El que és actualment el carrer Nou, el de Sa Lluna i el de Sa Mar constituïren l'esquelet del poble medieval català. Corresponen, si ho repares, a les tres entrades al poble. La nova població, la catalana, va dur una vida menys tranquil·la que la que havien duit els moros. Per què? Perquè ja no eren musulmans i la marina dels països seguidors de la doctrina de Mahoma havia evolucionat molt i dominava la Mediterrània. La conseqüència d'aquest domini era que hi havia un gran perill d'invasions momentànies que donaven lloc a ràfies ferestes. Per defensar-se d'aquests perills varen posar portes emmurallades. La població tengué tendència a concentrar-se en els carrers de l'interior, aquest carrers estrets i tortuosos on l'invasor, que els desconeix, té clares desavantatges respecte als que hi viuen permanentment i que saben tots els seus secrets. El carrer de Sa Mar i el de Sa Lluna eren els més llargs i on s'hi edificaren les millors cases. Els altres carrers significatius de Sóller com el de l'Unió, el carrer Nou, la Gran Via, els dels Noguers ja es deuen a intervencions del segle XIX.

FB.- Còm eren els homes que vivien a aquesta ciutat medieval.

PS.- Bé, jo no en som un expert en història i menys encara en història medieval. Però he llegit que en un principi després de la conquesta de Jaume I, el districte de Sóller es va repartir entre el vescomte de Bearn i el comte d'Empúries. Cent anys més tard, aproximadament, Jaume II incorporà a la corona els bens dels vescomte de Bearn, i

el comte d'Empúries va vendre el seus bens a particulars. A Sóller hi arribaren — m'han dit: jo no he comprovat mai— gent procedent de Catalunya, de València, del sud de França i del nord d'Itàlia. A més d'alguns procedents d'altres pobles de Mallorca. L'època on pitjor ho va passar fou a finals de l'Edat Mitjana perquè hi havia tres factors que feien la vida impossible o al manco molt difícil als sollerics. El primer fou la necessitat de pagar multes per la seva participació en la revolta forana, l'altre, els repetits saqueigs dels moros, que continuaven tot i les precaucions que s'havien pres i, l'altre, les malalties que en forma d'epidèmia feien matx. Però d'això en deus saber més tu que no jo.

FB.- Em tocaria, però en cas de saber-ho no crec que els lectors aguantassin una descripció detallada de les penalitats que passaven els que eren infectats pel Pasteurella pestis. Si et sembla, per ventura hauríem de fer un salt i parlar de com veus, tu, la història més recent de Sóller.

PS.- Podem seguir parlant, si vols, de Sóller i de la seva economia, però per això hauré de tornar a parlar dels arbres. No sé si em faré una mica pesat però és que durant molts de segles l'economia de Sóller ha depès del arbres. En primer lloc, naturalment, de l'olivera. L'oli i, per tant, l'olivera varen ser fonamentals per a que el sollerics poguessin sobreviure. Sóller no va produir mai cereals i si els produí fou sempre de manera insuficient. El resultat fou que hagué de desenvolupar-se l'intercanvi: el sollerics venien oli i compraven gra. Això era quan les coses anaven bé, però, si qualque any hi havia una mala collida d'oliva, era necessari que l'Ajuntament acudís als emprèstits, que atorgaven els comerciants i els senyors de les grans possessions a canvi de censals. Alguns d'aquests senyors que deixaven els diners eren de Sóller, però altres eren de Palma o d'altres pobles de Mallorca i no estimaven gaire la gent, que aquí vivia amb molts deutes. Deutes a uns senyors que quasi no coneixien. Com pots veure la vida no era el que es pot dir regalada. Per altra banda el comerç per terra era extraordinàriament dificultós en part per les condicions del terreny, però en part, també, perquè no hi hagué inversió pública. Només a partir de la segona meitat del segle XIX es pogué unir Sóller amb Palma en carruatge. Els sollerics no tenim molt que agrair als terratinents forans ni a les autoritats que residien a Madrid o a Palma. Si no hagués estat pels arbres...

FB.- Més arbres?

PS.- Sí, més arbres. Un arbre que va tenir en determinats moments la seva importància fou la morera. Es va provar de fabricar teixits de seda, però aquesta era una indústria que tenia uns llocs tradicionals que gaudien de determinats privilegis i, per aquest motiu, les autoritats espanyoles i de Ciutat varen posar molts d'emperons a la indústria de la seda a Sóller, fins que els sollerics en desistiren. Molta més importància que les moreres tengueren els tarongers, un conreu més propi de l'horta i de la petita propietat. Els pagesos saberen aprofitar el clima i la riquesa d'aigua per oferir al mercat un producte que tenia cada vegada més demanda. La taronja va fer mudar l'economia sollerica que depenia fins llavors quasi exclusivament de l'oli. Les taronges provocaren molts de canvis al poble. En primer lloc perquè s'hagué de reformar el port a fi de que hi poguessin atracar vaixells més grossos. Però no fou només això, és que per comercialitzar bé la taronja fou necessari que els sollerics acompanyassin al producte i l'intentassin vendre a Barcelona, a Marsella, a Setè i, en general, a tot el Sud de França. A vegades en venia a l'engròs i a vegades fou més convenient vendre al detall. Vull dir que hi hagué sollerics que obriren tendes de fruites comestibles al sud de França. L'emigració fou molt important, no solament pels homes que anaren a França, sinó també per la repercussió que tengué dins la mentalitat de la gent. El haver vist altres països i el dependre econòmicament de l'activitat comercial obriren el cap a molta gent que es convertí decididament a les excel·lències del liberalisme i a la que avui en podríem denominar economia oberta.

FB.- Però no tota l'emigració depengué de la taronja ni es dirigi exclusivament a França. També hi hagué molta emigració a Amèrica. A Puerto Rico i a Cuba, principalment.

PS.- Si tens raó l'emigració a Amèrica Central i al Carib no està directament lligada a la taronja però sí indirectament. Si em deixes t'ho explicaré.

FB.- T'escolt.

PS.- Resulta que la taronja va tenir a partir de 1840, més o manco, un gran auge. L'èxit era tant gros i els guanys tan substanciosos que tothom volia conrear taronges. Per poder dur l'aigua allà on feia falta es feren petites obres hidràuliques que permeteren que alguns camps d'oliveres es convertissin en tarongers. Tot bufava a favor, però a partir de 1860 els tarongers començaren a caure malalts i la seva productivitat disminuï molt. Hi hagué crisi, i aquesta crisi fou la que impulsà a prou sollerics a provar l'emigració a Amèrica. Eren bons pagesos i el que havien après a Sóller l'utilitzaren per conrear cafè o canya de sucre. La crisi de producció, per altra part, va fer espavilar als comerciants que anaren a cercar a València el que havia disminuït a Sóller. Això explica que bona part del comerç de la taronja valenciana estigués en mans de sollerics.

FB.- I que hi hagi pobles a València on la presència de famílies d'origen solleric sigui mot significativa. Jo en vaig conèixer un parell a Alzira, els arbones per exemple.

PS.- Si n'hi havia molts.

FB.- No em diràs que la indústria tèxtil també te que veure amb els arbres i amb el tarongers més concretament.

PS.- Clar que hi té que veure. Els vaixells que venien a carregar taronges venien de buit i era una bona ocasió per dur matèria per les filadores i els teixidors. Varen començar a dur llana, i qualque vegada cotó. També els diners acaramullats amb la taronja i el seu comerç foren un capital que serví per crear les fàbriques de teixits, al finals del segle XIX. Aquestes fàbriques venien a substituir els antics telers de caire artesanà que no pogueren resistir l'embranchida de la noves tècniques. Contra el progrés tècnic és impossible lluitar: té massa força. L'aprofites o et retires, però no t'hi has d'enfrontar. Els sollerics saberen fer el que ara en diuen concentració i reconversió. Dos factors foren bàsics per a que aquestes fàbriques anassin avant. El primer fou la possibilitat d'importar carbó pel port i, l'altre, els sabers i l'enginy tècnic de persones com en Maneu. La seva figura hauria de ser un orgull per el nostre poble.

FB.- Fou una industrialització que canvià el poble, no es ver?

PS.- La industrialització, però, també, els doblers que arribaven de fora. La força que tengueren els diners guanyats pels emigrants a França i a Amèrica del Sud explica l'enorme dinamisme de la ciutat a finals del segle passat, quan es creà el Banc de Sóller i la Companyia del Gas. A principis del nostre segle és quan es forma la Societat que aconseguirà el 1912 inaugurarà el tren que unirà Sóller amb Palma. I, pel que fa a la indústria tèxtil, he de dir-te que encara que resulti estrany no han estat els anys de pau el més favorables per aquesta activitat, sinó els de guerra. La guerra europea de 1914-1918 produí una gran demanda de teixits que coincidí amb la destrucció de moltes fàbriques competidores situades al continent. Fou com una benedicció per el sollerics. També el període de la nostra guerra civil, tan tràgic en molts d'aspectes, fou un temps de molta feina —cal dir-ho— per a les fàbriques de Sóller. Tota la indústria catalana havia quedat en mans de la zona republicana i els insurrectes no tenien gairebé llocs on fabricar teixits. És veritat que la fàbriques foren militaritzades i que la intendència militar era el proveïdor de matèria primera i el client quasi exclusiu del teixit, però va donar feina a molta gent i va permetre fins i tot alguna innovació tecnològica que vengué, per raons obvies, de Itàlia. En certa manera els sollerics hem estat competidors dels catalans i no poden negar que, en la crisi que vendria més endavant, un dels factors desencadenadors fou la recuperació i l'enorme pujança de la indústria catalana. Les coses són així i per molt que volguem no els poden canviar. Econòmicament els sollerics i els catalans hem estat competidors. Altra cosa és la cultura.

FB.- La teva família és ben sollerica?

PS.- Si el meu pare al final de la seva vida va dur una mica la curolla de la genealogia i va deixar escrites notes sobre els nostres avantpassats. L'arbre dels Serra te les arrels ben ficades dins aquesta vall i com pots suposar en una família tan antiga hi ha hagut de tot, fins i tot un oïdor de la Inquisició. I no sembla desbaratat pensar que el nostre ascendent més llunyà fos Pere Serra, un dels cavallers que acompanyaren al comte d'Empuries a la conquesta de Mallorca. En el repartiment li correspongué una

casa a Sóller i una porció anomenada Montsihere. Però això són històries llunyanes. El meu record no va molt més enllà del meu avi Pere Lluç Serra.

FB.- Era metge, no és ver?

PS.- Sí: metge, i polític. Havia estat el segon fill del matrimoni entre Josep Serra Aulet, que fou un cacic —d'aquells que tenien anomenada d'exercir el dret de cuixa— cap del partit conservador de Sóller i batlle, i Onofria Canyelles de Terrades i Puig, que pertanyia a una família que era titular de la baronia de Terrades de Santa Maria. Pere Lluç Serra Canyelles fou un home d'un caràcter fort i una mica turmentat. S'havia casat amb Trinitat Pastor Borràs. La meua mare no s'hi va entendre molt bé amb ell. Hi hagué en aquesta relació un episodi força traumàtic. És possible que provocat en el fons per aquest turment que significà per el meu avi el fet de que un fill seu, una germà de mon pare, morís del garrotillo sense que les mesures que ell va prendre poguessin curar-lo. Es sentí una mica fracassat i tenia, probablement per aquest motiu, reaccions rares. Una d'aquestes fou un dia en que jo estava malalt i tenia molta febre. L'anaren a avisar perquè em vengués a veure i ell va dir que no, que m'embolicassin amb dues flassades i que em duguessin a ca seva. Ma mare es va negar en rodó i em va dur a un altre metge. Era el metge Casellas, el pare del teu company d'Acadèmia, Arnau. Vengueren a veure'm també un parell de metges de Palma que es mostraren partidaris d'operar-me, mentres que el metge Caselles era més conservador. Es va imposar el seu criteri i no em férem cap tall a la panxa i amb pastilles —no sé quines— em vaig curar. El meu padrí tenia un caràcter molt fort. Ma mare no s'hi va entendre gaire amb ell quan era jove. Quan va tornar més vell les relacions milloraren substancialment.

FB.- Va tenir molts de fills el teu padrí.

PS.- Si, a més d'aquest nin que es va morir de garrotillo, en tengué sis més: quatre nins i dues nines. Un d'ells morí relativament jove en circumstàncies estranyes. Nomia Francesc i es diu que era morfinòman i jugador. Havia festejat una filla del pintor Tòfol Pizà, que nomia Mariana Feia el servici per Palma i va desaparèixer sense que ningú en sabé donar noves. El trobaren mort, tres anys després, a la finca

que tenia el meu avi al terme d'Escorca i que es deia Ca'ls Reis. Era l'any 1929 i l'oncle Francesc tenia, llavors, 22 anys. Ja no en complí pus, d'anys. Fou un assumpte del que no en vaig sentir parlar massa i quan en vaig sentir parlar sempre hi hagué molt de misteri perquè el cadàver momificat que trobaren tenia el peus fermats. Tanmateix jo no descart que es tractàs d'un suïcidi i que el tio simulàs un homicidi per estalviar a la família el deshonor que significava un suïcidi. Recorda que als suïcides fins i tot els hi negaven l'enterrament al cementiri catòlic. Deixa-m'ho estar i parlem dels quatre germans que sobrevisqueren foren l'oncle Pep, la tia Mariana, l'oncle Pere i el meu pare, Miquel Manuel Serra Pastor.

FB.- L'oncle Pep era l'apotecari?

PS.- I batlle de Sóller quan va estellar el Moviment. Havia estudiat Farmàcia a Barcelona i es probable que tengués coneguts que militaven dins el catalanisme polític. Quan va acabar els estudis va obrir una apotecaria a Sóller i com a bon apotecari crea una tertúlia de caire artístic, literari i cultural. Però en aquestes tertúlies era impossible que no s'hi filtràs la política. I el meu oncle no en va defugir, de la política.

FB.- Un altre apotecari solleric, l'apotecari, Torrens ja n'havia creada una altra, de tertúlia.

PS.- Si hi en ella hi havia participat activament el meu padrí Pere Serra. És on va conèixer Santiago Rusiñol, Joaquim Mir, Eliseu Meifren i tota aquella colla de catalans que tant d'entusiasme mostraven per Mallorca, pels seus colors i per la seva llum. A les parets de cal meu padrí hi havia algunes obres d'aquests pintors penjades. Algunes les havia comprades, altres eren, possiblement, obsequis amb els quals els pintors agraien alguna visita que els havia fet com a metge.

FB.- Temps hi haurà per parlar de pintura. Ara hauríem tornar l'oncle Pep.

PS.- Sí, l'oncle Pep va ser molt important en la meva infantesa. Encara que en la seva joventut, supòs que per influències de son pare, havia mostrat simpaties per el partit

conservador, ingressà mes tard en el partit Republicà Federal de Mallorca. Més endavant fou un del fundadors a Sóller de Acció Republicana de Mallorca, que passà a ser Esquerra Republicana Balear. Signà la resposta al missatge del catalans i quan estellà el Moviment era, des de feia dos o tres mesos, batlle de Sóller.. Els esdeveniments de la guerra foren prou dramàtics a Sóller, perquè el carrabiners no volgueren passar-se a les tropes franquistes i feren front als militars —el Jinetes d'Alcalà— que volien controlar tots els punts neuràlgics del poble. De resultes d'aquest enfrontament morí el tinent Lisozain, la qual cosa feu que la represàlia posterior fos encara més violenta que en altres llocs. Els falangistes locals foren armats i els carrabiners resistents afusellats. Alguns sindicalistes i, fins i tot, algun empresari foren també assassinats. El meu oncle Pep i deu sollerics més foren empresonats i condemnats a mort. La pena, al final, els fou commutada per cadena perpètua. Però aquesta commutació no fou senzilla. Fou necessari una operació diplomàtica que consistí en fer que mon pare, que havia estat requeté, així es vestís, i amb el salconduit pertinent, anàs amb una avioneta fins a Burgos, que no sé per on passarien, per entrevistar-se amb el cardenal Gomà. De Burgos anà cap a Sevilla i de Sevilla cap al Puerto de Santa Maria, on pogué agafar un vaixell per tornar a Mallorca. Encara que el resultat fou bo —al meu oncle li canviaren la pena de mort per la cadena perpètua— mon pare sempre deia que l'experiència li va produir molta tristesa i mai no en va voler donar massa detalls. Les coses eren prou dramàtiques en aquell temps en que jo tenia nou o deu anys. Mentres l'oncle Pep estava a la presó va morir de tuberculosi una filla seva que nomia Trini. Per a que l'oncle Pep pogués veure la seva filla abans d'enterrar-la fou necessari subornar als guardes i que dos amics seus es quedassin a com a penyora a la presó fins que ell hi tornàs. Quan va morir l'oncle Pep, era ja l'any 1962, i quan duien el fèretre cap a l'església varen trobar un grup de "balillas" que eren la secció infantil de Falange, i que anaven comandats per un altre una mica més vell que ells, que, quan veié el bagul, els fer formar i el saludaren amb el braç alçat. Són coses de la vida que, a vegades, sembla que cerca la ironia Et tot cas el que voldria haver dit és que els fets de la guerra civil marcaren prou la nostra família, com marcaren moltes altres famílies de Mallorca. L'oncle Pep va tenir una altra filla que és na Bàrbara Serra Noguera a la que hem de considerar la primogènita de la família Serra.

FB.- Si consideram les dones. Perquè si només consideram els homes...

PS.- Si, però si només feim cas a la línia masculina, a la que els especialistes en aquest coses de les línies successores en denominen línia agnàtica, el que continua la línia de la primogenitura som jo.

FB.- L'oncle Pere fou un altra cosa.

PS.- Fou una altra cosa a la força, perquè ell havia signat també la resposta als catalans i probablement tenia idees autonomistes. Fou empresonat i depurat, però pogué demostrar que s'havia convertit a la vertadera causa, que era, com pots suposar, la causa del Moviment Al acabar la guerra va començar una carrera de periodista al diari Balears on gaudí de molta popularitat com a cronista d'Inca i com especialista en esports. Signava amb el pseudònim d'Arres que, com pots endevinar, és Serra escrit a l'inrevés. Després, a mitjans dels anys quaranta, se'n va anar a Barcelona on fou col·laborador de Ràdio Espanya de Barcelona. Era mestre d'escola. Va escriure abans de la guerra en català i després en castellà. Durant la guerra va publicar un llibre amb il·lustracions d'en Xam que es deia Solamente cuentos.

FB.- El pare.

PS.- Jo entenc un gran record de mon pare. Va néixer el 1903. Era més jove que l'oncle Pep i més vell que l'oncle Pere. Va començar a estudiar als frares de La Salle, a Sóller, i va sentir la vocació religiosa. Va passar una temporada amb els blavets de Lluc i després una any al Seminari de Palma. La fe i l'admiració pel la figura de Crist l'acompanyaren tota la vida. En va escriure, més tard, una biografia on va poder expressar tot el que sentia, que era molt fort i molt profund.

FB.- En Toni Vicens em va dir que era un dels seus llibres de capçalera. Un exemple d'una fe profunda.

PS.- És un judici molt encertat i m'afalaga molt. Però per continuar la història et diré que als desset anys se'n va anar a l'Argentina amb la intenció, supòs, de fer fortuna.

Però no ho era la seva vocació, el negoci. A l'Argentina sembla que s'interessà més per la literatura i la política que no pas pels diners que no foren mai el seu objectiu. Amb política va tenir simpatia pel partit comunista, però a mi em sembla que aquest atracament al PC ve es ser més conseqüència de les seves afeccions literàries que no de la seva activitat laboral. A Argentina, a Bones Aires, va llegir Dostoieski, Puskin, Tolstoi i Gorki de qui després en traduiria una narració titulada L'Heroi. Per hi hagué un escriptor que l'interessà encara més que els esmentats fins ara. Era el noruec Knut Hamsun. L'autor d'aquella gran novel·la que es diu Pan. Mon pare sempre va estar molt orgullós d'haver introduït Hamsun a Mallorca. També fou un admirador de Marinetti, aquell futurista que es fa fer construir una tomba per ser enterrat i a la que hi duia cada dia flors. A la tornada a Sóller semblava convenient trobar una feina estable, ja que no era imaginable que una persona pogués viure de la seva vocació literària. Mon pare va trobar una primera feina a l'Ajuntament de Sóller i, després, al Banc de Sóller, que més tard es convertiria en el Banco Hispano Americano. Aquest ofici era prou compatible amb uns capvespres dedicats a la lectura, a l'escriptura i a la trobada directa o epistolar amb els seus amics. Aquests amics eren els dos germans Arbona, en Miquel i n'Andreu, i en Miquel Marqués i Coll, que era fill del fundador del Sóller en el qual va col·laborar assíduament el meu pare. Molts dels editorials d'aquells anys —dels anys 24, 25 i 26— foren escrits pel meu pare que signava amb els pseudònims de Fidel, de J. Bonaventura o, senzillament, amb una S. Fou segurament també gràcies a aquest amics o al seu germà gran que va entrar en contacte amb el grup de La Nostra Terra, on hi va publicar varies narracions. També en publicà algunes a l'Almanac de les lletres.

FB.- Però tu no ets producte d'una narració, sinó d'un amor.

PS.- Naturalment. Era una amor que havia nascut probablement abans de que el meu pare anàs a l'Argentina i que es consolidà després. Ma mare era una al·lota rossa amb els ulls blaus i no m'estranya que el meu pare en quedàs fascinant. L'amor en aquest edats és un sentiment molt fort. Es casaren el setembre de 1927 i l'Agost de 1928, el dia 18 concretament, va néixer jo. Feia molta calor.

FB.- El teu naixement va trastocar la vida de ton pare.

PS.- No gaire. Va continuar amb el seu treball al banc i la seva afecció a la literatura. Eren, tanmateix, anys i temps on la política engrescava a molta gent i mon pare va estar a punt de prendre'n part activa. Havia signat el manifest de fundació de Centre Autonomista i varen proposar-li de presentar-se per a regidor de l'Ajuntament com a representant del autonomistes. Ho pensà millor i desistí.

FB.- Després vengué la guerra.

PS.- Sí, jo tenia vuit anys quan va estellar el Moviment i vaig viure de manera prou confusa els dramàtics esdeveniments que afectaren a la família Serra com abans t'he contat. El meu oncle Pep pogué salvar la pell i fou, finalment, alliberat el 1943. Durant la postguerra el meu pare va seguir col·laborant al Sóller, encara que va passar a escriure en castellà. L'any 1940 es creà el diari Balears i el director efou Antoni Colom, un solleric que sempre va dur l'idea de recuperar els escriptors que abans de la guerra a havien destacat en català, —en Pere Capellà, en Moll, en Joan Pons i Marques i en Miquel Arbona—. Mon pare hi va començar a col·laborar a finals del anys quaranta signant articles en castellà amb el nom de Fidel. Si l'obra periodística, al Sóller i al Balears, la feia en castellà, la seva obra de creació la mantengué sempre en català. El 1952 en Moll i ell varen aconseguir que la censura els deixàs publicar un llibret que duia per títol Agredolç —em sembla que fins i tot un títol que es va d'haver de negociar— i que recollia bona part de les narracions que havien aparegut abans de la guerra a La Nostra Terra A mon pare també li va fer molta il·lusió participar en el llibre que l'editor Albertí fa fer amb escriptors mallorquins i eivissencs i que titulà Contes balears Crec recordar que junt amb el meu pare hi col·laboraren Miquel Bota Totxo, en Gafim, en Maria Villangómez, en Josep Sureda Blanes, en Bernat Vidal i Tomàs i en Jaume Vidal i Alcover. Mon pare hi va publicar el conte “El Retorn” que té alguns elements autobiogràfics.

FB.- Sempre des de Sóller?

PS.- En aquest època sí, però el 1959 mon pare va venir a viure a Palma. Fou un any molt important per a ell perquè a més del trasllat a Palma va rebre un premi que li fa

fer molta il·lusió. Era el premi Faula que atorgava la Casa de Cultura de Sóller. Ambdues coses foren creació d'un bon amic meu, l'advocat, empresari turístic, i ocasionalment polític Jaume Ensenyat. L'obra que varen premiar fou Crist un biografia del protagonista del Nou Testament i de la qual ja n'hem parlat abans. Jo, que ja tenia la impremta Atlante, la vaig publicar el 1959. El premi Faula no fou, però, conseqüència de cap intriga. Mon pare no tenia en absolut un caràcter competitiu ni intrigant. Tot el contrari. Era un sant home.

FB.- A Palma va prosseguir la seva carrera literària.

PS.- Si però sense una gran ambició. Va dedicar molt de temps a la lectura, i la escriptura de narracions curtes que en bona part quedaren inèdites i que, després de la seva mort, va publicar l'editorial Moll amb el títol de De Tot Vent. Seguí col·laborant a i a revistes con Sóller i Lluc i als periòdics. La majoria de les vegades ho feia en català, però al Diario de Mallorca ho feu en castellà. Era una secció que es deia "Correo de las Artes y de las Letras" i que duia, en sembla, en Guillermo Sureda Molina. A la col·lecció del Lluís Ripoll, a Panorama Balear, va escriure una espècie de guia sobre Fornalutx. En els darrers anys de la seva vida va sentir molta curiositat per l'origen del nostre llinatge, el Serra i va remoure papers i arxius. Va poder documentar un Pere Serra en el segle XIII. És l'avantpassat més antic del que tenc notícia.

FB.- I Carme Bauzà Mayol.

PS.- És ma mare. Dos anys mes jove que el pare. Era la petita de vuit germans que nasqueren al si d'una família de tradició artesana, de fusters més concretament. Poc després de néixer ma mare va morir el seu pare. La supervivència dels vuit germans va estar molt ajudada per dos oncles que havien fet fortuna a Puerto Rico. Aquesta ajuda els permeté viure sense grans estretors i anar a escola de les monges escolàpies. La família, amb el temps es va espargir. Un germà se'n va anar a França i dos partiren cap a Amèrica, dues germanes es casaren i una altra es va fer monja de la Caritat. A la família de ma mare els deien "baldufes", malnom que s'havien guanyat per la seva habilitat per el ball. Crec que s'enamoraren de jovenets, mon pare i ma mare. Les

nuviatges no foren molt ben vistes per l'avi Serra, que segurament hagués volgut un nora de mes bona família. Vull dir de família més rica Tenc, fins i tot, la sospita que el viatge a Argentina que feu mon pare no fos una maniobra de l'avi per veure si així oblidava ma mare. Afortunadament no l'oblidà i, quan mon pare va poder establitzar la seva situació econòmica —quan va entrar a fer feina la banc— decidiren casar-se. Al principi varen viure a cal meu avi però la mare va veure que seria molt difícil la convivència i va decidir passar a viure al carrer de Sa Mar i més endavant, amb el doblers que havien rebut de l'herència dels oncles d'Amèrica, ens construïrem el xaletet de la Gran Via i, encara més endavant, un pis a la mateixa Gran Via. Ma mare tenia molt bona mà per la cuina i aquesta habilitat crec que fou un dels factors que ajudaren a millorar les relacions amb l'avi. Jo record els meravellosos escabetxos d'anfós que ens enduíem a l'estiu quan anaven a estiuejar a la finca que el meu avi tenia a Escorca, Ca'ls Reis. Feia una olor molt especial Els aromes de la infantesa es queden gravats en alguna part molt profunda del cervell. No s'esborren mai.

FB.- El nom de Ca'ls Reis sembla una premonició.

PS.- En el cas de ma mare sí, perquè he de dir-te que sempre s'entengué be amb els nostres reis, especialment amb la reina Sofia, a la que li feu coques de pebres torrats i li va dir que sempre resava perquè el seu germà Constantino pogués tornar a Grècia.

La conversa ha estat llarga. La llum s'ha acomiadat de nosaltres sense que li hagin dit adéu. Les escultures semblen cadàvers desinteressats de les nostres paraules. Som a l'època de l'any on els dies ja s'allarguen, però encara fa fred. El centre termoregulator dels cos envia missatges al cervell que comença a transmetre desigs de cercar el recer. Es dirigim amb silenci cap a les cases de Ses Tanques. Trepitjam alguna garrova que es queixa discretament. Les oques esquienen reivindicant el seu domini del jardí.

4 de Abril de 1996

El cambrer del restaurant “Le Bistrot” sembla de les Antilles o de les illes Fidji. A mi en recorda el golfista Vijail Sing. La decisió sobre el menú ha estat bona de prendre: compartiren una ensalada amb crostons i fetge i després investirem a una cousolet. Esper que el màquina enregistradora sabrà destriar les nostres paraules del abundós soroll que ens envolta.

FB.- A la infantesa què et premiaven?

PS.- En aquell temps hi ha havia menys recompenses per els al·lots que avui en dia. El sentiments estaven menys comercialitzats i els al·lots condicionaven menys que avui en dia la vida dels pares. El paper predominat que tenen els nins avui en dia no el tenien abans. Els pares ara tenen per amics els pares dels seus al·lots. Abans era al contrari. Sí, el lloc tan central que ocupen els al·lots —o l'al·lot, atès el baix índex de natalitat de la nostra illa— és un dels trets fonamentals dels nostres temps i molt distint dels temps de la meva infantesa. Jo pens que vaig ser un al·lot una mica introvertit i crec que el que més m'agraïen, els meus pares, fou el fet de que els donàs pocs maldecaps. El més gran que donava a la meva mare era que en primavera li omplia la casa d'anguiles, i és que als meus amics i jo ens agradava anar per les torrenteres de Sóller i agafar anguiles. Ho fèiem amb una forqueta i després jo me les duia a ca nostra i les amollava allà on trobava aigua, a les piques, al bany, o, si podia, al safareig de Ses Tanques. Hi havia anguiles per tot. Són uns dels millors records de la infantesa, perquè aquells torrents eren un territori una mica màgic per a nosaltres i les olors que hi feia la molsa i el llim eren molt peculiars. Però pot ser que això de les olors i el territori màgic siguin una cosa que jo valor ara i que ho apreciava menys en la infantesa. El que a mi m'agradava quan era al·lot es agafar les anguiles i dur-les a viure a ca meva. Em feien companyia.

FB.- Hi havia un cert sadisme en les relacions que teniem el infants amb els animals.

PS.- I tant. Però no en les anguiles a les quals jo els causava el menor dany possible. Hi havia activitats més cruels Jo per exemple gaudia molt d'agafar aucells amb visc. Quan arribava l'estiu em duïen a una finca que tenia el meu padrí a Escorca, es deia Cal's Reis. Allà hi havia fonts on hi anaven a beure els aucells i jo posava brinets enviscats i els aucellets hi quedaven atrapats. Els posava dins una gàbia i, quan tornava a Sóller, me'n duïa els més bells i amollava els mes lletjos. Jo no els volia fer mal a aquells animalons. El que volia era la seva companyia, encara que reconec que aquest interès meu anava en contra de la seva voluntat. L'estimació que sentia pels aucells fou motiu d'una de les bregues més grosses que vaig tenir amb els meus companys, amb aquells amb el que caçava anguiles. Un dia, quan havíem sortit de classe, vérem una tórtora joveneta i entre tots l'aclaparin i la dugueren a una bassiot on la feren nedar fins que s'ofegà. Jo quan vaig veure aquella crueltat i aquella humiliació en vaig empenyar molt i vaig estar dos o tres dies mesos sense dir-los paraula, la qual cosa va accentuar la meva soledat. Perquè jo ho vaig ser, ja t'ho dit, un al·lot una mica solitari.

FB.- Pere, dins la meva cartera duc el llibre de ton pare de titulat *De tot vent hi ha una narració del teu pare que es diu el verderol i que m'agradaria que després comentàssim.*

Quan jo era nin, tenia un verderol que era meu, gran, gras i polit, més que el puny de la meva mà. El vaig dur, juntament amb d'altres aucells de la muntanya, agafats a la l'abeurada d'una font ombrívola, quan era l'hora primera d'un matí clar.

Amb el temps, els aucells em fugiren. Em fugiren per la porta oberta i oblidada de la gàbia gran; per sullà, em fugiren les cadernereres i els pinsans, els passerells i els gorrions.

La gàbia restà buida, quasi deserta, enfora ja tota aquella fantasia multicolor dels meus aucells, silenciades ja per sempre la disbauxa i la brega, emmudit el cant i quieta la bellugadissa constant del voleteig. Només em quedà un verderol bonastre i gras, retardat en qüestions de vol i de mirada d'òliba.

Perquè no estigués tot sol en la gàbia gran, el vaig posar dins una altra de més petita, a l'ombra verda d'un til·ler ombrós. Allà estigué setmanes, mesos, fins que un dia també volgué provar de bell nou la llibertat; però la provà en petites quantitats, com qui pren una medicina o saboreja un bon vi. Primerament, no es feia gaire enfora del til·ler. A la vesprada, tornava a la gàbia, menjava; no tenia més ambicions. Després, així com anàvem passant els dies, les volades ja foren més llargues. Encara, però, tots els horabaixes retornava i dormia dins la gàbia, fins que un dia ja no tornà mai més.

El record molt bé: era un verderol bonastre i grassó.

(Miquel Serra Pastor. *El Verderol. De tot vent* pp.34-35)

FB.- Pere, la recordes la narració del teu pare?

PS.- Perfectament. No recordar-la em semblaria un acte de desconsideració cap a una de les persones que més he estimat i considerat. Sí, la record molt bé.

FB.- Posat que la recordes et diré tu tens amics —i enemics— en el camp de la psiquiatria. Cap d'ells es molt partidari de la psicoanàlisi, però així i tot crec que no els costaria gaire troba les arrels de la teva gran passió, que és el col·leccionisme d'art, en aquesta necessitat de tenir animals vius a dins ca teva. Per ventura heretada de ton pare.

PS.- No és descartable aquesta hipòtesi. Per ventura aquells aucells em permetien perllongar els dies feliços que jo passava a la finca de Ca'ls Reis on trobava un món fascinat que em permetia aventures que a la ciutat de Sóller eren més difícils d'aconseguir. I si t'he de dir la veritat en el meu col·leccionisme d'art hi ha també una preparació per el dies que vendran on segurament em faltará l'amistat. Perquè a mi m'agrada molt ser amic de pintors i sentir de prop el calor que es desprèn de la seva feina creativa. Els quadres en són el resultat d'aquesta calor creativa i quan els mir puc imaginar-me aquell acte tant viu i tan fascinant com és el de fer un quadre. Una de les novel·les que més m'ha impactat són les Memòries de Adrià, o, millor dit, les Memorias de Adriano perquè la vaig llegir en castellà en la magnífica traducció que

feu Cortazar. Margarita Yourcenar ens presenta un personatge ja molt malalt i que li manca ja l'energia necessària per dedicar-se als negocis d'Estat, i que dóna audiència als seus records. Adrià, tot i que ja no te gaire forces, encara visita el seu cavall al que pot veure, però ja no muntar. Confesa que el cavall ha estat un del seus millors amics i que quan el mira, toca i l'olora recorda les grans cavalcades que va fer amb ell. Jo no he tengut mai cavalls, ni he estat per suposat un personatge com n'Adrià, però l'entenc perfectament. He gaudit molt de l'amistat del pintor i es possible que tenguí l'esperança de que els seus quadres m'ajudaren a reviure aquelles amistats, com les cadernereres m'ajudaren a reviure els estius feliços que vaig passar a Ca'ls Reis. Ara els meus amics i enemics psiquiatras probablement haguessin embullat una mica més la troca del que ho has fet tu.

FB.- No he acabat, però ara diguem com vares aprendre a llegir?

PS.- Jo ho vaig fer a ca les mongetes de la Caritat a Sóller i també gràcies a que mon pare em comprava en Mickey, aquell tebeo que per a nosaltres va ser tant i tant important. La lectura que es fa de petit té molta importància per quan has d'escriure. Jo en vaig parlar amb en Tòfol Soler sobre la possibilitat de fer un diari en català. I ell, que mai no en va dir que no, em contà que una vegada parlant amb en Jordi Pujol, el President de la Generalitat li havia dit que per a la tasca de normalització confiava més amb la televisió i amb la radio que amb la premsa i en el llibres. Jo li vaig dir a en Tòfol que en Pujol i ell anaven molts errats de comptes, perquè la gent veient televisió o radio no aprèn ni a llegir ni a escriure. I per aprendre a raonar són essencials la lectura i la escriptura. O no? Però, es clar, és que en Jordi Pujol probablement estava molt cansat d'abocar duros i més duros pel diari Avui.

FB.- Ja parlarem més tard, si vols, de política i dels polítics. Segons tenc entès, després de les monges anares a classe amb el “coritos”, es a dir, amb els frares de Lluç que regentaven el Convent.

PS.- Si, i quan record aquells temps se'n confonen els sentiments. Hi va moments que foren desagradables per mor de la truculència amb què a vegades ens explicaven com era l'infern i altres moments més bons lligats a les “gamberrades” i malifetes que

feien. El que es feia més por amb les seves prèdiques no era un frare, sinó un capellà que nosaltres coneixíem com el pare Font i Arbós que quan ens descrivia l'infern ho feia amb molta força. Força i truculència que compensava dient que tanmateix no ens preocupassin que cada un de nosaltres tenia reservat un bocinet de cel. Record els pares Estrany, Verd, el botànic Bonafé, Nicolau i Vanrell, que era el de caràcter més pagès i que un dia hem va fer repetir fins a cent vegades que un zero a l'esquerra no val res i cada pic que ho deia em pegava com una llosca. El pare Nicolau era germà d'un periodista que mes tard coneixeria a Palma i que era conegut per tota la redacció com "el tio". "El tio" era un personatge molt singular. Va aconseguir enamorar un propietaria catalana i els dos anaren a viure una temporada a Madrid, on "el tio" fia de corrector d'estil del diari esportiu "As". "El tio" fou el primer redactor que vaig tenir quan vaig crear Fiesta Deportiva. El seu germà frare de Lluç va estar molts d'anys a València i feu estudis sobre el captius mallorquins que visqueren amb els moros. És una obra que va quedar inèdita i que segurament valdria la pena que algú editàs si és possible trobar el manuscrit.

FB.- Del tema de Fiesta Deportiva en parlarem, si vols, més endavant. Ara hauriem de tornar al Col·legi.

PS.- El director era Damià Canals, que era propietari de Montcaire i que m'aprovava, però m'humiliava perquè deia que ho feia més que pels meus mèrits per la compassió que li feia. Tanmateix un dia em va posar un deu i va ser perquè s'havia assabentat que jo li havia tret un malnom. Aquest malnom era el "oso gris" i és que Damià Canals tenia una gran còrpora i els cabells grisos. El malnom no sé per quines raons li va agradar, i jo, en lloc d'un càstig, en vaig rebre un premi. La vida és així.

FB.- Saber posar un malnom és un demostració de capacitat literària. Un malnom ve a ser com una metàfora o una síntesi que es permet endevinar el personatge que amaga el nom cristià i els llinatges. Només un pocs aconseguixen que els malnoms que han inventat siguin acceptats i incorporats al llenguatge pels altres companys. Tu fins i tot aconseguies que ho acceptàs la persona que el rebia. Et felicit. Eres bon estudiant?

PS.- La veritat es que no ho vaig ser gaire, un bon estudiant. Només destacava en un aspecte. Era el de la redacció, supòs que perquè intentava imitar l'estil dels tebeos que llegia o perquè, vulguis o no, quan tens un pare al que sents parlar amb una sintaxi molt correcte, aquella música es queda incrustada al cap i és com una cançó que et surt sense massa d'esforç. És una facilitat que tenia i que, a vegades, pens que he perdut.

FB.- No tenies una orientació clara de què fer quan sortires del col·legi.

PS.- No. La veritat es que anava una mica perdut i sense un objectiu clar. Per això vaig entrar a fer feina al tren de Sóller on guanyava molt poc: deu duros al mes. Vaig protestar i vaig aconseguir que el president de l'empresa em pujàs cinc duros més, que era el cinquanta per cent més. En Miquel Puig em va dir que no em pujava més el sou perquè si em tenia diners a la butxaca els em gastaria amb males dones i en vicis. Jo no em vaig conformar i vaig amenaçar en dur l'empresa a la magistratura si no em donaven el sou mínim que crec que eren 299 pessetes. Mentres havia descobert els avantatges que tenien els que sabien comerciar i no es conformaven amb el sou de cada més. Vaig saber, aviat, que a Palma pagaven l'oli més car del que el venien a Sóller i com que a mi el transport no em costava res el negoci era prou rodó. Més endavant jo i dos amics van descobrir que aquests guanys encara eren més alts si ho fèiem en substàncies com el cafè, el sucre i el tabac, és a dir, amb el contraban. També transportaven calces de niló. En un dels primers viatges quan arribaren a Palma hi havia a l'estació l'inspector Martí que ens demanà a veure què hi dúiem dins la maleta. Nosaltres, ben retgirats, varen dir que no res, però mentres ho estàvem dient això la maleta va rebentar i els productes prohibits quedaren a la vista. Haguérem d'anar a comissaria. Per sort entre els nostres clients tenien el Governador, Pardo de Santayana, el Batlle i el Cap de Falange i per això varen poder sortir al carrer. Ens imposaren, tanmateix, una multa molt forta de 360.000 pessetes, però no l'haguérem de pagar perquè el Papa va concedir un indult per ser Any Sant. Estic, per tant, amb deute amb la Santa Seu. Però, en tot cas, no estic empegueït de confesar que en vaig fer, de contraban.

FB.- És que el contraban mai ha estat una activitat mal vista a Mallorca.

PS.- Naturalment. N'hi ha que diuen que fins i tot forma part de la nostra cultura i que sempre ha estat una manera que ha tengut Mallorca de defensar-se contra l'excessiu pes de les recaptacions que ha cobrat l'Estat, donant tan poc a canvi. Has de tenir en compte que ja en el segle XVIII estava prou generalitzada aquesta pràctica. El contrabandista, ni en el segle XIX ni en el XX, ha estat mal considerat dins la societat. Ben el contrari: era un senyor que posava en el mercat productes més barats i que per altra part donava feina a una població que ho hagués passat molt malament sense aquest complement. Jo no vull dir que el contraban no engendrès una mica de violència, perquè les rivalitats entre distintes colles arribaven a originar fins i tot assassinats, però eren excepcions. Com ho eren també excepcionals les eliminacions dels guardes que resultaven molestos. Lo normal es que hi hagués una cultura del pacte en la que hi entraren els carrabiners i després els guàrdies civils, que eren sistemàticament subornats. I és que Mallorca és, en aquest sentit, una terra privilegiada per la seva geografia plena de cales i perquè, quan les coses s'embrutaven, el vaixell podia escapar cap a alta mar i entrar en aigües internacionals on eren pràcticament invulnerables. Basta que repassis la toponímia per veure la importància que ha tengut sempre l'activitat del contraban. Jo no sé quantes coves i pous que s'anomenen del contraban hi ha a Mallorca: a Fornalutx, a Valldemossa, a Calvià, a Cala Figuera. A molts de llocs. La toponímia posa en evidència uns fets que ningú no pot negar.

FB.- Quins han estat els contrabandistes més coneguts de Mallorca.

PS.- Be aquesta és una pregunta que no es pot contestar sense que impliqui un cert perill. Diguem que es conegut que en March i els seus homes més fidels, en Flexas, en Foguerada i molts més en feien. El contraban ha estat una forma d'inversió —una inversió d'alt risc— a Mallorca. Molts d'homes hi han posat doblers, que han estat multiplicats ràpidament. Segurament molta més gent de la que ens pensam. L'origen de moltes de les fortunes que hi ha actualment a Mallorca tenen el seu origen en el contraban. Fins i tot capellans, frares i monges han obtingut alguns guanys relacionats amb el contraban. Repara que l'Església no l'ha condemnat mai de forma explícita, el contraban.

FB.- A més del contraban practicares l'estraperlo.

PS.- Be, l'estraperlo era una altra cosa. Era el comerç de bens que estaven racionats. Aquesta era, encara, una activitat més innocent. En realitat els que la practicàvem eren mon pare i una tia monja, fitxa't tu. Jo, que tenia devers deu anys, solament els acompanyava. Anàvem a Montuïri amb oli i tornàvem amb farina. Record amb nostàlgia aquelles coques que ma mare feia amb la farina que havia aconseguit mon pare a Montuïri. Però l'activitat, insistec, era del tot innocent. Tant innocent que la practicaven mon pare, que era un sant homo i una la meva tia monja de la Caritat a la que anomenaven Sor Margalida dels Reis. Els més polissó dels tres probablement era jo, que només tenia deu anys.

FB.- Aquella joventut passada a Sóller marcà el teu llenguatge? M'agradaria saber si, a part de remarcar les erres empres paraules d'origen francès, això que els lingüistes en diuen gal·licismes. A mi m'han dit que es quan t'enfades que et surten les erres més agressives i moltes més franxutades.

PS.- No t'ho sabria dir. Probablement perquè quan m'enfad les coses no em queden gravades a la memòria i per tant no se ben bé el que he dit. Ara, més que emprar-les, que no ho sé si els empr, sí et puc dir que conec el significat del moltíssims gal·licismes que empram a Sóller: carrota, cornixó, retreta, enrumat, vianda, llunetes, interdit, promenade, politesa, gare, valisa i tant d'altres que si fes una mica més de memòria en vendrien al cap.

FB.- A Sóller quan tu eres jove ja havia el Sóller.

PS.- Sí, i molt abans. El Sóller és una empresa que sembla un miracle. Fou fundat, el 1885, per Joan Marques Arbona i du, per tant, més d'un segle de vida. Al poble diuen que d'aquells temps d'esplendor de Sóller només queden en funcionament dues coses: el tren i el setmanari. El Sóller ha complert sempre una gran funció. En primer lloc perquè ha estat el mitjà que ha permès als emigrants mantenir un vincle constant amb el seu poble. Però ha estat també molt útil a la gent d'aquí perquè ha donat

informació de la societat, perquè ha exercit la crítica quan ha estat necessari, perquè ha permès a moltes empreses i botigues donar a conèixer el que oferien als seus clients i perquè ha fet possible a molts d'escriptors hi hagin fet les primeres passes. En aquest aspecte he de dir que el Sóller no fou mai una mena de fulla parroquial, les seves planes donaren aixopluc als millors escriptors de la nostra llengua. Veure les signatures que hi ha en aquella secció que es deia “de l'Agre de la Terra” va fugir qualsevol temptació de pensar que al Sóller només hi escrivien escriptors locals, els que s'anomenen de campanar.

FB.- Ha estat, tanmateix, un esforç molt voluntarista.

PS.- I tant. Podriem assegurar que ningú no hi ha guanyat diners amb el Sóller. Els que hi han escrit ho han fet sempre de bades. El Sóller ha pogut subsistir, en primer lloc, perquè hi ha hagut gent que l'ha comprat i, a més, perquè hi ha hagut empreses que s'hi han anunciat, però això no ha estat suficient: ha estat necessari un gran sacrifici de l'editora i de la gent que el confeccionava. Ho feien perquè estimaven el poble. Per això quan em demanaren que em fes càrrec del setmanari jo vaig pensar que em tocava fer el que fan tots els sollerics: col·laborar econòmicament. No podia dir que no.

FB.- Hi participes d'allò que els antropòlegs en diu l'imaginari col·lectiu d'una comunitat, en aquest cas de Sóller.

PS.- Mira jo crec que a Sóller hi ha dos esdeveniments —un literari i l'altre històric— que per ventura formen part del que tu dius imaginari col·lectiu. El primer es la Faula de Guillem de Torroella de les darrerries del segle XIV. El dia de San Joan Guillem de Torroella descavalcà al Port de Sóller, al port de San Caterina, i al mig de la mar va veure un roca amb un aucell de molts de colors. El va voler agafar i anà cap a la roca, però quan hi va ser damunt se'n va adonar de que la roca no era un roca, sinó un balena que va començar a nedar a tota velocitat. En Guillem va quedar esglaiat i amb una por que li feia tremolar ses barres. Va emprendre camí, cavalcant la balena, d'Orient, fins que arriba a una illa encantada on habitaven el Rei Artur i la Fata Morgana. Va poder veure un Rei Artur sorprenentment jove, però entristit. La causa

de la tristor no era altra que el Rei Artur veia dues castes d'homes. uns amb els ulls embenats, alegres i satisfets, i altres que semblaven fermats de mans i peus, que tenien molt de coratge, però que no podien fer el be per mor de que tenien les mans lligades. Guillem de Torroella va tornar a Sóller i va transmetre la causa del pesar del Rei Artur als mallorquins. Algun antropòleg podria dir que el tenir present la faula fa que al sollerics ens agradi anar pel mon i contar el que hem vist i no és descartable que en la meva vocació de periodista hi influís aquesta llegenda. L'altra element del que et parlava és el de la defensa de la ciutat de Sóller amb l'escamot que feu front a la invasió de Buabid. En aquesta defensa i participà el capità Angelats, el sergent Soler i les valentes dones de Can Tamany. D'aquesta història i, també, de la de la Faula se pot treure una ensenyament i es que per fer coses important es necessita una mescla de valentia i de temor. La valentia que dona el coratge per envestir, però el temor que va conèixer els perills i ajuda a evitar-los. Hi ha vegades que pens que en mi es dona un poc mescla de coratge i precaució. No som un insensat, però tampoc un covard.

FB.- Com us veuen els que no són sollerics.

PS.- Aquest és un tema que sempre m'ha interessat. Fins i tot vaig publicar un text on em referia a José Vargas Ponce, Grasset de Saint Saveur, i Josep Antoni de Cabanyes, que denunciava que essent el Port de Sóller el mes adient de Mallorca per anar cap al continent, perquè es podia anar sempre a favor de vent, cosa impossible si es sortia d'altres ports, no era el millor port de les Balears. Tot —deia ell— per culpa de les autoritats de Palma que no volien competència i el tenien abandonat. També vaig voler saber que en deien, de Sóller, George Sand i altres viatgers com Dembowski, Jean Baptiste Laurens, Vuillier, Wood o el mateix Pla. Gairebé tots coincideixen en presentar Sóller com un paradís amb una vegetació bella i útil. I l'Arxiduc diu que són les més belles terres de Mallorca.

FB.- No sé si saps que el pare del General Weyler va escriure una Topografia Medica de Mallorca i afirma que Sóller era el lloc més saludable de tots i la causa era que el seu arbrat feia que el sol no escalfàs tant la terra i així no es sorgien gasos malèfics.

PS.- No, ho sabia, però m'alegra que també fos un amic i defensor dels arbres.

FB.- I els teus inicis en el periodisme.

PS.- Jo no vaig ser un al·lot ni massa estudiós, però sí prou llegidor. Record que m'agradaven molt les històries del Conde de Montecristo, El Zorro, La Sombra. Després vengué l'època de Dumas, de Sué, de Juli Verne, D'Agata Cristie, de Conan Doyle. Fou aquesta afecció a llegir la que provocà que encara que no fós un bon estudiant —en matemàtiques era prou dolent— tengués capacitat per a redactar. A mi el que m'agradava era descriure i contar el que veia al carrer. Sense fer reflexions ni treure conseqüències morals a la que tan afecionada era la literatura d'aquells temps. En aquest sentit podrien dir que de molt jove ja m'agradava fer periodisme: contar les coses que havia vist amb els meus ulls. Per això, quan vaig venir a Palma, per motiu del servei militar, seguint les indicacions de mon pare vaig anar a veure en Toni Colom. En Toni era tot un personatge. Havia nascut a Mèxic encara que els seus pares eren sollerics. Era llicenciat en llengua i literatura anglesa per la Universitat de Sheffield. Fou durant molts anys catedràtic de l'Institut de Palma. De ideologia falangista va col·laborar en dues revistes o diaris que foren prou populars durant la guerra civil. Una era Aquí Estamos on hi escriví també en Gonzalo Torrente Ballester. L'altra revista era Falange on hi col·laboraren a més d'en Colom, en Joan Bonet, en Nicolau Brondo i en Francisco Javier Jiménez González. Falange es va fusionar amb El Dia i va donar origen al Baleares. En Toni Colom havia estat un dels fundadors del nou diari i quan el vaig visitar era el director i, tot i la seva ideologia, era amic de la meua família. Va dir-me que podria començar a fer alguna feina. Una dels primers treballs em va valer una esbrancada del que t'he esmentat abans Francisco Javier Jiménez, que era Cap de Redacció. La causa fou que jo havia fet un reportatge sobre la venguda de la Verge de Lluç a Palma. Fou una manifestació popular molt entusiàstica i jo vaig escriure que la gent tirava “rosas i flores”. El Cap de Redacció em digué a veure si no sabia que també les roses eren flors i jo en vaig empegueir una mica Però a mesura que vaig anar fent feina en vaig aprendre, i fins i tot vaig tenir algun èxit notable. El primer fou el d'un assassinat d'una joiera que hi havia al carrer Colom. Jo em vaig assabentar primer que ningú i com que teníem la redacció del

Diario de Baleares molt prop, al carrer Danús, vaig trobar el fotògraf que feu unes fotografies prou truculentes. Varen aconseguir que cap altre diari no se n'enteràs o que, quan ho fessin, l'edició ja estàs tancada, i l'endemà vàrem ser l'únic periòdic que dúiem la notícia. Em felicitaren. En Jiménez se'n va anar després a dirigir diversos periòdics de la cadena del Moviment. Anà, si no ho record malament a Màlaga, a Sevilla, Alacant i a Burgos. Després tornà a Palma, a principis dels anys seixanta, i fou Director del Baleares fins a la mort d'en Franco. Va ser el pare de Jaume Jiménez Muntaner que fou Redactor en Cap del Diari i al que vaig anomenar Director del Baleares quan el vaig adquirir. Ens estimaven de bon de veres, en jaime i jo.. Morí prematurament i a mi em va saber molt de greu. Fou uns del primers d'aquests amics que em falten per sempre més.

FB.- La teva entrevista amb Maria Fèlix també fou molt comentada.

PS.- Si eren els primers anys on jo encara tenia el taxi. Simulteniava la feina de periodista amb la de taxista. He de dir-te que jo mai havia vist una donà tan guapa com na Maria Fèlix. Jo vaig assabentar-me que na Maria havia vingut a passar una temporada a Mallorca i que s'hostatjava al hotel Formentor. Jo, ben decidit, me'n vaig anar cap al Formentor amb una ram de flors ben gros i vaig dir que era el President de l'Associació de la Premsa. Na Maria em va veure tan jove i desvalgut que em va convidar a sopar... i vaig sopar amb na Maria Fèlix. Per a mi era com un conte de fades. Jo, per correspondre, la vaig convidar a les festes de moros i cristians a Sóller. Hi vàrem romandre un parell de dies a Sóller i es va organitzar un bon rebombori. Jo era com el "gigolo" d'una pel·lícula del neorealisme italià. Na Maria pagava els dinars i els sopars, però jo havia de pagar la benzina i no tenia gaire doblers. Veia que era la meva oportunitat i vaig aconseguir que alguns amics es deixassin doblers. Foren un deutes que vaig poder pagar prest gràcies a que Agama em va donar 10.000 pessetes per poder publicar una foto que tenia de na Maria bevent Laccas. També vaig publicar una entrevista a na Maria Fèlix al Baleares que, com dius, va tenir molt de ressò.

FB.- La gent m'ha dit que et demanàs si hi hagué alguna cosa més entre na Maria Felix i tu. Tu ja m'entens.

PS.- Aquesta és una pregunta que un cavaller mai pot contestar de forma afirmativa, perquè o bé és una mentida o, si no ho és, és una falta de consideració per a la senyora.

FB.- Com vares aconseguir el carnet de periodista?

PS.- Mira, el Ministeri d'Informació va organitzar, amb col·laboració amb l'Ateneu de Barcelona, un cursos on hi podien anar els que ja duïen tres anys com a redactors de diaris. Devia ser el 1952. Jo ja els duïa, els tres anys, no gaires més, però si tres al diari *Baleares*, i vaig demanar per poder inscriure-m'hi. No hi havia moltes places en aquest primers curs —prop de setanta— però jo vaig ser un dels elegits. Hi havia altres tres mallorquins que hi eren: en Quinito Caldentey, en Gafim i en Tomeu Terrades. També en feu la sol·licitud en Martí Mayol, però, tot i que anava recomanat per en Llorenç Villalonga, no fou admès. Entre els condeixebles no mallorquins hi havia n'Adolfo Marsillach fill, en Nestor Luján, que probablement era el més brillant de tots, i en Sebastià Guasch. Entre els professors que record hi havia el pare de n'Adolfo Marsillach, en Manuel del Arco —un dels millors entrevistadors que he conegut— i alguns professor que havien vingut de Madrid i que eren persones de molt de prestigi a la capital d'Espanya.

FB.- El *Baleares* va ser, idò, la teva escola.

PS.- Sí, fou un fenomen ben curiós i interessant el seu èxit, que el dugué, aviat, a situar-se en el primer lloc de la premsa mallorquina i va arribar a tirar més de vint-i-cinc mil exemplars. El *Baleares* va saber connectar amb el públic. El concursos, el relleu que va donar a l'esport, les rifes —la cistella de Nadal— que organitzava expliquen en part aquesta acceptació.

FB.- Supos que també fou important l'ajuda rebuda. Encara que en Pablito —en Pau Lull— ho negà repetides vegades i per escrit.

PS.- Bé, en Pablito per una part té raó i per l'altra no la té. Es evident que el Balears rebia ajudes de la que no disposàvem els altres. Abans de tot perquè escriure al Balears, en els primers temps del franquisme, era com dur una mena de protecció o de salconduit del que els altres no disposaven. També es cert que al Balears no li va falta mai paper, cosa que no poden dir el diaris d'aquella època on la pasta vegetal era un be molt escàs. Jo record haver vist el Sóller d'aquells anys imprès en paper d'estrassa. El seu propietari el senyor Marqués havia d'anar a les botigues a comprar aquest paper d'estrassa a fi de poder fer el setmanari. N'hi havia una altra encara, d'avantatge, i es que teníem més informació del poder i també una agència de notícies, Efe, que ens subministrava notícies nacionals sense cobrar quasi res. Tot això era una gran ajuda, però he de dir-te una cosa : existien quaranta o cinquanta diaris del "Movimiento" i només n'hi havia tres que no hi perdien doblers. Eren el Balears, La Verdad, de Múrcia i La Nueva España d'Astúries. Tots els altres, fins i tot els de Barcelona —Solidaridad Nacional i la Premsa— o els de Madrid, com Arriba, eren un desastre econòmic. Arriba amb tots els ajuts d'aquesta món no va arribar a vendre mai més de 10.000 exemplars. Què vol dir això? Que el periodistes que treballaven al Balears tenien qualitat, i molt bona ploma.

FB.- Jo crec que fins i tot hi havia alguns d'aquests periodistes del Balears, que creaven addició. Vull dir que la gent comprava el Balears per veure el que aquell dia contava en Gafim o en Juan Bonet.

PS.- Si perquè tot i a ser un diari del moviment el Balears estava obert a altres mentalitats. I així tenia gent conservadora i antics falangistes com podien ser en Joan Bonet, en Gafim, en Sebastià Garcias Palou, en Bru Morey, els germans Villalonga i altres, en canvi, que els haurien de posar del costat del nacionalisme d'esqueres com en Pere Capellà Roca, el seu fill en Llorenç Capellà, en Manuel Sanchis Guarner, en Guillem Frontera, i encara altres mes difícils de qualificar com en Mascaró Passarius, en Quinto Caldentey, o jo mateix. Ara també hi ha un altre factor molt important del qual la gent se n'oblida.

FB.- Quin és?

PS.- És molt senzill. Amb el Balears comença una nova època del periodisme de Mallorca caracteritzada, al meu parer, per dos trets. El primer és el pas d'uns periòdics molt lligats al partits polítics i que eren fonamentalment diaris dedicats a l'opinió, per no dir a l'adoctrinament, a un periodisme que, com que ja no hi havia disputes polítiques, va convertir-se en el que serà el periodisme modern: un periodisme basat fonamentalment en la notícia. Pot semblar paradoxal, però en el Diario de Baleares hi hagué molt manco opinió política que en el seus antecessors, en el diaris d'abans de la guerra. L'altra tret diferencial fou que sorgiren els primers periodistes professionals. Vull dir els primers periodistes que no tenien cap altre ofici que el de periodista. El dos trets —la dedicació a la informació i el professionalisme— no faran més que créixer de llavors ençà. No vull dir que la Guerra Civil fos la causa d'aquest naixement del periodisme modern, però sí que per ventura accelerà el ritme. El Balears, lògicament, ho feu amb tots el avantatges.

FB.- Hi feres moltes entrevistes al Balears. T'agradava el gènere?

PS.- Sí, i molt. Jo tenia com a model a Manuel del Arco que per a mi ha estat el millor entrevistador que hi ha hagut a Espanya. En Del Arco deia que el telèfon ha mort el gènere de l'entrevista i jo crec que tenia tota la raó del món. Deia que calia veure la cara a l'entrevistat. Que la gran majoria de les preguntes que feia li suggeria la cara de l'entrevistat i que és també en la cara del entrevistat que un periodista sap si l'enganyen a no. Però per entrevistar un polític —dic jo, no en Manuel del Arco— no cal prendre aquesta precaució de veure-li la cara: un polític t'engana sempre.

FB.- El que tu dius del telèfon també es podria dir de l'enregistradora. El periodista posa la màquina enregistradora i després va a ca seva o a la seva taula de redacció i transcriu el que sent. Però no té davant la cara del que li parla. Confonen exactitud amb veritat. Això es cert i no t'ho discutiré, però probablement hi ha també altres motius que no són solament els tècnics com el telèfon. Motius de caire psicosocial que fan que tots avui en dia estiguem més a la defensiva i menys disposats a contar coses.

PS.- Si és un mica veritat el que dius. Vivim una mica temorosos de donar massa informació sobre nosaltres. Jo crec que bona part d'aquesta por es deu a la pressió i al temor que hisenda exerceix sobre les nostres vides. I també per la influència americana. Saber com és una persona i quines dèries, quines afeccions, quines debilitats té és tenir un gran avantatge sobre ell tant a l'hora de fer un negoci, o a l'hora de eliminar-lo de la competició. És probablement per aquesta raó que cada vegada és més difícil trobar novetats a les converses i les entrevistes. Quan comencen tant l'entrevistat com l'entrevistador i, fins i tot el lector, ja saben el que ha de dir. No hi ha moltes sorpreses. Tot ve una mica massa regulat i pautat.

FB.- També potser per falta de temps. El periodista es veu obligat a fer feina sempre de pressa. A mi que estic acostumat al ritme universitari, on tot ens ho pensam tres vegades per acabar no fent-ho, em deixa astorat el ritme del periodista. En conec algun que cada dia ha d'escriure sis a set planes de diari. I de temes moltes vegades diversos.

PS.- No crec que el problema vengui de l'excessiva pressa ni per manca de temps. Més aviat, vull insistir una vegada més, per culpa de les noves tecnologies. Quan jo feia de periodista, escrivia a màquina, i després repassava i corregia la quartilla abans de lliurar-la al Cap de Redacció que sabia que em discutiria algunes coses. Però avui, ja no és així. Tot ha canviat. Una redacció d'un diari és molt freda o al manco molt més freda que no abans. Avui tothom va a la seva i no es discuteix. A mi m'agradaven aquelles redaccions on el periodistes s'engataven de vi barat i després eren capaços de tirar-se les màquines pel cap. Tot per defensar la seva opinió front a la des altres. Crec que aquelles discussions eren la millor escola de periodisme que s'ha inventat mai. Ens absorbien totalment. Els periodistes de raça que he conegut eren persones absolutament lliurades al seu ofici, cosa que comportava en no poc casos un oblit de les seves obligacions familiars. Jo he vist arribar a les mans a dues persones perquè tenien opinions distintes sobre qui guanyaria la volta a França o per veure qui havia escrit "La sonata de otoño" Ara tot és més asèptic, més educat. Però la veritat és que a ningú no li importa l'opinió de l'altri. Les redaccions es semblen moltes vegades a laboratoris impersonals on el periodistes poden connectar amb llocs molt llunyans, però que no connecten gens amb el que tenen al costat ni —el que és pitjor— amb els

lectors. Avui la única cosa que sembla que els interessa del company és el que guanya o deixar de guanyar. És de l'únic que discuteixen. Jo ja no hi vaig, a les redaccions. En mallorquí deim que per fer bon botifarrons hi ha d'haver sang, i ara n'hi ha poca sang a les redaccions. Hi ha encara una altra cosa i és que el periodistes d'avui en dia veuen la televisió o van al cine, però quasi no llegeixen i per aprendre a escriure, per a contar una notícia per escrit, és molt convenient haver llegit bona literatura. Quins són el periodistes a hores d'ara que llegeixen llibres? Pocs, molt pocs. I es nota.

FB.- Que és el que caracteritza una empresa de comunicació? Quina es la diferència amb altres empreses? Com ha de ser el seus treballadors?

PS.- Mira l'empresa de difusió té parts semblants a qualsevol altra empresa i, en aquest sentit, es podria dir que un empresari valora la persona treballadora i honesta, aquella amb qui pots confiar i que fa es vuit hores de cada dia sense perdre temps ni embadalir-se. Però la empresa de difusió fabrica un producte molt peculiar i competitiu i és per això que l'empresari també valora altres qualitats que no siguin la pura honestedat, la fidelitat a l'empresa o el fet de ser feiner. I la més important d'aquestes qualitats es sense cap dubte la capacitat de trobar una notícia interessant, i trobar-la, si pot ser, en exclusiva. Aquesta ha de ser la qualitat que ha de tenir el periodista que vulgui progressar. El reportatge és per alguns periodistes una feina de poca categoria i creuen que es de més categoria fer columnes o, fins i tot, editorials. Van equivocats: la feina més difícil de fer en el periodisme és la del reportatge. Jo és el que més enyor, i t'assegur que moltes vegades abandonaria aquest despatx i sortiria al carrer a la recerca de la notícia. Sí, l'enyor molt aquell ofici perquè jo no ho sé si era bo en aquesta aspecte, però si que sé que era el que més m'agradava de fer. Sortir al carrer a veure el que passava i a esbrinar coses que els altres encara no coneixien. La novetat és la sang del periodisme, i l'originalitat, el nervi. I hi ha gent que la té i gent que no la té, aquesta virtut: la virtut o la capacitat de ensumar el lloc on hi pot haver coses noves. Els periodistes, el bons periodistes, ho són una mica cans perdiguers. El seu nas els indica allà on hi ha una bona peça. Però jo ara ja no som un ca perguer sino, en tots cas, l'encarregat de la canilla.

FB.- Què és el que va vendre els diaris?

PS.- Jo tenc ben clar es que el que fa vendre diaris són fonamentalment els esports i el succeïts. Què pot ser un bon succeït? Que, de sobta, el Papa es morí. És el que va passar quan ho feu el cardenal Luciani. Li deien, crec, Joan Pau I. Fou el dia en que es vengueren més exemplars d' Última Hora. Ara, també he de dir-te que això no basta. En el diari hi ha d'haver opinions i col·laboracions culturals. I a l'Última Hora no la poden acusar de no haver col·laborat amb el món de la cultura.

FB.- I aquells columnistes de que abans parlaven, en Gafim, en Joan Bonet, que eren gairebé imprescindibles ha estat reemplaçats per altres. Ni hi ha de columnistes sense quals el periòdics no es vendrien o baixarien la seva difusió?

PS.- De cada vegada, menys. Avui en dia en el diaris de tot Espanya només hi ha quatre columnistes imprescindibles i gairebé tots ells són columnistes de caire polític, com és el cas d'en Capmany, de Manuel Martín Ferran o el de n'Umbral, que quan escriu en els diaris es fonamentalment de política, encara que a mi quan més m'agrada és quan parla de literatura. Però el que es paga són els seus comentaris polítics, i no els literaris. Dels altres columnistes, els diaris en podrien prescindir fàcilment sense que perdessin lectors. Aquesta és la realitat. La crua realitat per a molts d'ells.

FB.- I no creus que n'hi algun dels columnistes de Mallorca que si es decidissin a emigrar es podrien convertir en figures a Madrid o a Barcelona.

PS.- Probablement sí, però no ho fan. I és una llàstima. I és que algun d'ells ja són un mica vells, altres prefereixen viure a Mallorca i guanyar menys doblers. També és cert que a Madrid les coses no són tan fàcils com sembla i els que arribin al cim, com són els casos que abans t'anomenava de n'Umbral, Manuel Martín Ferran i en Campmany, són gent de gran valua. És puguin guanyar-se la vida, o no, a Madrid el cert és que a Mallorca hi ha una sèria de columnistes de gran qualitat. Podríem posar com exemples en Pere Bonnin, en Baltasar Porcel, n'Enrique Làzaro, en Llorenç Capellà, en Miquel Segura o en Guillem Frontera. I si es fessin dir quin dels col·laboradors en duria per començar un altre diari, no ho dubtaria un moment: seria

en Pepe, en Pep Roig. Pens que no te menys enginy que Màximo, Chumy Chumez o Peridis. Ara, la visió de la vida d'en Pepe és molt àcida i desenganada.

FB.- Els altres humoristes que has citat tampoc no són “l’alegria de la huerta” i és que probablement en tota casta d’humor hi ha una mica de crueltat, que a vegades comença per el mateix autor. Però en general jo el veig una mica amargats als periodistes i a vegades em deman si aquesta amargor és perquè en teniu una imatge distinta de la vida, probablement més real que no la resta de mortals. La causa d’aquest realisme amarg potser rau en que podeu entrar dins llocs i ambients que ens estan vedats a la resta de mortals. Jo sempre dic al meus alumne que qui vol saber de gastronomia no ha d’anar a menjar a un restaurant: on ha d’anar és a la cuina d’una restaurant. Els ho dic quan intent explicar que qui vol saber el que és realment de ciència no ha de llegir llibres de ciència, sinó que ha d’anar al laboratoris, en el lloc on es cuina la ciència. Vosaltres, els periodistes, hi podeu entrar a les cuines i als laboratoris de moltes activitat i allà tot és manco net del que ens pensàvem els que no ho som, periodistes, i només temin accés als resultats. Només veien la senyoreta quan surt de la perruqueria, però no quan la pentinen. No sé si he aconseguit explicar-me.

PS.- Ni ha, de senyoretas, que ho són atractives fins i tot quan les pentinen, però tornat al que deies i parlant seriosament es veritat el que dius. Nosaltres els periodistes veiem les coses amb un biaix distint. Podem entrar veure el teatre des de darrera l’escenari i ens podem adonar de que el cos d’aquella actriu, que sembla tan maco quan està sobre l’escenari, quan abandona el cadafal no ho és tan bell, que ben mirat du molta ortopèdia. O podem tenir accés a un polític i es podem adonar que allò que diu aparentment tan convençut al Parlament no ho acaba d’entendre, ni, tampoc, ho creu; que moltes vegades parla per parlar, perquè no pot quedar callat. O quan un polític diu que el seu grup hi ha acord, nosaltres sabem que és perquè alguns han imposat les seves opinions o els seus interessos a base de força, amenaces i coaccions. Com no hem de tenir una visió distinta als altres? I, a més, t’he de dir que els periodistes viuen moltes vegades amargats perquè coneixen persones no excessivament intel·ligents que ocupen càrrecs públics i que guanyen un bon sou i, en

canvi, ells, que es consideren més intel·ligents, tenen sous més baixos. Molt més baixos. Aquesta és una altra de les causes del seu mal humor.

FB.- I tanmateix és el millor ofici del món, el de periodista.

PS.- Jo crec que sí. El plaer de veure una cosa abans que els altres i poder-la contar és un gust que probablement es varen atorgar alguns homes en el moment en que començaren a parlar. Ser periodista es mirar les coses d'altra manera i viure la vida en gran intensitat. Quedes enganxat a l'ofici i la professió et condiciona la vida. Es pot dir que hom fa de banquer, de misser, o de picapedrer, però dèim que hom és periodista. Ara també es veritat que es guanya poc. Si es guanyàs molt, tothom ho voldria ser, periodista.

FB.- Fou per fugir d'aquesta magror que vares decidir compatibilitzar la tasca de periodista amb la d'impressor?

PS.- Jo, quan vaig haver acabat el servei militar, vaig tenir un taxi. No em va agradar i el vaig vendre. Me'n donaren 15000 pessetes pel cotxe i 10.000 pel permís. Em dedicava mentres al periodisme, que m'agradava molt, però que no em permetia guanyar-me be la vida. A mi m'agradaven moltes coses de la vida que sabia que només podia obtenir en doblers i vaig pensar en la impremta, un ofici que començava a conèixer una mica i que m'interessava. Segurament ho vaig comentar a algú i la notícia va córrer. Un dia em vaig em vaig entrevistar amb el senyor Canals que era un representant de material per a la impremta. Hi havia hagut una impremta que es deia Gráficas Mallorca i el senyor. Canals hem va dir que havia sentit rumors de que jo volia dedicar-me a ser impressor i que em podia oferir el que quedava de Gráficas Mallorca a molt bon preu. El que quedava era una Minerva de pedal i una caixa de tipus per compondre a mà. Els vaig comprar. Després vaig comprar una altra Minerva i més tipus. Més endavant una plana. M'havia convertit en impressor. L'editorial que vaig crear es va dir Atlante. Una de les primeres feines que vaig fer fou imprimir el Premis Ciutat de Palma que acabaven de crear-se. Record que varem publicar Esa carne mortal, de Jaume Vidal Alcover, Un poco locos francamente, de Joan Bonet, Desenlace en Montlleó, de Llorenç Villalonga, i L'altre camí, de Gabriel Cortés. Els de

poesia foren La posada de la nuvia, de Llorenç Moya, La terra al cor, de Guillem Colom i Las creaciones, de Rafael Jaume. I els de teatre, Dilluns de festa major, de Martí Mayol i S'ha venut un home de Josep Maria Palau i Camps. Després publicaren obres de Manuel Picó i la col·lecció de poesia “Font de les Tortugues” que dirigien Llorenç Vidal i Gregori Mir. Cada una d'aquestes obres fou una aventura, perquè la censura sempre hi volia posar ma, fins i tot a obres d'escriptors que oficialment era falangistes, com era el cas de Joan Bonet. Per mor de la censura hagurem de suprimir varies planes de *Un poco locos francamente* i substituir-les per dibuixos de Pedro Martinez Pavia.

FB.- T'hi avenies molt amb Joan Bonet.

PS.- Jo l'admirava molt i procurava aprendre de la seva manera d'escriure i de contemplar el món. Però és que a més compartiem devocions. Ens agradaven el mateixos escriptors —Baroja, Valle Inclán, García Lorca, Camilo José Cela, Gironella, George Simenon— i el mateixos pintors: Joan Miró i Picasso. Tenc un record inesborrable de les passejades que ferem per Palma de nit en Joan Bonet i jo. Era un temps en el que encara es podia passejar per una Palma on no hi havia ni drogadictes, ni carteristes, ni proxenetes.

FB.- I també publicares Bearn, de Llorenç Villalonga.

PS.- Si jo vaig conèixer Villalonga quan vaig imprimir, el 1956 i en castellà, la seva novel·la Bearn.. Fou una edició molt important per la seva data ja que es va poder demostrar que Villalonga no havia plagiat Llampèdusa. Perquè les sospites, en un principi, foren molt fortes: el dos havien tengut la mateixa intenció: retratar la decadència d'una casta social.. Existeixen altres semblances com la figura del nebot a Il Gatopardo i de la neboda a Bearn. Es veritat que hi ha, també, moltes diferències, ja que els personatges de Llampèdusa, el príncep Salinas, és un príncep i un senyor amb molt de poder, mentre que els de Villalonga no són més que senyors de poble. El viatge que fa don Toni a París amb na Xima no hi és, a l'obra de Llampèdusa. Però el més important per desmentir les possibilitats de plagi es que la data d'edició de Bearn

és anterior a la del Gatopardo i això fa ridícules totes les sospites. Et diré que tampoc crec possible l'inrevés, que Llampedusa s'hagués inspirat en el Bearn.

FB.- En la meva disciplina —la Història de la Ciència— d'això se'n diu descobriment simultani i n'hi ha mots d'exemples. En literatura és una mica mes rar. Com era en Llorenç Villalonga?

PS.- En Llorenç era, realment, un personatge curiós. Em va venir a veure i em va deixar la novel·la per a que la llegís. Ho vaig fer aviat i la novel·la realment em va entusiasmar. Tot i que sabia que la novel·la havia estat presentada al premi Nadal amb molt escassa fortuna. La novel·la de Villalonga no va quedar ni segona, com tantes vegades s'ha dit erròneament. Quan va tornar li vaig dir que m'havia agradat molt i que n'hi faria mil exemplars i ell em va dir que me'n compraria dos-cents. Per cert que tenc una anècdota molt bona d'en Villalonga. Quan estam en el procés d'edició de Bearn —ell venia cada capvespre a corregir proves— un dia em va demanar a veure si podia parlar en privat amb mi, que era una cosa molt delicada. Jo vaig pensar, taté!, aquest em dirà que no em pot comprar els docents exemplars a que s'havia compromès. El vaig fer passar a un despatxet, no massa net, que tenia i li vaig dir: “seguí i digui, digui, don Llorenç”. Ell amb veu molt baixa i exhibint una timidesa, que jo no sabia si era fingida o real, em digué: “Em perdoni, però jo li volia proposar que a partir d'ara en tutegem. Ho he comentat a la meva dona, na Teresa, i li ha semblat molt bé la idea, i m'ha dit que si ho acceptava també el convidàs per venir a sopar a ca nostra, a vostè i l a la seva senyora, que ens cau molt be perquè és una senyora que abans de parlar pensa, i n'hi ha tan poques de senyores que ho facin.... Era així en Villalonga: escèptic, afrancesat, descregut. Sobre tot descregut i crític amb la modernitat. Però tímid i, per ventura, una mica covard. Quan ell va voler fer crítica de la modernitat va fer una novel·la, que va agradar molt a en Pla i que es deia... Andrea Victrix i situava l'acció al segle XXI o XXII, però el que volia en Llorenç era criticar la modernitat del seu temps. A mi em sembla que el cas d'en Llorenç pot il·lustrar el problema de com i perquè ve l'èxit. Aquest mai no és previsible En Llorenç fou el primer sorprès quan es convertí en un personatge popular. Jo crec que ell no hi va escriure mai, pensant en tenir èxit. Era un escriptor que semblava que escrivia pels amics. Jo li vaig editar un parell d'obretes de teatre —d'entremesos—

però fèiem edicions que no passaven del 100 exemplars. Però l'èxit esclatà de cop. Be un èxit sempre de forma molt relativa, perquè els successos de la literatura en llengua catalana són sempre molt relatius. No ens hem d'enganyar.

FB.- Quina era la llengua habitual d'en Villalonga?

PS.- Jo crec que en Llorenç la llengua escrita que dominava era el castellà. El mallorquí no el sabia escriure be, i Bearn, diguin el que diguin, fou escrita originalment en castellà, després entre en Jaume Vidal i en Jaume Pomar l'ajudaren a traduir-lo al català. I tornant al que parlàvem fa un moment sobre l'èxit jo ja crec que l'èxit de Bearn fou degut a dues coses o causes. En primer lloc a que és una gran novel·la, això ningú no ho pot negar, però també que en aquell temps hi havia un interès en revifar la literatura catalana; feien falta novel·listes, i en Llorenç va venir com l'anell al dit. Jo pens que si Bearn no s'hagués traduït al català, avui ningú no en parlaria d'ella. Tendria el mateix destí que l'obra que escriví el germà d'en Llorenç, en Miquel, que era, tot sigui dit, un excel·lent escriptor. Tan bo com en Llorenç, però de transcendència molt menor per mor de la llengua. L'obra d'en Miquel Villalonga és una delícia, especialment Miss Giacomini, però no va tenir ressò. O, en tot cas, el va tenir molt menor del que mereixia.

FB.- Tornem a en Llorenç i siguem una mica marxistes: quina era la seva posició econòmica?

PS.- En Llorenç fou un típic cas d'escriptor amateur. Tenia totes les condicions per poder fer feina literària. Com a metge en feia molt poca, de feina, i després, casat amb una dona major que ell i de costums molt assenyades, en Llorenç disposava d'hores, de moltes hores, per poder llegir, escriure, pensar. Si no ho feia s'avorria com una ostra. La seva economia li permetia no haver-se de preocupar gaire dels diners. Ell no era molt ric, la seva dona ho era una mica més, però tenia dues o tres propietats que li feien una mica de renda i, entre això i el seu sou de sots-director del manicomi, tenia les seves necessitats perfectament cobertes.

FB.- Mai no sabrem si la inspiració ve de la necessitat o de l'avorriment.

PS.- No, no ho sabrem mai. Però jo sospito que ve més de la necessitat. No totes les necessitats són, tanmateix, d'ordre econòmic.

FB.- I de la seva feina com a metge què en saps?

PS.- Jo crec que hi tenia poca afecció. En contaren una anècdota que per ventura desvetlla el seu caràcter poc pràctic. Ell es va sentir interessat per l'hipnotisme i un dia va voler fer una demostració al manicomi, davant els seu amic Tomeu Mestre. Va fer cridar un parell de pacients i els va hipnotitzar. Abans de hipnotitzar-los els havia fet, a un, beure una tassó d'aigua i, a l'altre, aixecar un fil de ferro. i tot havia anat amb normalitat. Després els va hipnotitzar i li digué, al de l'aigua, que en tornàs beure i el pacient va començar a dir que no podia de cap manera, que l'aigua cremava, i el del fil de ferro, que no el podia aixecar que pesava més d'una tona. Quan estaven fet això va entrar una infermera i li va dir que la dona el cridava al telèfon i en Llorenç va dir: "esperau-me que ara torn tot d'una". En Tomeu Mestres, en Balutxo, quan ens va quedar tot sol amb els malalts, els va demanar si realment l'aigua estava tant calenta com havien dit, i els malalts li digueren: "No figuri's no hi està gens, ni el fil de ferro pesa, però a don Llorenç li fa tanta il·lusió que li diguem això i és tan bona persona que per res del món li donaríem el disgust de dir-li la veritat. Es posaria molt trist!". Ara també hi ha que dir que en Tomeu Mestres, que també tenia pretensions d'escriptor, sentia un gran enveja per en Llorenç i per ventura va exagerar la nota.

FB.- El cas que m'has contat és molt semblant al que li passava al gran clàssic de la neurologia francesa el senyor Charcot que, quan donava classes, se'n duia a l'aula un parell de malalts, de dones histèriques, concretament, i explicava quins eren els símptomes de l'histerisme i les dones anaven exemplificant tot el que Charcot anava explicant: "voilà l'arc en ciel" i la dona es vinclava sobre les seva espatlla i recolzant-se sobre la part posterior de cap i sobre els talons feia un espècia d'arc de Sant Martí. Charcot no descrivia un fenomen: el provocava. En Villalonga no va comprendre mai Miró?

PS.- No, mai. quan vaig editar *El Vol de l'Alosa* amb texts dels millors poetes de les Balears i amb litografies de Joan Miró, jo volia que en Llorenç hi col·laboràs però tot i la meva insistència no ho vaig aconseguir. Amb això fou una mica caparrut, perquè amb altres temes en Llorenç no mirava prim a l'hora de col·laborar, però sembla que amb en Miró havia aficat la banya i no la volia treure. Em va dir per telèfon que en Joan Miró no era més que un “bluff” i que ja feia massa anys que ell i els seus marxants prenien el pel a la gent. També sé que va aconsellar a en Jaume Pomar que vengués el llibre que li havia correspost amb la litografia signada —jo n’entregava, un a cada autor— perquè —deia, en Llorenç— que, després de mort en Miró, l’obra baixaria molt de preu. Ai Déu meu, en Llorenç, que hi anava d’errat de comptes en aquest aspecte!

FB.- A la impremta Atlante també hi imprimires una revista que es deia Lealtad.

PS.- Sí. Un del meus primers treballs fou imprimir la revista *Lealtad*, un revista de la “vieja guardia” franquista que es començà a editar el 1956 i que perdurà fins el 1966 o 67 —no ho sé bé— i que també convocava uns premis literaris. La revista fou fundada pel governador civil Plácido Alvarez Buylla i Lopez Villamil i es subtitulà *Revista gráfica mensual de la Jefatura Provincial de Falange Española y de las Jons*. A partir de 1960 es subtitulà *Revista Gráfica Balear*. En foren directors Joaquín Casanova Teruel entre 1956 i 1960 i Pere Ballester entre 1960-1965. També jo ho en vaig ser director una temporada i no record si també en Joan Bonet, que, de qualsevol manera, n’era el cervell.

FB.- Ocio fou una altre revista que s’imprimí a Atlante.

PS.- Fou una publicació apareguda el febrer de 1954 amb el subtítol de *El arte y las ideas*. Era l’organ del Cercle d’Estudis Culturals i fou patrocinada per l’Estudi General Lul·lià i pel Sindicat Espanyol Universitari, el SEU. Estava redactada en castellà a excepció d’alguns poemes en català. El darrer número fou del gener de 1956. Hi col·laboraven Jaume Vidal Alcover, Guillem Rosselló Bordoy i Marià Villangomez, tres persones d’indubtable intel·ligència i valua.

FB.- En Jaume Vidal en aquell temps volia ser també impressor.

PS.- En Jaume volia ser qualsevol cosa que li donàs doblers. Feu durant algun temps un feina que la podríem anomenar d'administrador. Però en Jaume, que era, no hi dubte, un bon poeta, com administrador era una calamitat. Unes mans forades. Moltes vegades trobava l'impremta buida i a ell i als operaris que bevien quíisqui al bar del costat. A les deu del matí!

FB.- I et casares amb la poetesa Margalida Magraner Marcus.

PS.- Si però quan ens casarem, el 1956, na Margalida encara no havia publicat. La meva relació amb na Margalida nasqué més relacionada amb el ball que en la poesia. Na Margalida formava part dels Dansadors de la Vall d'Or, aquell grup solleric que fou creat i dirigit per Bartomeu Ensenyat i Estrany amb la col·laboració de Miquel Colom Rullan. Es fa formar el 1951. Els anys posteriors foren de molt d'èxit. L'agrupació feu actuacions primer a Espanya —a Barcelona, Madrid, València— i posteriorment a l'extranger: a Belgica, a França i a Alemanya. Jo els acompanyava com a periodista i amic, i na Margalida feia les funcions d'interpret —havia nascut a Amiens i parlava perfectament el francès—. Un dels triump més importants del Dansadors de la Vall d'Or fou aconseguir la medalla d'or del festival d'Agrigento, a Sicília.

FB.- El casament es feu amb l'oposició d'en Jaume Vidal Alcover. No és ver?

PS.- No sé si en l'oposició d'en Jaume. El que sí sé és que en la festa que seguí a les noces en Jaume es va atracar i em va dir que havia comés un error, que na Margalida era massa intel·ligent per a mi i que abans d'un mes m'hauria posat banyes. Jo li vaig dir que era possible, però el que era impossible és que fos amb ell.

FB.- El *Mallorca Daily Bulletin* fou el teu primer bon negoci de premsa.

PS.- No exactament. El meu primer negoci va neixer com un sucedani del *Mallorca Daily Bulletin*. T'explicaré. Jo havia vist i col·laborat en la pàgina en anglés que el

Diario de Baleares feia per a la colònia anglesa i m'havia adonat que aquesta petita secció, que només va durar un any, tenia molts d'anuncis. El tenir molts d'anuncis és quasi sempre un signe inequívoc de l'acceptació popular. Vaig pensar que si, en col·laboració en la gent que coneixia el mercat feia un diari en anglès, hi podria guanyar alguns diners. Per poder-lo imprimir vaig comprar una linotípia i una màquina plana. Vaig poder tenir una entrevista amb el Director General de Premsa, el senyor Muñoz Alonso, que em digué que no hi havia cap problema.. Però vuit dies abans de sortir em va dir que no, que no era possible. Que el ministre senyor Arias Salgado tenia grans pressions, perquè hi havia més de quaranta peticions i no podia atendre la meua i les altres no. Que ho sentia molt, etcetera, etcetera... Jo tenia tot el material que m'havia costat més de dos milions de pessetes i, com pots suposar, tenia molts de deutes, molts. Fou llavors que s'em va ocórrer crear una revista esportiva. Vaig trobar un nom atractiu i optimista que era el de Fiesta Deportiva. La bona idea va ser sortir no després, sino abans de que es fesin els partits: els dissabtes. Jo sabia que dels aconteixements se'n parla més a la revetlla que en el firó i aquest coneixement el vaig emprar per fer sortir Fiesta Deportiva els dissabtes. A la revista també hi havia una petita part dedicada als espectacles. Vaig aconseguir una altra cosa, i és que alguns intel·lectuals que no havien anat mai al futbol hi escrivissin. Era el cas de Joan Bonet, Guillem Frontera, Gabriel Fuster —Gafim—, Francisco Javier Gimenez, Llorenç Moyà Gilabert de la Portella, Llorenç Villalonga i Manuel Picó, que va crear aquell personatge que es deia Teodoro. Vaig tenir sort amb Fiesta Deportiva, perquè va coincidir la seva fundació, el 1958, amb l'ascens del Mallorca a segona divisió aquella temporada i, a la següent, a primera. Arribarem a tirar més de deu mil exemplars. Quan pens amb Fiesta Deportiva em ve un fort escepticisme respecte a això que aconsellen a les escoles d'economia: planificació, estudis previs de mercat, bases sòlides de l'empresa. Les coses que tenen èxit neixen moltes vegades com a producte de la casualitat i sense saber molt bé cap a on es va. Saber aprofitar un buit és moltes vegades la condició més important per poder sobreviure. Però detectar aquest buit és molt difícil.

FB.- El *Majorca Daily Bulletin* no fou, tanmateix, la primera experiència de diari en anglès a Mallorca.

PS.- Tens raó abans de la guerra civil hi havia hagut dos diaris en angles. Un era el *The Palma Post* i l'altre el *Majorca Sun*. Però el dos desapareixeren en els anys de la guerra civil.

FB.- I el *Majorca Daily Bulletin* va sortir per fi.

PS.- El primer número fou el 31 de desembre de 1961. Pocs mesos abans hi va haver canvis en el Ministeri d'Informació: hi posaren en Fraga Iribarne. Jo tot d'una vaig demanar-li audiència i me la concedí. Vaig agafar dues ensaïmades i vaig partir cap a Madrid. Em va rebre el secretari del ministre que en aquell temps era en Gonzalez Seara. Em va dir que aquell dematí el ministre estava molt ocupat, però que tornàs a l'hotel —era l'hotel Fenix: ho record perfectament— i esperàs, que m'avisarien quan pogués parlar amb el ministre. Jo vaig deixar les dues ensaïmades a en Gonzalez Seara i em pensava que ja no seria possible veure en Fraga, però no fou així, sinó que m'avisaren i el capvespre em va rebre. Fou una entrevista molt estranya, perquè en Fraga no em va mirar mai als ulls. Però jo vaig aconseguir explicar-li el que pretenia i ell hem va dir: “ Pels anglesos és més important trobar un diari amb la seva llengua que no oferir-los un ram de flors al aeroport”. Després digué: “Muy buena idea; tindrà noticias mias” Jo vaig pensar que em donava llargues i, al sortir, ho vaig comentar a en González Seara que em digué que anava equivocat, que, quan en Fraga donava una paraula, la complia i que tendria notícies molt abans del que em pensava. Fou així. Ho dic perquè l'endemà matí quan vaig tornar a Mallorca vaig trobar na Margalida, la meva dona, que m'esperava tota nerviosa i em digué que el Governador havia telefonat quatre vegades a ca nostra dient-li que jo l'anàs a veure al arribar. Ho vaig fer tot d'una i el Governador em va dir que ja tenia el permís i que el ministre volia que el diari sortís al carrer de forma immediata. Quan li vaig demanar que volia dir allò “d'immediata” em contestà que volia dir “mañana mismo”. Com pots suposar, jo no tenia res preparat. Però ens bastaren un parell de mesos per poder treure el *Daily Bulletin*. El 31 de Desembre va sortir el primer número. Si fou en aquesta data, és per motiu simbòlic i un altra pràctic. El simbòlic el pots endevinar: es commemorava la conquesta de Mallorca pel Rei en Jaume I, i el pràctic és que teníem l'hivern per endavant per posar a prova lla nostra empresa abans de que vengués

l'estiu i haguessin de fer una tirada molt major. De llavors ençà el Daily va tenir la seva seu al carrer San Felio, fins el 1992, que va passar al Palau de la Premsa.

FB.- Éreu vigilats per la censura.

PS.- Homo, molt relativament. Dic molt relativament perquè els censors no sabien anglès i després perquè una de les que exercia la censura era Mercè Truyols amb la que vaig tenir una bona amistat, que encara continua. L'episodi més conflictiu que vaig tenir va ser quan afusellaren Grimau. Jo em vaig trobar entre l'espasa i la paret. Si en parlava podria tenir problemes amb el ministeri, però si em callava, els lectors del Daily podrien retirar-me la seva confiança. Jo sabia que la majoria dels que llegien el Daily estaven en contra de l'afusellament. Ho vaig consultar amb n'Andreu Rullan, que era el meu misser, i entre tots dos redactàrem una nota en la qual explicàvem que Grimau havia estat ajusticiat perquè el delictes que s'havia comès durant la guerra no prescrivien fins als vint anys i Grimau havia estat detingut als deu anys i dos mesos. No sabia el que em passaria, però el matí del dia següent, a les nou, em va cridar en Fraga i em va felicitar per "la inteligencia con que ha tratado el tema de Grimau". N'hi ha que diuen que en Fraga em va ajudar molt fins i tot de forma econòmica i que d'aquí la meva gratitud al PP. Es fals. Rotundament fals Els únics doblers que em va donar en Fraga varen ser 100.000 pessetes per a la dotació d'un premi de literatura. Res més.

FB.- En Fraga havia fet la llei de premsa el 1966.

PS.- Sí feia quatre a o cinc anys que en Fraga era ministre quan es va aprovar la famosa llei de Premsa que venia a substituir la que anomenaven de Serrano Suñer, que havia estat elaborada durant la guerra civil. La llei de Fraga en principi era més lliberal, perquè suprimia lo de la censura prèvia. La seva incidència sobre l'evolució de la premsa espanyola ha estat valorada de diversa manera. Jo coincidesc amb en Pep Melià en pensar que la llei en sí era prou oberturista, però la utilització que en feu en Fraga fou molt estricta, com si tengués ganes de fer perdonar la seva gosadia pels sectors més durs dels franquisme. El meu moment més crític, ja em parlarem en

un altre moment, fou per causa de la portada de Última Hora de “Franco, 37 kgs”, però en aquell temps el ministre ja no era Fraga, sinó León Herrera.

FB.- Qui hi col·laborà al *Majorca Daily Bulletin*?

PS.- Gent de molta categoria. En Robert Graves, en Gafim, en Lluís Ripoll, Francesc Xavier Jiménez González, en Gabriel Sebrafim, en Joan Bonet. Molt bona gent.

FB.- El redactor en cap en un principi fou Lluís Ripoll i Arbós.

PS.- Si un gran personatge que fou taquígraf de professió —treballava a l'Almudaina— i que el destí el convertí en periodista, escriptor i editor. Fou molt de temps col·laborador de Destino on hi feia una crònica de Mallorca. Aquesta amistat amb Vergés fou la causa de que també en fes amb Josep Pla. Moltes de les coses que diu Pla sobre Mallorca no les va veure directament, sinó que els hi conta Lluís Ripoll. Va escriure molts de llibres, alguns dels qual era una recopilació dels articles que havia escrit per el *Daily Bulletin*. És probable però que on més gaudís en Lluís fos en la seva tasca d'editor. La va començar quan a finals dels anys quaranta es va fer càrrec de l'antiga impremta de Mossèn Alcover. Va crear la col·lecció “Panorama Balear” que tengué prou èxit. Un èxit relatiu és clar, perquè a Mallorca, ja t'ho he dit, els èxits editorials són sempre relatius. Mon Pare hi va publicar una mena de guia de Fornalutx que va titular així: Fornalutx. Les reedicions que Lluís feu de La Ignorància, La Roqueta, el Cronicon Mayoricense d'Àlvar Campaner, de Islas Baleares de Pau Piferrer i Josep Maria Quadrado i l'obra que ara no record el títol exacte d'Antoni Furió ha estat contribucions ben valuoses per tots aquell que les volien consultar i tenir aquestes obres a ca seva. També els seus llibres sobre cuina mallorquina es veneren molt bé. Era membre, com jo mateix ho he estat més tard, de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Sebastià.

FB.- El *Daily* ha duit sempre la mateixa línia?

PS.- Si, encara que hi havia —i hi ha— un dilema plantejat, que és el següent. Si el *Daily* ha de fer el gust dels residents de llengua anglesa a Mallorca, probablement

haurien de fer un diari mes inspirat en el Times, però si hem d'agradar als turistes ocasionals, aquells del "forfait" d'una setmana o de quinze dies, el diari s'ha de semblar més al Sun o al Mirror. Com solucionam la disjuntiva? Bono, et diria que amb eclecticisme i en cas de dubte escoltant el mercat, que diu que indiscutiblement els diaris que més es venen a Anglaterra són el de tipus Sun.

FB.- Vares voler ampliar el negoci del *Majorca Daily Bulletin* amb el *Iberian Daily Sun*.

PS.- Aquest va ser una aventura que va començar a principis dels anys setanta a Madrid on es publica el diari fins el 1978 que ja ho vaig fer a Palma. Encara que la nostra idea era distribuir-lo per tot Espanya, només va tenir implantació a Madrid on el comprava la colònia Nord-americana que era prou nombrosa a la capital d'Espanya.

FB.- Vares instituir alguns premis que tengueren molt de ressò i les festes on es lliuraven foren —m'han dit— una demostració de mallorquinisme a la capital d'Espanya.

PS.- Si el premi es deien "Soles de Oro" i era una insígnia que havia estat dibuixada per Miró, i el mateix Miró va tenir la deferència de seguir passa a passa tot el procés en que aquell dibuix es va convertir en una insígnia. El premi volia distingir els que més havien fet per donar a conèixer el nom d'Espanya a l'estranger. Aquell any de 1972 el guardonats foren Montserrat Caballé, Gregorio López Bravo, Ramón Castroviejo, Charly Rivel, Rafael Canogar, Perico Chicote i Paquito Fernández Ochoa. El sopar fou ben mallorquí. Donàrem paté a la malvasia de Banyalbufar, supremes d'anfós a les herbes aromàtiques de les Balears, poularda de camp de Mallorca acompanyada de verdures menorquines i sorbet de pinya "neveters del Puig Major". El vi era, naturalment, de Binissalem. En el discurs que vaig improvisar vaig recordar que hi havia antecedents de premsa anglesa a Mallorca i vaig enumerar les dificultats que hi va haver per aconseguir que el Daily suràs. El ministre em va dir públicament que pocs homes com jo havien fet tant per a que Espanya i, en concret, per a que Mallorca es conegués arreu del món Al lliurament hi havia el "tout Madrid" —

ministres, princeses, empresaris turístics, noblesa— que compartia la festa amb prou gen representativa de Mallorca. En aquells temps, abans de la mort de Franco, els més representatius eren el Governador, el Batlle i el “Jefe Provincial del Movimiento”.

FB.- Per continuar amb el *Majorca Daily Bulletin* m’agradaria m’explicassis com aconseguiris fer aquell magnífic numero dedicat a Miró en el que col·laboraren artistes de tot el món i que donà lloc a una exposició en el Palau Solleric. Era el 1978.

PS.- Si era el 1978 i he de dir-te que, si el número del Daily fou possible, fou degut, en primer lloc, a Joan Miró i al respecte que el seu nom succitava a l’extranger. Tot el món estava disposat a participar-hi i al final foren trescentes seixanta sis les col·laboracions artístiques i literàries rebudes. Les ordenaren per ordre alfabètic i cada capítol duia al principi la lletra de l’abecedari dibuixada per Miró. En Miró fou la peça clau, la clau que obria totes les portes, però hi hagué moltes altres persones que ens ajudaren de forma decisiva. Jo sempre estaré agraït a Camilo José Cela i al seu fill, a Sir Roland Penrose, a Aime Maeght presidenta de la fundació Maeght, als seus col·laboradors Farreras, Dupin i Lelong, al poeta Luís Rosales, a Armando Ginesi, a José Gomez Sicre, Director del Museo de Arte Latinoamericano de Washington, i, per suposat, al reis d’Espanya que ens feren l’honor d’inaugurar l’exposició del Palau Solleric. La meva participació fou la de posar els mitjans tècnics per a que tot sortís amb dignitat.

FB.- El 1974 compres *Última Hora*, perquè?

PS.- La història de la compra d’*Última Hora* és una mica complicada. En aquell moment la Banca March estava dins el Diario de Mallorca i el Crèdit Balear, per equilibrar les forces, es volia ficar dins *Última Hora*, amb el qual negociaven. Un dia Miquel Nigorra, que era el President del Crèdit Balear, em demanà per fer d’intermediari amb Pepín Tous, Director de *Última Hora* i membre de la família Tous, propietària del diari. Les negociacions, tanmateix, es varen rompre. Després de la ruptura, en Pepín va venir a veure’m i em digué que li compràs jo, perquè ell tenia

moltes ganes de vendre. Jo no ho veia gens clar, sobretot perquè jo no tenia doblers. Però ell va insistir tant i em donà tantes facilitats que al final vaig tombar el coll i vaig agafar el risc i el repte més gran de la meva vida.

FB.- Una part de les accions varen romandre en poder de la família Tous.

PS.- Sí, i dins el consell d'administració hi ha encara diversos membres de la família Tous com en Josep Francesc Tous Barceló, la seva germana Maria Margalida i el regidor de l'ajuntament Josep Carles Tous Prades. Tots ells molt bon amics.

FB.- En Pepín Tous Barberán va ser el director anterior a la teva època.

PS.- Sí en Pepín tenia una bona formació, ja que estudià dret i periodisme a Barcelona i va tenir una certa vocació per el periodisme Treballà com a Redactor, com a Redactor en Cap i com a Sots-director de Última Hora. A la mort del seu pare, Ferran Tous, Pepín passà a ser Director i ho fou des del 1962 al 1974. Però Pepín Tous era també empresari d'espectacles. Fundà la sala de festes Tagomago i dirigí el Rosales, el teatre Balear, el Líric i el Poliorama de Barcelona i jo crec que aquesta vida d'empresari d'espectacles li interessà més que no el diari. Va fer un alè quan va aconseguir vendre-me'l.

FB.- I per tu fou una aventura inesperada.

PS.- Sí, una mica inesperada sí, però alguna cosa hi havia d'haver anteriorment dins el meu cap —supòs— que en feu acceptar la proposició i el cert és que jo tenia confiança en que em sortiria bé. Crec que sabia el que el públic volia i tenia bons models. Jo duia una escola molt forta de la premsa popular anglesa. Premsa popular anglesa que a mi em serví d'inspiració per al Majorca Daily Bulletin. Jo seguia quotidianament els diaris anglesos i veia realment la força que tenia un Miror o un The Sun, amb els seus milions d'exemplars venuts cada dia, i observava, per altra part, el Times que era molt formal i estava molt bé elaborat, però que perdia milions de lliures esterlines i que només venia 250 o 300 mil exemplars. El Miror i el Sun eren, en canvi, unes fàbriques de fer diners i jo vaig intentar precisament fer un diari

d'aquest tipus. Se m'acusà de fer groguisme, sensacionalisme... potser hi tenen una part de raó, però el cert i segur és que mai m'ha pogut aglapir amb res que fos fals. Última Hora potser és un dels diaris espanyols amb més poques condemnes i cap d'elles per faltat a la veritat. Es una paradoxa que no sé si han reparat mai els que ens fan aquestes acusacions.

FB.- Hagueres de crear una nova mentalitat de periodista i et creares els primers enemics. No es ver?

PS.- Mentre a Palma jo em dedicava a editar un diari en anglès, que no feia la competència a ningú, semblava simpàtic a tothom i em duia beneïssim en tot el món, fins i tot amb els directors dels altres diaris. Però quan vaig començar a fer un diari en castellà, és a dir, quan vaig comprar l'Última Hora i vaig començar a fer periodisme més agre, fort, més sensacionalista, em varen créixer els enemics o gent a qui no queia bé —la paraula enemic no m'agrada. I probablement no queia bé ni als redactors dels meus diaris, perquè els feia dur un ritme trepidant: de dur les notícies tot d'una que succeïen, d'encalçar els personatges famosos que venien a Mallorca, d'anar a fer guàrdia als jutjats. Jo sempre procurava ser el número u en treure les notícies, vull dir que ho volia fer abans que no els altres. Aquesta nova orientació produïa un gran esforç i molta tensió ala redactors.

FB.- Que no anava acompanyat d'un bon sou.

PS.- No hem d'oblidar que el periodista, en general, és una persona que guanya poc. Ja et vaig explicar abans que aquesta és una de les cares negatives del periodisme.

FB.- I una possible causa de corrupció. Si el periodista no tem massa a que el despedeixin podrà mirar de treure doblers d'alguns personatges que necessiten sortir al diari. Serà, idò, una aposta racional. O no?

PS.- El raonament que tu plantejes és molt propi de l'ètica capitalista i és el mateix que es pot utilitzar per els polítics. Els bons sous eviten la corrupció. Et diré, tanmateix, que m'agrada creure que la relació que tenc amb els meus col.laboradors

no està condicionada únicament pel sou. Vull pensar que hi ha una fidelitat que està més basada amb l'apreci que ens professam que no en la importància del sou. Ara si amb la pregunta tu em vols demanar si algú s'ha aprofitat personalment del poder que atorga el fet de tenir una columna pròpia, et diré que alguna vegada ha passat. No ho puc negar.

FB.- Tornem al diari, a Última Hora.

PS.- Última Hora representava una forma molt nova, no solament dins la premsa mallorquina, sinó també dins espanyola. I així s'aconseguí que, a Mallorca, molta gent que no havia llegit mai diaris compràs premsa. No era una tasca fàcil. Vàrem haver d'inventar moltes coses. Dues, de bàsiques: una la venda al carrer, al semàfors, que no es feia a cap altre lloc d'Espanya, i segona, també bastant important, els concursos. Nosaltres inventarem el famosos bingos que després ha fet quasi tots el diaris del país.

FB.- M'interessa saber com se t'acudiren aquestes dues idees tan productives.

PS.- A mi les idees sempre m'han vengut al observar la realitat, mai d'asseure'm a un balancí i engronsar-me. La de la venda el diaris als semàfors la vaig veure a Mèxic on vaig anar tot just quan acabava e comprar el diari. Sembla lògic que si la idea venia d'Amèrica fossin un americans els que hi col·laborassin. El sistema de venda fou encomanat a una família argentina i es per això que a l'empresa els anomenen carinyosament els "tupamaros". Darrera la venda de diaris i, després, amb altres negocis aquesta família gaudeix ara d'una molt sòlida posició econòmica. La idea del bingos procedeix com tantes altres de la premsa britànica, dels "free-papers"

FB.- Alguns esdeveniments socials també ajudaren a l'èxit d'Última Hora.

PS.- Sí, no hi ha dubte. I per ventura el més significatiu dels esdeveniments que ajudaren a vendre molts de diaris fou la mort de Franco. I més que la mort, la malaltia. Sí, la malaltia i la mort del dictador fou com aigua de maig per a nosaltres. Però he de dir que també hi férem molta feina. Aquell més de Novembre de 1975 el

recordaré sempre Hi havia dies que fèiem cinc i sis edicions, i varen fer una portada que va tenir molt de ressò. Només deia: “Franco: 27 Kilos”. Com pots imaginar-te l’esmentada portada va empenyar molt per Madrid, però nosaltres no havíem fet res més que subratllar un tros de la notícia que ens havia enviat l’agència Efe.

FB.- Què era, concretament, el que volies donar als teus lectors?

PS.- Be jo tenia clar —crec que ja en alguna conversa t’ho he dit— que el que fa vendre diaris són el succeïts i els esports. Aquest eren els dos pilars que ajudaren a convertir Última Hora en el diari de màxima difusió a les Illes.

FB.- Succeïts bàsicament negatius, supòs.

PS.- Sense cap dubte. Hi ha gent que encara se’n recorda quan s’anunciava pels carrers “S’Última Hora amb ses desgràcies d’avui”. En els temps actuals les úniques notícies bones que interessin són les dels famosos: que si “fulanita”, s’ha casat amb “menganito”, que si ha nascut un al·lot preciós, però pel que fa a la resta dels mortals sempre és més notícia una mort que un naixement. N’estic del tot convençut.

FB.- Quines altres raons expliquen l’èxit de Última Hora?

PS.- Si Última Hora va reeixir va ser, a més, per una mescla de estratègia i de sort. La primera estratègia va ser avançar l’hora de sortida fins a convertir-la en un periòdic matutí. Hi havia problemes legals, però vàrem saber aprofitar una llei franquista que estava mal redactada i poguérem sortir finalment els matins. L’altra tàctica fou fer cas als competidors que ens criticaven. Aquests senyalaven els nostres defectes i nosaltres els intentaven corregir. Puc dir que era, en certa manera, una feina conjunta i que, en conseqüència, els estic molt agraït. Última Hora es un poc obra seva. Esper, però, que no venguin a cobrar la part que els correspondria! L’altra estratègia va ser augmentar el ritme de feina. Així de senzill, però aquesta es una tàctica que quasi sempre acostuma donar bon resultat. Fer més feina és el secret de moltes coses.

FB.- I l'èxit vos va dur, inevitablement, a l'enfrontament amb el Diario de Mallorca.

PS.- En l'enfrontament amb el Diario de Mallorca es varen mesclar assumptes privats d'una persona que havia de ser el meu administrador i que no es vàrem entendre, amb el greu que li va saber al Diario de Mallorca de perdre la seva posició hegemònica. Has de tenir en compte que el Diario de Mallorca havia estat el diari del poder polític, econòmic i social, i ells pensaven que això era de per vida, que Última Hora tendria sempre, sempre, una posició secundària. En pocs mesos varen veure que els presentaríem batalla. No ho acabaven d'entendre. Perquè nosaltres érem una empresa dèbil en tots els aspectes i, sobretot, en l'econòmic. Et puc assegurar que molts de mesos havia d'acudir al banc per demanar cinc centes mil pessetes per poder pagar les nòmines. El que un no ningú, com era jo, et passi davant és sempre mal de pair i això és el que va passar al Diario de Mallorca. No ho varen saber assimilar.

FB.- Es tant important ser el primer, i no el segon o el tercer.

PS.- Si, més del que et penses. I no només pel prestigi i la vanitat, sinó també per motius econòmics. Per exemple hi ha anuncis oficials que només es publiquen en el diaris de cobertura nacional i en els de major difusió de cada província. Les agències de publicitat si han d'aconsellar fer un anunci sempre recomanen el diari de màxim tiratge. La lluita per a ser el primer —t'ho puc assegurar— és una lluita molt aferrissada. Dir-te altra cosa seria enganar-te. És l'aspiració primordial dels propietaris i dels directors de tots els diaris i els que no són els primers n'estan molt descontents de la seva posició, encara que simulin que no els importa. Ser un Poulidor no basta: hi ha que ser un Anquetil.

FB.- Última Hora és un diari en castellà.

PS.- Última Hora és un diari en castellà, però la llengua depèn dels col·laboradors. Si algú envia un article o una carta en català li publicam en català. Però les col·laboracions habituals, el redactors i els columnistes de cada dia han d'escriure en castellà. Si algú ho vol fer en català haurà d'escriure al Diari de Balears. Però he de

dir-te que a molts dels suplementos culturals que ha fet Última Hora la nostra llengua hi ha estat ben present. Abans de comprar-la jo hi havien sortit les seccions “Bimbolles” i “La lloriguera” del meu germà, i “Literatura” on hi col·laboraren Carme Riera, Blai Bonet, Damià —Ferrà— Pons, n’Isidor Marí i el meu germà Toni. Dos anys després de ser el director i propietari d’Última Hora, és a dir, el 1976, comença “la Columna de Foc” on hi escrivien Francesc de Borja Moll i la seva filla Aïna, Josep Mª Llompart, Gabriel Janer Manila. Més endavant, a primeries de la dècada dels vuitanta, varen publicar el suplement “Cultura” amb col·laboradors com el meu germà, Jacint Planas Sanmartí, Josep Rosselló. A finals d’aquesta dècada dels vuitanta va sortir “Llibres” un suplement coordinat per Bàrbara Genovard i en el qual col·laboraven Josep M. Llompart, Llorenç Capellà, Guillem Frontera i Jesús Garcia Marín. Altres suplementos i col·leccionables editats en català han estat, Races Autòctones de Mallorca, Els barris de Palma, Memòria Viva. Els reis de Mallorca. Crec que ningú em podrà dir que Última Hora ha descurat l’ús de la llengua pròpia.

FB.- Hi ha hagut altres col·leccionables que no estaven escrits amb la nostra llengua.

PS.- Cocina mallorquina, Palma, ciudades i pueblos del mundo, i Enciclopèdia Practica de Medicina y Salud de Baleares estan fetes en castellà. És com el setmanari Brisas que també es fa en castellà. No hem d’oblidar que encara hi ha una gran part dels lectors de les Balears als que costa molt llegir en català.

FB.- Com foren les teves relacions amb els lletraferits.

PS.- Be en general molt bé, però no puc negar que ha qualque vegada en vaig quedar una mica tip. Pens que n’hi havia algun d’aquests personatges de la ceba que no tenia altra ideologia i fins i tot cap altra idea que l’ortografia estricta. Aquesta hipersensibilitat per qualsevol solució que no fos l’estrictament ortodoxa enredava prou la feina. Tanmateix crec que com més categoria tenien els intel·lectuals menys miraprimis eren amb la norma ortodoxa. Me’n record que quan preparaven l’exposició de Miró a la Llonja, no sabien si posar Llotja o Llonja al cartell. Vaig agafar el telèfon i vaig cridar a en Francesc de Borja Moll, que en va preguntar a veure jo

com ho deia. Jo li vaig dir que Llonja. “Idò posa Llonja”, em va dir. Ningú no va gosar discutir-ho.

FB.- Deu anys després de comprar Última Hora, compres el Baleares. Era el 1984.

PS.- Si, i probablement fou una operació més guiada pels sentiments que per el bon seny econòmic. També en aquesta ocasió si hagués seguit això que recomanen els experts en economia —estudi de mercat, enquestes sociològiques, possibilitats de trobar un niu per a la supervivència— no hauria fet l’operació. Quan el vaig comprar el Diario de Baleares estava en una situació quasi agònica. Jo el vaig adquirir pel maig de 1984. Sabia que en aquests quatre primer mesos de l’any el Baleares havia sofert unes pèrdues de més de noranta milions de pessetes, editava només quatre mils exemplars, que no es venien tots, i els ingressos per publicitat eren gairebé nuls. Vivia una trista agonia. Però jo me l’estimava molt, al Diario de Baleares, i recordava les èpoques on era el líder indiscutible, quan si algú s’atracava a un quiosc i demanava simplement el diari, el quiosquer no dubtava en lliurar-li el Baleares. També recordava els meus inicis al diari on m’encomanaren el “Hell”, aquell aparell tan complicat però essencial per rebre d’hora les notícies de les agències, i, igualment, les meves col·laboracions en les seccions de cine o d’entrevistes com la de “Díganos usted algo”. En la compra hi influí també la confiança que tenia en els que havien de dur la direcció. Entre ells, naturalment, el meu fill i una persona per la que vaig tenir un gran estima i que morí vint dies abans de que el Baleares celebràs el seu cinquanta aniversari, en Jaime Jimenez Muntaner.

FB.- Alguns diuen que vares enganyar els socialistes que et feres passar per un home d’esquerres i que no fou tant mal negoci com dius, perquè amb el Baleares hi venia un bon patrimoni immobiliari.

PS.- Jo no crec que hagi servit mai per enganyar a la gent, ni menys als polítics. He de dir-te, a més, que en qüestió de les meves simpaties polítiques estic acostumat a sentir-ne de tot color. Resultava que, segons el que deien els enterats començava una setmana essent un conservador i l’acabava essent un home d’esquerres. Ni una cosa

ni l'altre. Jo no en puc tenir excessives simpaties per una determinada opció política. I si n'he tengudes cap al PSOE he fet de beneit, perquè ells ha demostrat ben clarament no tenir-ne ni una cap a la meva persona. He de dir-te, a més, que quan vaig comprar el diari ho vaig fer en subhasta pública i. al meu veure, no hi ha un procediment ni més net, ni més clar per fixar el valor de les coses que una subhasta. Ningú no en va oferir més que jo Ara, si vols dir que quan vaig comprar el Balears m'havia informat sobre el que comprava et diré que es veritat i que prucur saber sempre el que compr. El sembla lògic. O no? Tu no ho fas?

FB.- Ho intent, però quasi mai ho aconseguisc. Has de ser molt viu o molt ric i jo no som cap de les dues coses, malaauradament. És tan difícil i tan car tenir una bona informació. El que et voldria dir és que el Balears es va convertir, finalment, en el Diari de Balears, un diari en llengua catalana.

PS.- A mi m'havien demanat moltes vegades perquè no feia un diari en català i jo sempre havia respost el mateix “perquè no ha vengut mai ningú que en digués jo t'ajudaré a fer-lo i agafaré el mateix risc que agafaràs tu”. Però tot i el que he dit, no has de pensar que si em vaig decidir fos perquè trobàs algú que em fes costat: no el vaig trobar, ni en sector públic, ni del sector privat. La decisió de convertir el Balears en un diari en català fou per altres motius. I fou presa amb molt poques esperances de que es pogués convertir en un negoci rendible, aquesta es la veritat. Jo sabia molt bé que l'Avui era un avenc on en Pujol hi abocava doblers i més doblers. A Mallorca en aquell moment hi havia en Cristòfol Soler, que era catalanista, però per molt catalanista que fos no era en Jordi Pujol, ni tenia al darrera un partit ni una societat com la catalana. No cal insistir-te en aquesta idea de que el PP no era Convergència i Unió. Per desgràcia nostra, naturalment. Però aquest no és el tema ara. El que sí vull dir-te és que no eren les raons econòmiques les que em dugueren a posar messions per a que Diari de Balears sortís en català.

FB.- Quines foren, idò, aquestes raons?

PS.- Possiblement perquè hi havia una sèrie d'amics i alguns membres de la meua família, principalment el meu fill, que hi tenien molta il·lusió. En Josep Melià, en Guillem Frontera, i en Llorenç Capellà i en Miquel Serra m'escalfaren el cap.

FB.- Tanmateix el moment era propici. Tots els partits es feien passar per ser una mica menys centralistes i tot el món semblava estar per la nostra llengua i disposat a recolzar una empresa com el Diari de Balears.

PS.- Ai! que hi vas d'equivocat! Això podrien ser les declaracions que feien, però la realitat era una altra. Jo ja sé que s'ha dit que tot el món havia subvencionat el Diari de Balears, però jo no he vist ni un duro. I això que hi ha hagut partides molt importants per a la campanya de normalització lingüística. Jo sempre he demanat on han anat a parar aquest doblers. Quines eren aquestes accions tant importants que s'endugueren tots els billets? Ajudar a un diari en llengua catalana ho hagués pogut ser una acció preferent d'aquesta política, pens jo. Idò, no. L'ajuda encara la puc esperar.

FB.- Vols dir que el Diari de Balears va malament.

PS.- Be jo sempre dic que hi dues coses que no van paral·leles: la qualitat del diari i la seva vida econòmica. Perquè no em negaràs que el Balears és un diari ben digne i que aquells que pronosticaven que seria una cosa provinciana i de capelletes s'han equivocat de cap a peus. Els subscriptors són prou nombrosos i les vendes encara que no sigui per tirar coets no van malament. El que falla és la publicitat. Ni els empresaris, ni els comerciant, ni les empreses de publicitat es decideixen a anunciar-se en un diari en la nostra llengua. He de dir-te que jo esper que la tasca que fan els mestres a l'escoles en favor de la nostra llengua ajudarà a que la gent no en tengui cap dificultat per a llegir-hi i que no li resulti estrany un anunci d'una promoció immobiliària en català. En l'ús del català hi ha fenòmens curiosos incoherents com és el de la distinta acceptació de la televisió i el cine. Jo crec que entre TVE3 i les televisions locals, com la nostra, més de la meitat dels espectadors de les Balears veuen programes en català. En canvi, en el cine probablement no arriba ni a un 1% els

espectadors que trien una sala on fan una pel·lícula en català. Aquesta és la realitat. Una realitat a vegades difícil d'explicar.

FB.- Ens dirigim cap a un monopoli de la Informació, a les Balears?

PS.- Monopoli de la informació? I ara que dius! No, no. Mallorca és un dels llocs d'Espanya on hi ha més diversificació de la informació. A Mallorca hi ha dos diaris més que no són meus. el Diario de Mallorca, que pertany a un accionariat majoritàriament foraster, i el Mundo que pertany a capital de Madrid. I a part d'això, a Mallorca hi ha 15 emissores de radio. I, a més, el centre territorial de TVE, i les televisions que arriben perfectament entre elles les dues catalanes i les dues valencianes. O sigui que monopolitzar la informació a Mallorca es totalment impossible. N'hi ha, segurament, massa, de diaris, perquè hi hem d'afegir els de Menorca i els dos d'Eivissa fins a fer un total de vuit a les Balears. Si contem que els habitants són aproximadament 750 000 podem dir que és la xifra més elevada de diaris per habitant que hi ha al món. Es una situació que només s'explica per l'eufòria econòmica que hi ha des de fa un grapat d'anys. Afortunadament, tot sigui dit.

FB.- Pere m'agradaria aprofundir una mica en la teva vocació i ofici de periodista. Et preguntaria si eres una periodistes de estil o d'observació. Jo ja sé que segurament és una mala pregunta aquesta i que probablement no hi bon estil si no hi ha bona observació i que de poc serveix una bona observació si no es disposa d'un estil mínim —d'una tècnica— per a contar el que hom ha vist.

PS.- No cal que prenguis tantes precaucions per fer-me la pregunta. L'he entesa perfectament i per contestar-la et diré jo supos que era un periodista dels que el que els agrada es contar la veritat. En Llorenç Villalonga que a les hores col·laborava amb el Diario de Baleares, em deia: "Vostè —llavors encara no es tutejàvem— escriu molt bé, perquè escriu sense adjectius. Així és com s'han de contar les coses: sense adjectius. Tal com han passat". I jo crec que això es bo per el periodisme. Vull dir no hauríem de fer literatura allà on no fa falta fer literatura, sinó ser notari del que passa al món. La visió subjectiva o les manies del periodista no han d'interferir a la redacció de les notícies. Hi ha de haver una certa uniformitat d'estil entre els que escriuen les

notícies en el diari. Els americans —m'estic referint als bons diaris americans— no deixen que els “reporters” escriguin. El que fan els “reporters” és sortir al carrer a veure el que passa i després se'n van de quatres i contenen el que han vist i esbrinat a una sèrie de redactors que posen per escrit el que aquell periodista els conta de forma oral. Així s'aconsegueix una gran uniformitat d'estil. Però Amèrica és Amèrica i aquí és aquí. I aquest tipus de periodisme tan pla i tan objectiu costa molts de doblers. Nosaltres no el podem fer.

FB.- Però tu no creus que el lector també cerca trobar una mica la persona que ha escrit. No hi ha un periodisme que el que ven és la figura del periodista: com viu, quines amistats té, quines fòbies i filies, com ho fa per estar informat?

PS.- Si però això s'hauria de reservar pels columnistes. Quan un dona una informació sobre un fet, al lector el que li interessa és saber si quan fa passar el fet plovia o feia sol, no si plovia i feia sol quan el periodista va anar o recollir la informació. M'entens? Tot i això, aquest desig meu de fer un periodista totalment objectiu jo sé que és impossible. Basta veure avui mateix com són les portades dels diversos diaris i veuràs com hi ha ben poques coincidències. A que és deu aquest fet? A que cada Director i Cap de Redacció veu el món distint a com el veuen els de altres diaris. La causa d'això? Ja te la pots imaginar: la sensibilitat, els interessos, les amistats... etc. I jo et demanen si existeix, en algun lloc, la objectivitat total?

FB.- Hi ha milers de llibres destinats a analitzar aquest problema i no hi ha molt d'acord en com assegurar la objectivitat. A les meves classes intent explicar que ni tan sols en el laboratori existeix aquesta objectivitat total. Però si deixam l'objectivitat, que és una qüestió de la filosofia o, millor encara, de la epistemologia i parlàssim de la independència i de la neutralitat. O de si un diari ha de prendre partit en favor d'una opció política o altra?

PS.- Be el tema es una mica llenegadís. Perquè hi ha algú que sigui absolutament independent? Be, per ventura, sí, per ventura vosaltres, els funcionaris, ho podeu ser una mica independents, perquè vosaltres sempre cobrau el mateix a final de més feu el que feu i opineu el que opineu. Però en el cas d'una empresa privada la cosa varia

substancialment, si és que al final de més no vols tenir pèrdues. De totes les dependències la més forta és, però, la dels lectors. Hi ha moltes vegades que t'agradaria fer altres coses, però si saps que no és allò que els lectors esperen del teu diari i t'has d'estrènyer un ou. Pel que fa a la implicació política et diré que es impossible que no hi hagi interferència en la tasca que fan els polítics i que els que diguis sigui acceptat per igual a tots els partits. Si tu, com a periodista, veus que hi ha un polític que fa pardalades o que es corromp i ho dius, és ben clar que ni a aquell polític ni al seu partit els agradarà que ho diguis. És el cas del que va passar amb el Mundo i el PSOE. Tot allò va fer mal al PSOE? Es indiscutible que sí. Que va afavorir el PP? També. Però un diari no ho ha de mirar això: ha de dir el que sap i prou. Una altra cosa és que des de l'editorial diguis que convenen més uns a que els altres. És el que fa, per exemple, l'ABC.

FB.- Tanmateix existeix una simbiosi entre el polític i la premsa. En el sistema democràtic el polític necessita ser una estrella mediàtica, donar espectacle i sortir cada dia al diari. Jo mateix he assistit a alguna conversa en que un polític demanava al periodista que el tragués, per favor, al diari, que si no sortia fins i tot el seus es pensarien que no feia res. El diari per altra part necessita omplir espai i donar notícies polítiques que moltes vegades tenen el mateix estil que quan es parla dels famosos. La cosa funciona sempre amb aquesta simbiosi que et comentava al principi de la meva parrafada?

PS.- No necessàriament. Hi ha països que tenen uns polítics molt més discrets que no nosaltres. Qui podria citar, per posar un exemple, el nom de President o del Cap de Govern de Suïssa? Hi ha vegades que pens que els lectors ja n'estan una mica casat de sentir les collonades que ha dit tal o qual Conseller o tal o qual regidor. O si aquest polític te bona química amb aquest altre. Hi ha massa xafarderia política i poca informació relevant.

FB.- La premsa és un quart poder?

PS.- No, no ho és. El que per ventura ha de ser la premsa és un contrapoder. La premsa ha de denunciar els abusos del poder, les corrupcions, les malifetes, les

beneiteries que fan els polítics, però no fer de poder, ni de guia del que ha de fer el poder.

FB.- Si però jo hi veig una tasca molt difícil per aconseguir l'equilibri entre aquesta necessitat de criticar el poder —joestic convençut que un diari que va a favor del govern es ven menys del que n'és crític— i al mateix temps rebre ajuts i recolzament econòmic del Govern, que tu has dit que era imprescindible.

PS.- Si ho és difícil, perquè jo et puc assegurar que un diari que no rebés ajuda estatal en forma d'anuncis o comunicats per ser publicats tendria molt poques possibilitats de sobreviure. Ni els meus ni els altres. Quin diari pot prescindir del diners que li dona l'Estat o el Govern? El poder, per exemple, li paga per publicar el calendari de les obligacions de ciutadà amb hisenda o els anuncis d'empreses públiques com Argentaria. Jo em puc imaginar un diari sense notícies i dedicat en exclusiva a la publicitat. De fet ja n'hi ha un parell. Però un periòdic que digui no a la publicitat és inviable. Publicitat privada o pública, i probablement les dues, són vitals. Els diners que rebem dels nostres lectors no arribin, t'ho asseguro, per poder pagar el paper. Ara bé, necessitem els lectors, perquè com més alt sigui el seu nombre més cars són els anuncis. Aquest és el joc. És lògic. Em sembla que no estic descobrint cap món. No és ver? Però, insistec, si tu o algú em demana com es fa un diari totalment independent i totalment objectiu sense publicitat, ni institucional ni privada, un diari en el que tots els que hi escriguin siguin políticament neutrals, et diria que un diari així no l'he vist mai ni, per altra banda, sabia com fer-ho.

FB.- Pere, jo crec que quan un home triomfa com tu has triomfat és perquè te dues virtuts. La primera perquè te capacitat de seducció, perquè te aquesta capacitat de ser interessant o, millor encara, de fer coses que a la gent li interessin. Això em sembla obvi i indiscutible. Tan obvi i indiscutible com difícil d'aconseguir. La segona perquè coneix molt bé les persones. Vull dir amb això que es capaç de detectar els interessos i les ambicions d'aquells individus que se li atraquen amb la intenció de fer un negoci, d'establir una col·laboració. Són, els triomfadors, com tu, gent molt realista que no es planteja objectius que no estan al seu abast i que no es deixa enganar pels altres?

PS.- Mira jo crec que per poder viure i triomfar —si és que el que he fet jo és triomfar: hauríem de parlar molt d'això— és tenir allò que el meu bon amic Quinito Caldentey em deia mundologia. I que és això de la mundologia? És una cosa que no l'ensenyen a cap escola d'aquest món, ni a cap universitat, ni, per suposat, a cap Facultat de Psicologia. No hi ha un masters de mundologia. La mundologia es pot aprendre, però en certa manera és una qualitat innata o genètica que et permet conèixer a la gent i prendre precaucions. Precaucions per a que no et fotin, naturalment. Jo per regla general no em sol fiar massa d'aquelles persones que no et miren a la cara i quan algú en dona la mà em faig aviat una idea de quin tipus de persona és. El que menys m'agraden són aquells que deixen la mà morta. Tampoc m'agraden els que es passen a l'hora d'estrènyer. Jo no vull presumir de que no m'equivoqui mai perquè realment m'equivoc, però per ventura m'equivoc menys que els altres. Encara que quan m'he errat els meus col·laboradors m'ho recorden sempre, t'ho asseguren. Són així d'emprenyadors.

FB.- Però em descrius una mundologia que és resumeix un estar darrera sa roca, no fiar-se, no ser agosarats, pensar amb desconfiança.

PS.- Jo no he dit això i, si ho he dit, no volia haver-ho dit. No, no he volgut dir això. Jo no ho som partidari, d'estar sempre darrera la roca. El que està darrera la roca té un avantatge indubtable i molt gros: no perdre mai o, millor dit, quasi mai no perdre. Però hi ha un preu que pagar per aquesta confortabilitat i és el no guanyar mai, i jo no el vull pagar aquest preu: jo vull guanyar. Però et diré que en tenc molts, d'amics, que ho són roquers, com en general ho són els mallorquins. Quantes coses s'han deixat de fer, en aquest país, per por a les conseqüències que per la fama i el i la bona anomenada pugui tenir l'operació si no surt del tot rodona? A vegades protestam per la falta de llibertat que ens imposen els altres, i la que ens imposam nosaltres mateixos, què? Tot per la punyetera por a no fer el ridícul. Ens sap tant de greu que s'enriquin de nosaltres!

FB.- I a què ho atribueixes el fet de que els mallorquins siguem roquers?

PS.- Perquè jo crec que la mentalitat mallorquina és en el fons una mentalitat molt influenciada per la cultura pagesa, i el pagès és una persona que ha rebut de per tots els costats. L'han malmenat els invasors, les autoritats i els senyors de Ciutat. Quasi sempre l'han fotut i està molt escalivat. I és aquesta mentalitat —la d'escalivat— la que predomina a Mallorca i, a més, és la que està ben vista. I és que no ens hem de fer una falsa imatge del que ha estat la economia mallorquina. El poble ho ha passat molt malament durant anys i segles. Jo al fer la enciclopèdia m'he assabentat de coses com que en els segles XVI i XVII els ajuntaments, el que a les hores s'anomenaven universitats, havien de comprar garroves perquè la gent pogués menjar. Entén-me bé garroves pels homes, no pel bestiar!.. Ara ens hauriem d'anar.

FB.- Anem, idò.

28 de maig de 1996

He arribat a les oficines d'Última Hora. Salut a Leonor que està a l'entrada i em dirigesc al primer pis on en Pere té el seu despatx. Esper que acabi una telefonada mentres observ un quadre de Tàpies. El quadre acolleix el llenguatge —una creu, una A, una rapinyada a la pared— d'aquells que no disposem dels mitjans de difussió per poder donar a coneixer les seves idees. Em sembla una ironia que estigui en l'avant-despatx d'un home que ha construït un imperi aprofitant el món de la comunicació. Quan entra és el primer que li dic.

FB.- Pere, veig que entre els teus pintors preferits tens autors que han posat missions per la pobresa i per la marginació política. En Picasso va pintar per dur els pobres als millors museus, en Tàpies ha pintat per donar veu als que no la tenien, i en Miró en favor dels pobres d'esperit.

PS.- Es que si ho penses bé la reivindicació de la pobresa com a sinònim de puresa he estat una constatació dins l'art espanyol. Velazquez va pintar pobres, i Goya i Gutierrez Solana i Nonell. Però no es solament la pintura també la literatura: Cervantes,

Quevedo, Valle Inclán, i el cinema, Buñuel, Berlanga... Fins i tot en sembla que hi ha música, gran música que està inspirada en la puresa de la pobresa. Mira, sinó, la sarsuela i el propi Falla.

FB.- Però tu t'has fet molt ric.

PS.- Tot això de la riquesa és molt relatiu i a segons on vaig potser que sigui el més pobre. Però et diré que sí, que he fet alguns doblers i n'estic satisfet, ben satisfet. Per dos motius, n'estic satisfet. En primer lloc perquè he guanyat els doblers fent feina o millor dit venent un producte que fabricava amb les meves idees i el meu saber. I el que la gent pagui pel que fas i per les teves idees és un prova fefaent de l'acceptació social, per ventura la prova més pura i dura. La satisfacció es més grossa encara perquè jo he guanyat doblers fent aquelles coses que m'agradaven de jove. N'hi havia molts que, quan jo era un adolescent deien que anava perdut, que no era més que un esburbat, un eixelebrat. Però a mi m'agradava observar el món, copsar notícies i contar-les. Idò això que m'agradava de jove és el que m'ha donat doblers. Amb l'èxit econòmic que he aconseguit he reivindicat la meva adolescència i he fet callar a tots aquells que havien fets pronòstic de que no seria res mai. Una cosa semblant és el que passa en la pintura que vaig adquirir de jove. Ha resultat que ara val molts de milions de pessetes. No hi anava, no, tan equivocacat ni desorientat com deien.

FB.- D'això de la pintura i la seva revaloració ja en parlarem més endavant. On tens el doblers?

PS.- No m'agradaria que ni tu ni els possibles lectors d'aquest llibre em prenguessin per un estúpid que te els doblers dins una caixa i que passa gust de contar els billetes que posseeix. Jo en conec d'aquest, però jo no ho som. El doblers m'agraden perquè confirmen que les meves idees no eren tan dolentes, però també m'agraden perquè permet que les empreses que tenc puguin treballar amb els millors mitjans tècnics possibles. Em permeten a més conrear les meves afeccions que són viatjar i comprar art. Si m'agrada tenir doblers, és per emprar-los en les coses que crec.

FB.- Pere, si classificam els homes en dues castes, la d'aquells que admeten el món tal com és i la dels que voldrien que fos d'altra manera, tu en quin grup t'inclouries.

PS.- Jo crec que les aventures de voler canviar el món han resultat enormes fracassos. L'exemple dels països comunistes és ben alliçonador. I els dels nazis també. No, jo crec que convé tenir els peus sobre la terra i no fer-se massa il·lusions sobre el que són o poden arribar a ser els homes. Som una espècie especialment cruel vers les altres espècies i també vers la nostra. I crec que molt dels nostres actes que semblen compassius amaguen una gran crueltat, com el d'aquella marquesa francesa que veia com els cavalls estiraven del braços i de les cames dels lladres fins escorxar-los i, com que pegaven als cavalls, ella patia per les bèsties, però, en absolut, pel lladre. Posar ordre en el món ha estat amb molt d'aspectes cruel. I la història de la humanitat, si ho mires bé, no es gens edificant. Però, per ventura, eren necessaris aquestes injustícies i crueltats. Jo accepto el món com és, encara que sé que no és perfecte. És com la democràcia. Jo sé que no és perfecte i que fins i tot dins el sistema democràtic hi ha mitja dotzena de persones que roben diners de l'erari públic i el posen dins la seva butxaca, però, com ja s'ha dit moltes vegades, qualsevol intent de substituir aquest sistema du a resultats molt pitjors. Passa igual que amb la família i la religió.

FB.- La família?

PS.- Si tu ja saps que la família és la cèl·lula de la societat.

FB.- Per ventura no és més que una analogia simple i apressada.

PS.- Mira, jo estic del tot convençut que per gaudir de la vida, per donar oportunitat al nostre component lúdic, la família no és precisament la cosa més divertida que hi ha. Però no oblit que, quan la família ha estat sòlida, la civilització ha prosperat. Observa el cas d'Egipte aquella gran civilització que va durar un grapat de milers d'anys, cinc o sis mil anys. Quin era el sistema d'agrupació? El de la família. I a Grècia i Roma? I fins i tot Mallorca. Hi ha molts de períodes de la nostra història dels quals quasi no tenim cap informació, però dels que coneixem podem assegurar que la

institució familiar era fonamental per a la bona l'organització social. Sense família no hi ha pau social ni prosperitat.

FB.- Si però no em negaràs que la família i la herència no sigui un factor generador injustícies. I no so solament injustícies, probablement també d'ineficàcia. Vull dir que en aquest món capitalista que ens ha tocat viure sembla que la selecció per ocupar càrrecs de responsabilitat econòmica s'hauria de fer per motius d'eficàcia i de preparació i, en canvi, es fa dins la nostra societat per motius familiars.

PS.- Els altres sistemes serien molt poc humans.

FB.- I la religió?

PS.- Mira jo no som un home religiós, però consider que la religió esta lligada indissolublement a la història de la humanitat. I és que és molt difícil viure sense el consol de la religió, pensant que quan et moris tot se'n va a fer punyetes. Perquè de tots els animals de la creació probablement l'home és el més infeliç. I és que té un gran entrebanc per a ser feliç: és conscient de que al final de tota la història ens espera la vellesa, la mort i el no res. Les tenebres. I això em sembla que els altres animals no ho senten. Ni tampoc pateixen gaire per la mort dels seus éssers estimats. Sé que em diràs que no ho sabem cert, que ningú no sap que pensa o sent un animal i tindràs una part de raó, però si observam la conducta dels animals en trobam molts de casos d'absoluta indiferència davant la mort del germà, del fill o de la família, i, en canvi, mira els homes: som capaços de sentir una gran pena per l'absència de sers que desaparegueren del món fa ja molts d'anys. Sí, la consciència de la mort i de la seva inevitabilitat ens fa molt infeliços. O, al menys a mi, m'hi fa. Els que creuen en un més enllà tenen més consol, però jo en tenc molts dubtes de que hi hagi un altre món.

FB.- Però aquesta lucidesa també té les seves compensacions: el ser ben conscients de que som feliços, quan en algun moment ho arribam a ser. I el ser conscients de que a aquella felicitat s'acabarà, per ventura ens permet assaborir

les coses de la vida amb una intensitat i urgència que els altres animals no senten. Es distreuen i nosaltres no.

PS.- Mira l'altre dia jo vaig arribar a Sóller i estava tot sol i vaig tenir una mica de gana. Vaig decidir preparar-me unes torrades de amb una mica de caviar rus. Casualment una d'aquestes torrades amb el caviar per damunt va caure i un dels meus canets la va aglapir i se l'empassolà. Li va agradar tant allò, que va començar a donar voltes sobre si mateix i semblava que no es podia aturar. Aquell ca probablement ha estat l'únic ca de Mallorca que ha provat el caviar i l'ha provat gràcies a l'home. En aquest cas per mor d'un descuit de l'home. El que et vull dir és que gràcies a la consciència i a la cultura hem pogut gaudir de coses com el caviar o el vi o l'art que no haguéssim tengut sense cultura. No hi dubte. Ara, tot això ho canviaria sense pensar-hi dos segons per poder gaudir de la sensació d'immortalitat que probablement tenen els animals i que a mi em fa molta enveja. Però si té de dir la veritat no hi pens massa amb la mort. Per a què serveix pensar-hi?

FB.- No sé si serveix, però el que és veritat és que de cada dia la tenim més avinent. I aquesta consciència probablement condiciona els nostres pensaments i els nostres sentiments.

PS.- Si jo amb l'edat no sé si he canviat de pensament, però sí sé que he anat adquirint una altra consciència de la bellesa de les coses. I el que més m'agrada és la bellesa natural. Ja te vaig dir en una altra conversa que fa ja una grapat anys que em dedic a sembrar garrovers joves i, a vegades, crec que és una tasca absurda perquè jo no els veuré mai alts, aquests garrovers, però veure'ls créixer i veure el procés de renovació de la naturalesa és un espectacle realment fascinat. Gairebé tant com veure una escultura de Henry Moore. Si he ser sincer et diré que quan era jove no hi havia parat mai esment i ara pens que hi ha poques coses comparables a una jardí com el que tenc a Sóller quan, en primavera, hi ha centenars d'aucells que canten i que anuncien que ben aviat faran niu i una nova generació de cadernerres, de pinsans, de passerells vendran a viure entre nosaltres. I què dir de les roses, hi ha criatura més bella que una rosa?

FB.- Per ventura un escarabat banyarriquer.

PS.- Això que has dit és una pardalada com pot dir que un animal lent i que l'única cosa que sap fer són bolletes de merda?

FB.- El que volia haver dit amb el meu exemple de l'escarabat banyarriquer comparat amb la teva rosa és que quan miram la naturalesa ho fèiem amb esquemes preconcebuts. Dit altrament: que hem après el que era bell i el que era lleig o el que bon al·lot i el que era dolent. I que per ventura aquestes no són idees objectives o naturals. Per dir-ho encara de manera més clara — i perdona aquesta animeta pedagògica, acostumada a ser malentesa— estic convençut de que si trobam la rosa bella és perquè la rosa ha tengut bon marketing Perquè no trobar bell una escarabat o, pel contrari perquè no pensar que els colomets, aquests animals que tot el món accepta símbols de la pau, són un animals un poc encabronats? El que passa és que quan exerceixen la crueltat nosaltres no els volem observar. En Josep Pla conta que quan una coloma esta dèbil i ni pot fugir de l'acossament sexual al que la sotmeten contínuament els mascles arriba a morir de tantes caponades com li peguen. Moltes de les nostres idees no reflecteixen la realitat sinó que estan condicionades pel que ens han ensenyat de tota la vida. Hi hagué alguns bon publicistes que ens feren creure a tothom que els coloms eren bons al·lots. En realitat ho són amb els més poderosos, però no amb el més dèbils. Com els humans.

PS.- Si potser que en part tenguis raó. Els egipcis probablement trobaven molt bell l'escarabat, al que consideraven un animal dotat en virtuts meravelloses. I tu parles dels coloms, però i de les gallines què. Què no ho són ben putes i cruels les gallines? No en tenen de pietat, no, dels dèbils. Però tot i això jo som una mica com Shopenhauer que deia que com més coneixia els humans, més estimava els animals. L'home és el més cruel dels animals Ja t'he contat l'episodi de la tórtora que es va negar, aquells ulls no els oblidaré mai. Quan veig patir un animal i la resignació amb què ho fan, alguna fibra molt sensible es remou en el meu interior.

*La riera separa la “rive droite” de la “rive gauche” del passeig Mallorca.
Es necessària creuar-la per poder accedir al restaurant Los Rafeles.*

Una mica d'arròs a banda i un mollets fregits han servit per fer pasar la fam. La darrerria és un ensaïmada amb albercocs. Abans de servir-la s'han afegit a la tertúlia Jörg Stepputat (JS) delegat a Espanya i a les Balears de l'empresa de viatges Tui i Joan Flaquer (JF), que acaba de ser anomenat. Conseller de Cultura L'enregistradora funciona de forma sortosament imperceptible. No l'apag Comet, doncs, un petit acte de deshonestedat que esper sigui perdonat per els contertulians. La conversa pot ser interessant. Pere parla, en castellà, dels pintor sollerics Tòfol Pizà i Juli Ramis i del turisme.

PS.- Cristóbal Pizà recibió con mucho cariño a Juli Ramis. Por aquel entonces Ramis era un niño muy desvalido con un nariz enorme —igual que la de su padre— que siempre le acomplejó mucho, y lo primero que hizo al ganar sus primeros dineros fue operarse la nariz. Pero lo de Juli Ramis es raro, porque, al revés del mundo del turismo, el mundo del arte casi nunca da dinero, o, mejor dicho, solo lo da en casos excepcionales.

JF.- La gran diferencia entre el mundo del turismo y la cultura es que el mundo del turismo da dinero y ha hecho que esta sociedad prospere, pero el mundo del arte y el mundo de la cultura hace pueblo, hace país y es lo que permanece en la historia de las sociedades.

FB.- A Mallorca es diu que els paons no fan ous però fan possessió.

PS.- Hay una anécdota muy hermosa que creo que es de Velázquez —es posible que me equivoque— i es que el ministro de Gracia y Justicia, que era el más importante de aquella época, le pidió que pintara a su mujer, que era horrorosa. Cuando el cuadro estuvo terminado, representando a la mujer como era, el ministro se enfadó mucho, no quiso pagar a Velázquez y le dijo que su mujer se llevaría un tremendo disgusto. Velázquez le contestó que lo sentía mucho, pero que el la había visto así y que no pensaba rectificar el cuadro. El ministro le contestó que lo iba a expulsar, a desterrar, a marginar y que dentro de diez años nadie se acordaría de él. Velázquez le

respondió: “Ay señor ministro si supiera que dentro de cien años nadie recordará su nombre y todo el mundo sabrá quien era yo”.

JS.- Es que lo importante es saber compaginar el turismo de masas, que lo tenemos ya, con el mundo de la cultura. Esto es lo que tenemos que construir.

PS.- Mira hace diez o quince años que oigo eso y todavía nadie ha hecho nada. Mira a mi me gustaría que cogieras al ministro del ramo y el Conseller y te lo llevaras a la Costa Azul, aunque el viaje corriera a mi cuenta. Y que vierais lo que ha significado la cultura para el turismo de aquella región.

JS.- Sí, estamos de acuerdo en eso. El problema es que no somos capaces de realizar nada en este sentido.

PS.- Y que me dices a mí, que llevé mas de diez años intentando construir un museo de arte moderno en donde estarían representados los mejores pintores que ha pasado por estas islas y he fracasado absolutamente. Y cuando le hablabas de esto al señor Cañellas el te contestaba que la cultura no da votos. Mira yo este jueves tengo una entrevista con el señor Cañellas, Presidente de la Fundación, ésta, de Les Illes Balears, para ver si esta Fundación, en la que tantos hemos tenido que colaborar —itú también, porque tú también pagaste la parte que te correspondió!— puede hacer algo por el turismo de calidad. Que la Fundación sirva para algo, coño, no solamente para comprar cinco o seis fincas a los amigos. Al turismo de calidad hay que darle algunas compensaciones.

JF.- Sólo hemos hecho lo de la Fundación Joan Miró.

PS.- Y muy mal hecho. Y muy mal hecho: peor no se podía hacer.

FB.- Pero yo creo que esto no va ser fácil: que la gente sabe que si quiere ver arte moderno se tiene que ir a Nueva York y, en cambio, cuando quiere playa, Mallorca. He hablado con algún hotelero como Pep Oliver, que parece un hombre sensato, y me ha dicho que debemos quitarnos según que ideas de la

cabeza que la mayoría —más de 90%— de los turistas que vienen a la Baleares lo hace por dos motivos exclusivos: el clima y los precios. Los otros factores tiene muy escasa importancia.

PS.- No, no tiene razón. Pep Oliver no tiene razón porque tienes el ejemplo de la Costa Azul. El turista de allí, por la mañanas va a la playa y por la tardes con su coche se desplaza a los sitios que le interesan culturalmente.

JS.- Nosotros tenemos centenares, miles de personas que viene bastante bien informadas sobre la cultura de Mallorca, sobre los pintores que han pasado por aquí y que quieren conocer más, pero no tenemos gente preparada ni formada para contestar a sus peticiones concretas.

JF.- Yo creo que es perfectamente compatible una política dedicada a proteger, a conservar, todo nuestro patrimonio con una política en que ponga todo este patrimonio al servicio de una economía productiva. Aquí está la madre del cordero.

PS.- Mira te voy a poner una ejemplo concreto. Hace unos diez años vinieron a visitarme Rosa Estarás, que entonces no estaba tan encumbrada coma ahora, el alcalde de Valldemossa, Joan Muntaner, Manuel Pérez Ramos y el galerista Oliver Maneu, para ver si podíamos hacer algo por Valldemossa. Creamos el Museo de Arte Moderno de Valldemosa. Yo dejé algunos picassos y mirós y el museo ha sido un éxito rotundo. Cada año lo visitan 300.000 ó 400.000 personas y reporta unos beneficios de 15 ó 20 millones de pesetas. La parte que me corresponde la reinvierto en arte. Pero esto no tiene ninguna importancia. Lo verdaderamente importante es el cariño que le han tomado los reyes de España. Cada vez que les visita alguien importante, ellos aprovechan para llevarlo a visitar el Museo de Arte Contemporáneo de Valldemossa. Allí llevaron, por ejemplo a los emperadores del Japón. Y esto tiene mucha importancia, porque antes a Mallorca no llegaba un puñetero japonés y ahora ya vienen más. El otro día el director del hotel Victoria me decía que los japoneses ya ocupan el quinto lugar entre los extranjeros que acuden a su hotel. O sea que la cultura sirve para algo, coño. ¿O no?

JF.- Pero en esto, Pedro tu tienes una gran responsabilidad. Deberíamos saber sacar más jugo a tus ideas e iniciativas.

PS.- Pero, Joanet, tu sabes por que hay una Fundación Miró: porque yo empujé. Pero luego entraron los socialistas y se fue todo a pique.

JS.- Mira nosotros cada año llevamos unos centenares de periodistas especializados en turismo a visitar Mallorca y siempre les enseñamos lo mismo: Son Amar, Marineland, etc. Pero no encontramos la manera de transmitirles las cosas mas significativas de la cultura mallorquina, porque no encontramos el cauce.

PS.- Tu sabes que yo cada año recibo en mi casa a tres o cuatro cursos de universidades alemanas que estudian catalán y que quieren conocer los jardines de Sóller. Hay, por tanto, una base. Es que se podría hacer un circuito cultural fantástico. Acabo de fracasar, fracasar completamente, con el proyecto de convertir la casa de Camilo José Cela en un centro cultural. Ha sido un completo fracaso. Y esta casa, que la compré yo por 90 millones de pesetas, la venderé al mejor postor. Mi proyecto era hacer un itinerario cultural en el que se empezara por Sóller, luego Deia, más tarde Valldemossa i, finalmente, la visita a la casa de Camilo en la que hubiera algunos objetos personales. Allí se podría ubicar igualmente un centro de grabado, amen de los muchos materiales que ha generado la Enciclopèdia de Mallorca. Yo hice la propuesta a la Universidad, que me quiere mucho, dice, pero que solamente me contestó pocos idas antes de que Nadal Batle dejara de ser Rector. Guardo como oro en paño los papeles que entonces firmamos. Y el nuevo equipo, que también me quiere mucho, dice, ha hecho oídos sordos a mi propuesta. Y es que en este país todo es muy difícil. Te hago una pregunta: en cualquier país a un señor, como yo, que compra una casa y que la quiere regalar a las instituciones públicas, qué le harían?

JF.- Un monumento.

JS.- Pero una persona como tú, que conoce tan bien la cultura mallorquina y que conoce el mundo de los periodistas. Debe hacer algo.

PS.- Yo estoy siempre a vuestra disposición. Mi casa de Sóller está siempre abierta. Puedo explicar mi proyecto a quien queráis. Allí, como tu sabes, hay obras de autores muy destacados. Y ha sido visitada por muchas personalidades.

JS.- Pero hay verdadero interés por la cultura?

PS.- Uno de los grandes problemas sabes cual ha sido? Que hemos tenido un presidente, Cañellas, que no ha tenido ningún interés por la cultura. Hizo lo la Fundación de las Islas Baleares, pero no le interesó nada más. Su enfrentamiento con Maria Antonia Munar vino por esta falta de sintonía que tenían respecto a la cultura. A Cañellas la cultura nunca le ha interesado. Al pobre Soler no le dió tiempo a que le interesara. Hace mes y medio tuve una reunión en mi despacho en la que estaban Tòfol Soler, Maria Antonia Munar, Joan Fageda i Carlos Ripoll y yo les propuse un proyecto para el solar del Baluarte de San Pere. Tu conoces el baluart de San Pere? Es sin ningún genero de dudas el mejor solar del Mediterráneo. El mejor. La zona con la rehabilitación que están haciendo puede quedar muy bonita. Está el proyecto de la biblioteca de Can Sales. Pude ser un gran zona cultural que puede recordar lo mejor de la costa Azul. Algo así como Cannes. Mi proyecto consistía en que me lo cedieran por 50 años para edificar un museo de arte contemporáneo. En el estaría representados los pintores que han nacido o vivido en el Mediterráneo y entre ellos, por supuesto, los mallorquines. Yo estaba dispuesto a ceder mi colección de arte: pintura, escultura y obra gráfica. Tu sabes en cuanto está valorada? En mil millones de pesetas. En 980 para ser más exactos. Yo estaba dispuesto a legar parte de esta obra a la ciudad de Palma. No toda, pero parte sí. Bueno pues en la reunión el único que parecía que tenia interés era yo. A Maria Antonia Munar le comunicaron que su hijo Julià se había roto un brazo y tuvo que marcharse, en Tòfol Soler pensaba en “els que volien fer-li la traveta en aquell moment”. En Joan Fageda amb el Bon Sossec. Apenas me prestaban atención: su cabeza estaba en otro sitio. Así que me encontré que parecía que era yo solo al que le interesaba. Yo era el que tenia que poner los mil millones en pintura y, además, edificar el museo, cuyo edificio está presupuestada en

ochocientos millones, ponle mil. Pero yo estoy dispuesto. Coño, que quieres que haga más? Es que no sé que más hacer. Y además hay que tener en cuenta que el solar hace 37 años que está abandonado.

JF.- Es verdad. A veces no nos damos cuenta de lo que tenemos.

PS.- Claro yo ya estoy cansado de decirlo. Pero si me reciben y me escuchan és porque me tienen un cierto respecto. Si no, ni me recibirían. Y es que no hay un sentimiento, no hay sensibilidad. Y es una pena que hakis tancat això —Pere Serra ens refereix ara a mi i a la enregistradora que ell suposava tancada—, porque es ben vera el que he dit: ho podries escriure.

JF.- Però saps quins són els meus problemes. Be, idò que necessit tres directors generals. Un, per educació, que, possiblement, m'ha d'ajudar a mi a fer la tasca més important que és negociar les transferències en educació. Tenim una Universitat en formació i cal que ens preocupen de que les coses surtin bé. Però després necessit dos directors un d'esports i l'altre de cultura. Perquè jo crec que l'esport té també molta importància; es necessari que voli pel seu compte.

PS.- Otro ejemplo que os quiero poner: el de la Universiada. Esta es una ocasión única. Se podría hacer en la Riera un museo de escultura al aire libre, fabuloso. Yo conozco cuarenta o cincuenta escultores de fama mundial que estarían encantados de exponer su obra. Pero para todo eso hay un tema previo: es necesario hacer una buena elección de un comisario cultural.

JF.- Pero déjame que vuelva a mi tema, que no he terminado. Como te decía. Yo necesito las tres direcciones generales que ante te he nombrado, más una cuarta, que no puedo quitar, que es la Dirección General de Política Lingüística. Porque, aunque yo creo que en esta cuestión se necesitan mas hechos que palabras, si yo suprimiera la Dirección General todos los periódicos, incluido los tuyos, Pedro, se me echarían encima. Pero la cultura también necesita una Dirección General, porque la cultura es muy importante. Yo tendré que luchar ante Jaime Matas para que me deje crear una cuarta Dirección General.

PS.- Pero el gran problema i, a mi modo de ver, el gran disparate es que ahora el que tendrá las competencias de cultura será el Consell Insular.

JF.- Si, Pedro, però això ja està fet. Això està fet i el que es important es crear una Direcció General de Cultura.

PS.- I de Patrimoni.

JF.- Bueno pues si tu me ayudas, y tu puedes Pedro, porque tienes mucho poder, crearemos una Dirección General de Cultura y Patrimonio. Porque hay que pensar también en el patrimonio musical, que en Mallorca es muy rico.

PS.- Y en el conservatorio que aquel edificio se está cayendo a pedazos.

FB.- I del patrimoni bibliogràfic què me'n deis. Per posar-vos alguns exemple: la biblioteca el seminari, la del monestir de la Real són d'una gran riquesa, però la conservació i la facilitat per a la consulta podrien ser francament millorades. Ara són deplorables.

JF.- O l'Arxiu del Regne de Mallorca. Jo hi vaig fer feina per elaborar la meva tesi, perquè no oblideu que jo som un universitari i ara, a la Conselleria de Cultura, he tornat al meu mon. I jo crec que el govern té una responsabilitat gran pel que fa a al cultura. No es pot deixar tot en mans del Consell Insular.

PS.- I no vos heu d'oblidar del patrimoni arqueològic. En Tomeu Ensenyat té un col·lecció fabulosa que no sap a qui l'ha de deixar.

JF.- Deixau-me que torni a insistir. Jo avui dematí m'he assegut davant l'organigrama de la Conselleria i trob inconcebible que cultura i esports estiguin juntes. Que —em direu— l'esport és cultura? D'acord, però te una identitat pròpia. Però si els separam ens trobarem davant la crítica de l'oposició i la crítica, també fàcil, del diaris. Ho sent, Pere, però és així. Ben aviat començaran a dir que si multiplicam l'administració, que augmentan les despeses, etc.

JS.- Pero quién podría ser el hombre, dentro del grupo Serra o en la administración, que pudiera enseñar a los periodistas alemanes en qué consiste el *patrimoni cultural de Mallorca*.

JS.- Homo en Damià —Ferrà— Pons hi ha fet molta feina amb això. Amb els estudiants d'universitats alemanyes que venen a visitar-nos. Però ara en Damià està amb la cosa del Consell i no deu tenir temps. Dins el grup Serra i ha homes molt vàlids per fer aquesta tasca. Estic pensat amb en Pere Fullana, que dirigeix, l'Enciclopèdia de Mallorca. O en Guillem Frontera, que és el director de l'Enciclopèdia de la Pintura. O el mateix Llorenç Capellà. El que passa és que en Llorenç és una mica més àcrata, però és molt aprofitable.

JF.- I jo necessit un bon cap de premsa, que conegui bé el mon de la cultura que sabi com és el món dels diaris mallorquins. Tu, Pere, m'hauries d'ajudar a trobar-lo

PS.- No sé, m'hauria de pensar una miqueta.

JS.- Es que deberíamos mostrar otras cosas de Mallorca. No siempre lo mismo. Otra imagen.

PS.- Yo intenté hacer otras cosas, como el intercambio de exposiciones. Pagué incluso algunos catálogos. Hay una artista mallorquin que es muy conocido y que se llama Gustavo. Gustavo es un chico muy simpático, muy agradable, pero no se puede decir que sea un genio. No es un pintor rechazable, pero no es un genio.

JF.- Pues yo lo conozco y me gusta bastante.

PS.- Pero no se trata de lo que te guste a ti ni a mi, sino que sean buenos artistas. Lo que no puede ser es pensar como Cañellas y promocionar a artistas como Torrents Lladó —se gastaron mas de cuarenta millones en la exposición que organizaron en La Lonja—, y Xim Torrents, no nos engañemos, era un pintor decimonónico, coño. Bueno si me apuras en el futuro museo podría haber una sala para que expusieran los

compromisos políticos, pero otra gran sala seria debería estar dedicada a los pintores de gran categoría como Miró o Juli Ramis.

JF.- I las exposiciones de Miró, tu crees que han servido para promocionar el nombre de Mallorca?

PS.- Molt poc. Pràcticament gens. Bueno hicieron una en China, que tuvo bastante éxito, gracias a que fueron los reyes a inaugurarla, pero el sitio era una equivocación. Porque, dime: ¿tú crees que vendrán los chinos a Mallorca, de turismo, si apenas tienen para vivir? ¿Tú crees que los chinos saben quien es Miró? Pues no. Si los chinos no saben nada de nada. El Japón es otra cosa. Pero es que además lo que exponen de Miró es obra inacabada, que Miró dejó sin firmar y que tendría utilidad para que los estudiosos pudieran observar como Miró fabricaba su obra: los pasos que daba antes de terminarla, qué materiales empleaba etc. Pero no para enseñarla en un país extranjero Yo siempre se lo digo a Fageda: esto está muy bien, para que viajéis, pero no es decente enseñar esto. Si queréis hacer una buena exposición de Miró tenéis que coger cuatro o cinco grandes cuadros de Miró —yo mismo os puedo dejar dos o tres—. Entonces sí valdrá la pena. Pero lo que hacen ahora, no. Y yo estoy convencido que el propio Miró lo rechazaría. Se enfadaría mucho. Porque Miró no los firmó porque no estaba convencido. Mira: Miró tenia la costumbre de cuando un cuadro no le agradaba lo ponía cara a la pared y a lo mejor lo tenia así durante tres o cuatro años. Después, un día, lo volvía a ver e intentaba arreglarlo e igual lo volvía de dejar para volver de nuevo al cabo de bastante tiempo. Solo cuando estaba completamente satisfecho ponía la firma. Los políticos cometéis una equivocación tras otra. Como la cometieron los socialistas con la venta de los cuadros de Miró para poder pagar parte del edificio de la fundación. Estos cuadros de Miró ya no los recuperaremos nunca, mientras que el dinero para pagar el edificio se podía haber buscado en otro sitio. Imagínate el dinero que gastaron los socialistas en la Expo para pagar pabellones que luego nadie sabia que hacer con ellos. Bueno pues ya tienes allí los pabellones muertos de risa y los cuadros de Miró en Inglaterra o en América. Qué no és guapo això!

Hem cabat el dinar a Los Rafaeles. Tornam cap a l'edifici del Palau de la Premsa a una ritme més accelerat del que es pot suposar a dues persones que han dinat i han consumit una mica de vi. Per ventura el cafè ha neutralitzat els efectes entabanadors de l'esperit. Així ho esper. Aprofit el camí per fer-li una pregunta sobre com ha estat possible que el turisme agafàs les dimensions que ha agafat.

PS.- Per tres motius: primer, perquè Espanya era la meitat de barat que els països d'on venien els turistes: Anglaterra, Alemanya, França, Suècia... Si un matrimoni danès es comprava un parell de sabates per hom, amb el que estalviaven en la compra tenien les vacances de franc. En segon lloc, perquè trobaven un lloc privilegiat. Amb una mar blava que no havien somiat mai veure. I tercera: que tota la planta hotelera era nova. I quan una cosa és nova és molt còmode. A més hotels molt be situats per els que hi romanien, que just sortir de l'habitació eren al paradís. I encara afegiré un quart motiu: la gent d'aquí era carinyosa, simpàtica, els atenia beníssim, fins i tot els besaven les mans. Aquestes són les claus del turisme a les Balears.

La conversa continua en el despatx de Pere Serra. Els quadres de Miró, Sam Francis, Ramis, Chagall són testimonis de la conversa. Esper que la màquina enregistradora no et deixi influir per tan bona pintura com hi ha per les parets. En aquest cas la tècnica pot venir en ajuda de la dèbil personalitat de l'entrevistador, que mai havia estat en un despatx tan farcit d'obres d'art de qualitat com el de Pere Serra. Algunes pareix que demanen un lloc una mica més tranquil. Quan en Pere Serra s'enfada les pintures semblen patir i sospirar per a que torni el silenci.

FB.- Pere, si arribàs algú de fora en ganes d'entendre el que és Mallorca i significa Mallorca què li recomanaries que llegís i amb qui li diries que anàs a parlar?

PS.- Be jo li diria que abans fes una sèrie de lectures Li aconsellaria que llegís, per exemple, La Guia de Mallorca de Josep Pla; Bearn, de Llorenç Villalonga; els articles de Miquel dels Sants Oliver i li desaconsellaria, en canvi, la lectura d'Alcover, de

Costa i Llobera o de Llorenç Riber. En podria sortir ben enganat si feia cas a aquests clàssics. Escrivien molt be, però cap d'ells tocava de peus a terra. Li diria que anàs a parlar amb en Llorenç Capellà, amb en Guillem Frontera, amb en Pere Fullana... Per segons quines coses amb en Miquel Roca, en Biel Janer Manila. Sí, crec que amb la conversa amb aquesta gent, una persona de fora que tengués interès en entendre Mallorca, podria saber com és, més o manco, la nostra illa. No vol dir que tots els que he anomenat tinguin un concepte exacte del què és Mallorca, però tenen una visió àmplia i global, i, sobretot, tenen molts d'elements per entendre Mallorca, i entre tots poden donar una visió molt acostada a la realitat. També podria parlar amb algun batle, com el de Sineu, el de Santa Maria, el d'algun poble petit, com el de Banyalbufar. I per saber els centres de poder probablement hauria de parlar amb en Jaume Matas i, amb algú dirigent del PSOE com en Joan March, en Pep Moll o en Francesc Antich.

FB.- I si la pregunta te la fessin a tu. On diries que hi ha el centre del poder econòmic a Mallorca.

PS.- Mira si parlam del poder econòmic jo crec que en els últims trenta anys hi ha hagut un canvi econòmic molt important i es que les famílies mes influents han estat substituïdes per unes altres. Abans les dues famílies dominants eren els Sales i els March Però ara els March no en volen saber res de Mallorca i dels seus polítics, i probablement fan molt bé i, pel que fa als Sales, et diré que quasi ja no existeixen com a grup familiar, alguns han mort i els que queden fan cadascun la vida pel seu compte; no volen tenir problemes i es mantenen al marge de la societat. Potser en Biel Cañellas, ha estat el darrer home que defensà els interessos d'aquestes famílies mitjançant la seva actuació política. Ara els que duen la doma i els que més intervenen en política per defensar els seus interessos econòmics són el grans hotelers. Em referesc, és clar, als Escarrer, Barceló, Fluxá, Ramis, Riu etc.

FB.- Per els quals no tens —es nota en la cara— una gran simpatia.

PS.- Per ventura amb alguns d'ells m'hi avenc una mica més que els altres, però en conjunt pens que la seva actitud vers Mallorca no és edificant.

FB.- Què vols dir amb això?

PS.- Vull dir que la seva única finalitat sembla que ha estat acumular doblers i com més millor. Per fer-ne no ha mirat massa prim. No els importava si es carregaven el paisatge o destruïen bens d'interès cultural. I després de que han fet doblers no s'han preocupat per donar dignitat a Mallorca. Amb l'única excepció —hi ha que dir-ho— d'en Barceló, que ha fet una molt modesta fundació, però ha fet qualche cosa. Però els altres, quines restauracions, quins museus, quins jardins públics, quina orquestra, quina col·lecció de llibres, quines biblioteques han pagat els multimilionaris hotelers. Saps que fan amb el doblers? Dur-se'ls cap a Santo Domingo o a Cuba per fer més hotels i fer, encara, més doblers: és l'únic que els interessa.

FB.- Probablement és que és la llei de la vida. La teoria capitalista diu que la funció de l'empresari es guanyar diners i com més millor, perquè així crearà llocs de feina. Diuen aquests teòrics que perquè els aucellets puguin viure hi ha d'haver qualche animal gran amb la menjadora ben plena i sadoll, que escampí menjar fora de la gripi.

PS.- Si el guany econòmic ha de ser l'única finalitat, construirem un món inhabitable. Vendrem les nostres propietats als alemanys, i tot allò que ens fa sentir poble — l'amor a la naturalesa, a les nostres tradicions, a la nostra llengua, a la nostra història— se n'anirà en orris. Mira jo tenc dos exemples ben clars de que es pot lluitar dins el món del capitalisme i al mateix temps ser protector de la naturalesa i de la cultura. Aquests exemples són la Fundació Rockefeller i la Carlsberg, a Dinamarca. No obliden guanyar doblers, però quan els han guanyat en dediquen una part en favor de la naturalesa i de la cultura. Quan observ el que fan els nostres hotelers pens que me n'hauria de desfer immediatament d'alguna de les meves empreses. què hi faig jo amb negocis com Diari de Balears o Telenova, una televisió que també feim en la nostra llengua?

FB.- Aquests rics mallorquins dels que parles deuen subvencionar els partits polítics de dreta. Supós. És el normal.

PS.- Pots pensar. Són tan estrets, que ni això. No amollen ni un duro. Ni tan sols per la política. Volen que el PP treballi de gratis per a ells.

FB.- Idò, d'on treuen els diners els partits polítics.

PS.- Jo amb seguretat no ho sé, però si havia de posar messions diria que en treuen molts més dels urbanitzadors, dels constructors, que no dels hotelers. És al voltant dels plans d'urbanisme i de les recalificacions de terrenys on hi ha la major possibilitat de corrupció. Repara que la regiduria d'urbanisme és la que més cobejen els partits. Però la veritat és que, així i tot, els partits polítics de Mallorca van curts, molt curts de diners. Però això moltes coses que haurien de pagar de la borsa dels partits la paguen amb doblers públics. Jo no conec ningú al que la política li costi doblers. A Mallorca tothom en vol treure duros de la política. Ningú n'amolla.

FB.- I com ho fan, el partits, per sobreviure. Per aconseguir medis econòmics?

PS.- Anomenant assessors, pagant estudis inexistents, creant nous càrrecs polítics, multiplicant el nombre de funcionaris, organitzant cursos que no es donen. I és lògic. Si els partits tinguessin doblers podrien pagar als que treballen per ells. Però no es així. Dels afiliats no en treuen un duro i per tant a un treballador del partit el paga amb algun càrrec públic, tengui o no tengui condicions per exercir-lo. Aquesta és la realitat. La trista realitat. Per això el congressos dels partits són tant poc agradables i formatius. Allà no hi van a discutir d'idees ni a veure com poden defensar els interessos legítims dels que paguen la quota, sinó a veure qui pot aconseguir algun càrrec: de diputat, de regidor, de secretari tècnic, del que sigui, sempre que els permeti "chupar del bote".

FB.- Veig que tampoc no en tens massa bona opinió dels polítics.

PS.- Pens que avui en dia tots són iguals que Pio Cabanillas del que conten que un dia li varen demanar “¿Y mañana quién va a ganar, don Pío? Pues los míos. ¿Y quienes son los suyos? Los que ganen!” I és que en general són molt mediocres, els polítics. I, a més, patim una inflació de càrrecs públics a lligats a la política de partit. Càrrecs obtinguts mitjançant lluites cainítiques en l’interior dels òrgans dels partits. Arriba a la política gent sense preparació que l’únic mèrit que tenen es haver endevinat a qui fer la rosca. Mira, per parlar-te d’una cosa que conec bé, a Palma, hi deu haver, per ventura, cinquanta, seixanta o setanta periodistes que fan feina als gabinets de premsa. Fa vint anys no hi havia cap periodista en un estament públic, ni ho havien somiat mai. La primera periodista que hi va haver a Mallorca, en un estament públic, si no m’equivoc, va ser na Francisca Vidal. Feia feina a l’Última Hora. Un bon dia em va telefonar el batlle de Palma, en Ramon Aguiló, i em va dir: " Pere, m'has de fer un gran favor, m'has de deixar na Francisca perquè he de menester qualcú que s'encarregui de la premsa". Ara ja he perdut el compte de quants de periodistes fan feina en gabinets d'aquests. Una munió.

FB.- I amb sous millors que a l’empresa privada.

PS.- I de molt! Els polítics no paguen dels seus i a més m’imagin que per un periodista de raça ha de ser una mica frustrant això de convertir-se en un periodista orgànic, al servei del polític que li ha tocat. En lloc de fer la denuncia de les coses que no li agraden ha de procurar maquillar les coses que no surten bé. Supòs que és a força de doblers que hom s’avé a fer el contrari del que un bon periodista somia fer: llevar vels i no posar-ne.

FB.- No hi ha diferències entre els polítics d’un partit i els d’un altre?

PS.- Poques. A tots els interessa part per damunt de tot una cosa: sobreviure. Arribar a un càrrec i cobrar un bon sou, tenir el cotxe oficial al seu servei, viatjar. En sobren els dits d’una mà per contar els polítics que estimen la ciutat, Mallorca, el nostre patrimoni, la nostra història etc. No d’aquests quasi no n’hi ha, o jo no en conec. I en conec molts, de polítics.

FB.- Es que n'hi ha molts, de polítics.

PS.- Una tracalada, et pots creure. Les coses podrien funcionar perfectament amb menys de la meitat i és ben probable que funcionassin funcionarien millor. En les eleccions hauríem de poder votar idees i models de societat, però ara sembla que el que votam és si entra a cobrar uns sous públics una família o una altra. I això si només parlam dels polítics, perquè si després passam a parlar dels buròcrates que fan feina per els polítics, la cosa adquireix unes dimensions impressionants.

FB.- Tot el món parla contra els buròcrates, però jo pens que amb la complexitat del món actual són absolutament necessaris. Podria posar un exemple. Si volem saber com és la nostra comunitat necessitam fer números i estadístiques i per fer estadístiques necessitam gent que compti. Tu els dius buròcrates, però jo crec que són ben necessaris. Si volen controlar la sanitat dels restaurants, dels mercats, o del escorxadors, necessitam inspectors. O no? Tu mateix a la teva empresa tens una munió de gent que fa tasques que els podríem anomenar burocràtiques; sense ells l'empresa no funcionaria. I si no funciona l'empresa, tampoc pot funcionar el Govern.

PS.- Si jo tengués el mateixos buròcrates que te el Govern. O, millor dit. si tengués uns buròcrates que fessin feina al mateix ritme que ho fan els dels Govern t'assegur que no tardaria una setmana en arruïnar-me. Tanta gent amb tan poca feinera només la paga el que la paga amb doblers que no són de la seva butxaca: els polítics.

FB.- Per a què no me n'anàs tan deprimat en podries salvar algun. Algun partit per a qui votar.

PS.- Aquesta és una pregunta que difícilment pot contestar un empresari dels mitjans de comunicació, però et diria que m'agradaria un partit que lluitàs per una Mallorca més culte, mes neta i feliç. Sense cap complexe d'inferioritat. Jo crec que la nuuralesa ha estat generosa amb nosaltres i tenim una de les terres més belles que hi ha al món. Haurien de mirar de no fer-la malbé aquesta riquesa. També pens que els mallorquins no són mes beneïts que a altres llocs i que si som intel·ligents per emprar

el doblers que deixa el turisme hi poden afegir altres atractius als purament naturals. Tenim capacitat per fer coses que poden interessar a la resta del món. Un partit que defensa aquestes idees seia el que jo voldria.

25 de Març 1999

Tenim taula reservada al restaurant Aramis del Carrer de San Feliu. He recollit Pere Serra al Palau de la Premsa i es dirigim cap on ens esperen. Passam per davant el Casal Solleric on hi ha la inauguració de l'exposició del pintor segovià resident a Nova York, Esteban Vicente. La entrada de Pere interromp gairebé totes les converses, fins i tot del que pensen que el seu poder i el seu protagonisme dins la vida mallorquina és exagerat. El director del Solleric, Lluís Socias, i la regidora de cultura Carme Feliu acudeixen amb celeritat a saludar a Pere Serra i li ofereixen una cadira al costat del pintor, més que nonagenari, i de la seva esposa. La meva tímidesa no em deixa seguir la conversa de Pere amb el pintor. Aprofit per anar a cercar una copa de cava i constato que l'accés als cambres no havia estat tant fàcil mai. És una conseqüència directa, pens, d'haver vist entrar amb en Pere. Gaudesc, agraït, del tracte i del cava municipal. Hauria d'observar els hàbils moviments que fan alguns pintors i gairebé tots els polítics per escurçar la seva distància del centre de la reunió que el formen el pintor i Pere Serra. Molt més, ara, el mallorquí que el de Segòvia. Traesc el meu deure i deix fer els meus ulls que no sospiren altra cosa que descansar sobre la figura que Carme Feliu. Em recorda alguna les protagonistes dels "tebeos de nines" que llegien les meves cosines.

La taula que ens han preparat a l'Aramis està una mica separada de les demás, cosa que agraeixo perquè ens permetrà una conversa fàcil. A una de les parets hi ha un quadre de Matisse —una reproducció, és clar— de la Côte d'Azur, que observem. Una cambrera de belles fesomies mexicanes ens proposa un menú degustació que acceptem. Pere s'interessa pel vi que acompanya el menú. Em sembla una estratègia per

retenir al nostre costat l'atractiva cambrera. Quan s'allunya començam la nostra conversa. Amb el nom d'una altra dona

FB.- No fa gaire vaig llegir una entrevista a Gina Lollobrigida i deia una cosa que em va agradar molt. No crec que la frase sigui original i pens que l'he llegida també en alguna obra de Jean Genet o de Gide. Sigui original de la Gina o de Genet o de Gide, diu. “De la meva personalitat em qued amb els meus vicis o males conductes, perquè són el que m'és propi, el més natural. Les virtuts és el que m'han empeltat”. En tu que són natural les virtuts o el defectes?

PS.- No ho sé. Però, posats a parlar d'aquestes coses, preferesc parlar de les meves virtuts més que no dels meus defectes. Encara que no sigui el més propi com diu la Gina Sé que n'hi haurà molts que no s'ho creuran però pens que la més gran de les meves virtuts és la de no voler mal a ningú, Ni tan sols als meus enemics... Veig que fas cara d'escèptic. No ho creus el que he dit?

FB.- A mi no en queda mes remei que creure'l, però dubt molt que troben alguna persona —algun lector— que no se'n rigui del que dius.

PS.- Ja pot riure tot el que vulgui. Jo t'assegur que és ben veritat. Admet que per ventura fa deu anys no era com ara. Però ara tenc com una incapacitat per conrear l'odi: no li trob massa sentit, és perdre el temps. Ha estat una canvi prou sorprenent dins la meva personalitat —no ho negaré— però el canvi s'ha produït. A més, crec que en aquest canvi hi han intervengut dues coses fonamentalment: l'edat, i, més encara, l'estabilitat econòmica, que em fa estar un poc part per damunt dels meus possibles enemics i em permet quedar al marge de possibles disputes.

FB.- M'agrada sentir això de que la riquesa fa tornar bon al·lot. Quan era nin en predicaven que era la pobresa i l'oració que produïa la bondat de caràcter. S'equivocaven. Com s'equivocaren quan ens amagaren el fet de que l'odi i la mala llet són probablement instruments per sobreviure per als que no han tengut la vida fàcil. Pens que la persona que no té aquesta capacitat de sentir una mica d'odi realment no arriba ni a sobreviure. Una persona absolutament

pacífica és, en aquest món, un ser en perill d'extinció. A menys que sigui tan ric com tu. Deixem-ho estar i diguem, tanmateix, quin és el teu pecat.

PS.- El meu defecte més gros és que som un vago: em costa molt posar-me a fer feina.

FB.- És que la vagància és molt més interessant i divertida que fer allò que ens toca fer a cada moment. Algú va dir que la vagància és anticipar el que serà el paradís. Però de totes maneres si ets vago, hi ha que dir has fet molta més feina de la que hauria estat previsible.

PS.- No ho he pensat mai. M'ha anat bé, perquè he fet una feina que ha estat productiva i, per tant, no tenc motiu de queixa. He estat capaç d'estar tres dies fent feina sense anar ni a dormir, i fent-ho hi he passat gust. Sí probablement el que més em costa es decidir-me a treballar, després ja no m'entem de l'esforç. Però posar-me al solc em costa Has de renunciar a tantes coses en el moment en que et poses a fer feina!

FB.- I l'enveja, No n'has sentit mai?

PS.- En Cela diu que el pecat capital dels espanyols és l'enveja. Jo som prou espanyol, i és molt possible que fa deu anys encara tengués enveja. Però ha arribat un moment que ja no em fa enveja ningú. T'ho dic sincerament.

FB.- Tot depèn del sentit que donem a la paraula enveja, que em sembla que és un mot que du a moltes confusions. Jo quan obser una persona que sap fer una cosa —una pared, un quadre, un bona recerca, una música, un solc ben dret— sent una enveja molt gran. Però vull que m'entenguis: el que voldria no és que aquella persona no tengués aquella capacitat, el que voldria es tenir-la jo. Si això és enveja jo som molt envejós. I encara perquè m'entenguis millor: el que em fa enveja no són els premis i els honors aconseguits per el que destaquen en algun ofici. El que envej és el gust que ha de passar una persona quan està fet una cosa i es conscient de que allò és una cosa nova i interessant. El senyor

Picasso, o Juan Ramón Jiménez o Einstein hagueren de gaudir molt mentres treballaven i afegien al món productes de primera categoria.

PS.- Pel que fa al que tu dius, de passar gust quan hom fa la seva obra, et contestaré amb una anècdota que vaig viure. Jo ja era major i encara no coneixia personalment en Juli Ramis. Gràcies a en Guillem Rullan que un dia encrida de la galeria Dera i em digué que hi havia un senyor a la seva galeria que em volia conèixer. Aquest senyor era en Juli Ramis, aquell que jo havia anat a cercar a París, Londres, Tànger... sense trobar-lo. Així que el vaig convidar a dinar a ca meva. El temps que dinàvem va telefonar en Pau Fornés, que era molt amic meu i que ja sabia que en Ramis era a ca meva i el volia conèixer. El vaig convidar a prendre el cafè. En Fornés era un gran admirador d'en Ramis. Després del cafè, en Pau va insistir que anàssim al seu estudi perquè volia que en Juli vegés alguns quadres seus. Així que hi anàrem. En Pau li anava mostrant quadres i més quadres i en Juli no deia res. En això en Pau, impacient, li va dir: “Mestre, que no em deis res?” “Escolta, Pau —va dir en Ramis—, tu pintes amb massa facilitat. Què pintes amb la mà dreta”? Em Pau li va dir que sí. “Idò fes-ho amb l'esquerra —li respongué en Juli— i si encara et resulta fàcil, pinta amb el pinzell a la boca. I si així i tot t'és fàcil, pinta amb el pinzell als peus”. Amb això vull dir que en Juli pensava que per fer una obra d'art s'ha de sofrir. Jo també ho pens. El món per ventura hauria de ser d'altra manera, però és així com és: sense patiment no hi ha creació ni possibilitat de fer una obra important. No et pensis que s'ho passin tan bé com tu t'ho imagines quan els creadors creen. Pateixen molt.

FB.- I en Miró, al que tu coneixies, passava molt gust, o sofria, quan pintava.

PS.- Si hagués passat tant de gust no hauria posat els quadres cara a la paret. Quan acabava un quadre el deixava girat cap a la paret un temps. Per ventura algun hi va estar quatre o cinc anys cara. Després, passat el temps de repòs, el tornava reprendre. A vegades només per afegir-hi una pinzellada.

FB.- En molt de quadres de Miró no és difícil endevinar quina ha estat la darrera pinzellada que hi va pegar. Un amic meu, pintor de professió, en Manuel Boix, que coneix molt bé la tècnica de la pintura em va explicar que

aquest era un procediment prou habitual en la pintura clàssica on bona part de la feina la feien prèviament els ajudants i, al final, el mestre posava les pinzellades mestres en els llocs adients, i el quadre pareixia un altre: s'ha havia convertit en més lluminós i en més atractiu. Aquestes tacotes de pintura que després sembla que regalimen sobre el quadre són, em sembla, un homenatge que Miró fa a la pinzellada mestre. Però no continuem amb Miró. Temps hi haurà per parlar-ne més endavant. El que m'agradaria saber és si tu quan escrius passes gust o pateixes.

PS.- Mai. Mai he sabut gaudir escrivint, perquè sempre he passat molta de pena. Sempre m'he trobat molt dolent, amb poca facilitat. I, com més va, més.

FB.- Si amb això vols dir que quan tornis llegir un escrit teu el trobes més fluïd del que havies pensat quan l'escrivies, et diré que aquest és un sentiment prou generalitzat.

PS.- No en a mi no em passa això: ja no m'agradava quan l'escric, I, al contrari, l'altre dia vaig tornar a llegir Miró i Mallorca, i vaig quedar satisfet i ho vaig comentar amb en Guillem Frontera i amb na Cristina Ros. Però et puc assegurar quan l'escrivia passava pena, molta més pena, i m'agradava molt manco que ara quan el torn llegir. El feia perquè l'havia de fer; no per pasar gust.

FB.- M'alegra que el trobassis millor del que pensaves. Però, voldria saber quin és aquest patiment quan escrius? Perquè penses que la memòria no et respon, perquè no trobes la frase, la paraula adient?

PS.- La memòria l'he tenguda sempre bona i encara ara. No es pot anar pel món sense tenir una bona memòria. Hi perds molts de duros Però és el fet d'escriure que em fa passar pena, no hi puc fer res. Supòs que hi ha gent que escriu amb molt fluïdesa i facilitat, però jo, no. En Baroja escrivia amb molta lentitud i corregia moltíssim. No has vist mai cap quartilla manuscrita per en Baroja?

FB.- No record exactament si n'he vista cap de Baroja. El que sí record és que quasi totes les que he vistes de grans escriptors estan plenes de rectificacions.

Hi ha molt poca gent que li surti a la primera.. N'he vists pocs, d'escriptors, que no corregeixin. García Márquez mateix diu que cada la plana la revisa quinze o vint vegades i que la màquina que més feina fa a ca seva es la trituradora de paper.

PS.- Clar!, però després deu passar molt gust de veure el llibre complet, de veure les proves, de veure'l editat i a una llibreria temptant als possibles lectors per a que l'adquireixin.

FB.- Esperem que amb aquest passi el mateix I un periodista és pot permetre corregir i tirar papers a la paperera?

PS.- Avui en dia, des que hi ha les màquines modernes, els periodistes no corregeixen. Les màquines modernes no deixen corregir. Jo no entenc com funcionen i com que no les entenc no en vull saber res. Només sé que escriuen directament sobre la plana màquetada i, de vegades, no poden ni canviar una lletra.

FB.- Però això més que per limitacions tècniques, que a mi, al contrari de tu, em sembla que donen més facilitats per corregir, ha ser per motius econòmics perquè se'ls exigeix més producció de la que és possible fer en el temps que tenen. A mi em posa els pels de punta pensar amb la quantitat de planes que han d'omplir cada dia.

PS.- Algú va dir que el periodisme era literatura amb urgència.

FB.- I les dones com són.

PS.- No ho sé, ni crec que ho arribi a saber mai. El que si sé és que són molts superiors a l'home.

FB.- Això és una gentilesa o, per ventura, una coqueteria per a les possible lectores d'aquest llibre. Però suposem que ho afirmis sincerament, m'agradaria em diguessis quina és la causa aquesta superioritat de la dona, que tu dius admetre, a què l'atribueixes?

PS.- Et diré el que deia Llorenç Villalonga: són més intuïtives, més subtils. Tant subtils que des de San Agustí es discuteix si tenen anima o no. Jo crec que sí, que en tenen, d'ànima, el que passa és que la tenen distinta als homes i tenen normalment un interessos molt més amplis que no els homes. A aquests sembla moltes vegades que no els interessa més que el poder i els doblers i el sexe, en canvi la dona també sent interès per la família, pels sentiments, el records, els patiments dels altres. Avui les gran consumidores de novel·les —siguin de bona qualitat o de Corín Tellado— són les dones. Els homes llegeixen altres coses, sobretot aquelles que pensen que els poden ajudar a fer-se rics o poderosos. No, San Agustí no tenia raó. Les dones tenen ànima. El que passa és que tenen una ànima diferent a la nostra i probablement localitzada en una altra part del cos.

FB.- On?

PS.- Fa molts d'anys que m'afany en descobrir-ho. Els resultats obtinguts en la meva recerca no els faré públics ara. Seria donar aventatges als meus competidors sentimentals. Però jo ho sé on la tenen l'ànima, les dones.

FB.- En el transcurs d'aquesta recerca de l'ànima t'has enamorat moltes vegades.

PS.- Si m'he enamorat moltes vegades, però ara fa vint-i-cinc anys que no ho he fet. I ara ja no me'n record de quan em vaig enamorar la darrera vegada.

FB.- I què queda d'aquells enamorament després de molts d'anys.

PS.- Baroja deia que queda una amistat, un amor fraternal, records agradables, però la passió s'ha esvaït. De tota manera crec que l'home té més capacitat de ser tendre, i sobretot, té més necessitat de tenir contínuament algú al seu costat. I fins i tot és possible que el que estava dient — la tendresa, la necessitat de companyia— siguin paraules més civilitzades per parlar d'una cosa més natural que és el sexe. No hi ha

dubte que la passió perdura molt més en l'home que en la dona. Fixem-nos que per cada viuda que es torna a casar, hi ha cinc viudos que ho fan.

FB.- Però pel que fa als viudos que es tornen casar crec que hi ha dues explicacions, a mes del sexe. Una és que un viudo és gairebé un invàlid per a la vida quotidiana. L'altre és de caire estadística: atès que hi ha moltes més viudes que viudos, el viudo té més possibilitats de trobar una viuda que no a l'inrevés.

PS.- I també es vera que la dona té més capacitat de ser un ésser solitari. Una dona no té cap problema si viu tota sola, i crec que com més temps està tota sola, més li agrada la soledat. En canvi, un home com més temps passa tot sol, més poc li agrada l'aïllament. Li agrada tenir companyia, sobretot al llit. Aquesta és, en la meva opinió, una de les grans diferències que hi ha entre un sexe i un altre.

FB.- Quina és la dona més atractiva que has conegut?

PS.- Per a mi, totes les dones són atractives. Probablement una de les més atractives és una actriu de cine i teatre, que encara és viva, na Júlia Gutiérrez Caba. I la més "guapa" que he conegut mai, na María Félix. Com a mites eròtiques he tengut na Marilyn i na Fane Dunaway. Hi ha una escena d'una pel·lícula "El caso de Thomas Crown", on na Fane Dunaway li toca el peus, per davall la taula, i sedueix n'Esteve Mac Queen que es difícil de superar pel que fa a l'erotisme. Ho fa durant una partida d'escacs i la mescla d'una activitat tan racional con els escacs i una de tan irracional com és la seducció i l'erotisme crea una clima electrizant. Ara també et diré que de nin, m'agradaven molt les criades de cals veinats. Eren una mica majors que jo i les podia olorar i sentir la seva proximitat. Eren el principal objecte del meu desig sexual. Era una erotisme molt més primitiu.

FB.- Es que jo pens que amb això també som una mica diferents els homes i les dones. Els homes quan són joves sentim passió per dones que ens són properes, molt pròxims, factibles carnals, però una al·lota en canvi, no sol enamorar-se del missatge, del criat o del didot, sinó que somia o s'imagina passions amb homes que ni tan sols coneix. Un príncep blau.

PS.- No estic massa d'acord amb tu. Crec que per una dona el que representa la força física i la masculinitat propera constitueix un gran atractiu. En general, a les dones no els solen agradar els homes massa fins. I no em diràs que això d'un príncep "azul" no és una mica de mariconada literària.

FB.- Si vols podem parlar també de l'homosexualitat.

PS.- Record alguna lectura que vaig fer de Gide on explicava com es va convertir en homosexual, perquè es va enamorar del braç d'un al·lot de quinze anys, perquè era des del punt de vista de l'anatomia perfecte... Després Gide explica el naixement de l'homosexualitat dient que a l'època del bronze i del ferro hi havia més homes que dones, ja que aquestes tenien una gran mortalitat als parts. De manera que els homes s'aplegaven amb altres homes perquè no hi havia dones a bastament. I quan s'anaven a conquerir terres, hi anaven homes tots sols. I amb això vol justificar, o explicar, la seva homosexualitat. Gide, tanmateix, diu clarament que l'homosexualitat que no és cap qüestió genètica, sinó de vici, de cultura. En canvi, un premi Nobel que conec, el senyor Jean Dausset, m'explicà un dia, mentres preniem cafè, que tenia proves de que la homosexualitat podria estar lligada a un gen.

FB.- Amb tots els meus respectes per el professor Dausset, al que també conec, he de dir que és molt difícil admetre un gen de l'homosexualitat. Seria una gen que no hagués tengut cap possibilitat de sobreviure ni de ser transmès. La reproducció s'ha fet fins ara a partir de sexes distints. Per això si hi hagués hagut un gen de l'homosexualitat hagués estat un gen negatiu des del punt de vista darwinista. Sense cap possibilitat de supervivència. Em sembla obvi.

PS.- Amb tota aquesta qüestió, l'Església ha estat molt intel·ligent. Ha condemnat moltes vegades l'homosexualitat. Mira els que els va passar als habitants de Sodoma: no en va quedar ni un de viu.

FB.- Si Déu va matar aquells maricons, però no la seva idea. Sembla que els sodomites són cada vegada més i, si hem de creure els que contenen molts

d'escriptors que ha passat pel seminari o per convents, tant a un lloc com a s'altre n'està farcit d'homosexuals.

PS.- Si jo també n'he coneguts de religiosos homosexuals. Però el que volia dir-te és que, en teoria, l'Església no accepta l'homosexualitat perquè no accepta que l'espècie s'extingui. Però a vegades pens que l'extinció de l'espècie humana no seria una mala solució per el món i pels altres animals.

FB.- Si proposes un suïcidi col·lectiu en favor dels arbres, els aucells i el peixos et diré que la teva proposta te una gran força poètica i reflecteix una altra vegada una imatge prou idíllica de la naturalesa.

PS.- Si i et diré que és probable que aquesta visió l'hagi adquirida d'un dels meus escriptors preferits, que també ho era de mon pare, Knut Hamsun. Però aquesta sensibilitat vers la natura, apresada en els llibres, l'he contrastada en la vida diària. Quan anava a pescar sempre m'admirava de l'harmonia natural: els colors dels peixos en són una bona mostra d'aquesta perfecció de la naturalesa. I no saps com em dol veure com les barques d'arrossegament destrueixen el fons marí i agafen peixos arreu i sense mirar prim. Als meus néts petits els dic que quan siguin grans no menjaran ni raors, ni pagells, ni serrans, perquè ja no en quedaran. Com no en quedaran, d'oliveres si no aturam els pins.

FB.- Tem que no ens reiterem amb la qüestió dels pins i de les oliveres.

PS.- És igual quan hom te una idea clara —n'hi ha tan poques— no s'ha de cansar de repetir-la. El repetir-se és la base de la personalitat i de l'estil. I jo no em cansaré de fer el cuc de l'orella malalt a tots aquells que podrien fer quelcom per a que no s'arribi a destruir tot el que hem estimat.

FB.- És la mateix amor el que sentim per la naturalesa i la cultura i el que sentim per les senyores que ens agraden?

PS.- No aquest darrer probablement és una maniobra de l'espècie per assegurar la reproducció. El de la naturalesa i de la cultura probablement és superior. És un amor que només sent l'espècie humana. No crec que els cans estimin els moixos, ni les perdius ni la pintura.

FB.- Pere, quan parlaves del peixos i de la seva bellesa recordava que un amic comú que te la barca a prop de la teva em digué que no hi contribuïes gaire a despoblar el mar. I que els peixos que a vegades duïes a Joan Miró els havies comprats a la peixateria.

PS.- Algun dia el sanaré, en Lleonard Muntaner.

FB.- Fes-ho sense anestèsia, per favor.

El sopar a Aramís s'ha acabat. Acompany a Pere al Palau de la Premsa. Encara farà més feina. El revisar el diari abans de donar els vist i plau i que la rotativa comenci a funcionar és una tasca gairebé sacrada. No la defuig mai. Quan surt els estels i la luna brillen inutilment. Ningú els mira. Tot sembla somort. Fins i tot els bars sospitosos. Torn a casa.

12 setembre del 2000

Ara la conversa te lloc, altra vegada, en el despatx de Pere. Nous quadres semblen haver arribat. La disputa amb els més vells per veure quin és el protagonista sembla acarnissada. M'agradaria aconsellar-los que mirin de conviure pacíficament. Tanmateix no ho semblen fets per a conviure, sinó per a competir. Intent recordar alguns casos de bona convivència i només en ve al cap la indicació de Turner que deia que si algun dia els seus quadres mereixien l'honor d'estar en algun museu, que, per favor, els posassin en companyia de Le Llorain, al que tant admirava. Esper que les meves cavil·lacions no em facin cometre cap error a l'hora de pitjar el botó adient per a que la màquina enregistradora faci la feina amb

fidelitat. Observ el llum verd que testimonia que tot va així com toca i em tranquilitz.

FB.- Pere t'assegur que he de fer esforços per no encetar la conversa sobre art i col·leccionisme, però hi ha un tema que l'ha de precedir. És el de l'Enciclopèdia. Ho he dit públicament per escrit i de manera oral: a mi em sembla l'obra més important que s'ha fet a Mallorca en els darrers cinquanta anys. I si te de dir la veritat crec que només el que va fer Ramon Llull, Mossen Alcover i l'Arxiduc són comparables a l'Enciclopèdia. Et diré, a més, que si algun dia les coses m'anassin econòmicament malament —hipòtesi en absolut no descartable— i en veies obligat a vendre els meus llibres, el darrer que vendria seria l'Enciclopèdia de Mallorca.

PS.- Ja pots suposar que em sent molt afalagat amb el que en dius, però jo voldria fer una puntualització. Ramon Llull va fer la seva obra gairebé tot sol. Mossèn Alcover va tenir més col·laboradors, però ell hi va posar més de la meitat de la feina, jo no hi tengué tanta participació en la confecció de l'obra com en tengueren ells.

FB.- Les notícies que tenc no són aquestes. Persones de les quals en fiï en digueren que hi feres feina com el que més. No ho discutiguem i diguem, en canvi, com va néixer la idea.

PS.- La idea original no fou meva, sinó d'un col·laborador nostre que es diu Carlos Garrido. El que sí és veritat és que la proposta em semblà bona des d'un principi. Probablement perquè no era conscient de les dificultades que comportava i de les hores i més hores de feina que requeria. El nucli original de l'Enciclopèdia estigué format per Guillem Frontera, Llorenç Capellà, Mascaró Passarius, Damià Ferrà Pons i Ferran Aguiló. Tots vàrem convenir que necessitàvem un director de prestigi i que estigués una mica al marge de les capelletes intel·lectuals de Mallorca. Crec que encertarem amb la figura de Miquel Dolç que va tenir un comportament exemplar i va donar una solució raonable a molts de problemes que teníem plantejats, com, per exemple, la adient grafia dels noms àrabs i hebreus, o fins a quin punt catalanitzar els noms propis d'escriptors que havien fet tota la seva obra en castellà.

FB.- Quins eren el supòsits i els propòsits amb els que vàreu començar l'Enciclopèdia.

PS.- Be en principi volíem resumir i sistematitzar d'alguna manera l'allau de coneixements que es tenien sobre la nostra terra i sobre nosaltres mateixos, els mallorquins. Hi havia dues obres que ens servirem de referència, eren la Gran Enciclopèdia Catalana i el Diccionari Alcover-Guarner-Moll. Dic que ens serviren de referència per doble motiu. En primer lloc perquè ens proporcionaren molt de material, però en segon lloc perquè sabíem que havíem de fer una cosa distinta. La nostra Enciclopèdia no havia de ser un diccionari etimològic, ni un diccionari històric, ni una enciclopèdia universal. Molts d'aquestes aspectes ja estaven coberts per les obres que t'he esmentat. El que volíem era posar de relleu, sense caure en un xovinisme cofoi, les peculiaritats dels diversos camps de la naturalesa i del'activitat humana que havien definit o conformat la fesomia d'aquesta illa.

FB.- Fou l'Enciclopèdia tal com l'havíeu projectat en un principi?

PS.- No, ni d'un bon raig. En el vuitanta quatre, quan la iniciarem, pensarem que faríem quatre o cinc toms, i al final en sortien deu. Per a quines raons? Bàsicament per una: perquè no crec que hi hagi en el món un boci de terra que hagi estat tan estudiat com Mallorca, ni que hagi donat tant d'escriptors o pintors com ho ha fet la nostra illa. El que es sabia de Mallorca era molt més del que havíem imaginat, però és que, per afegitó, molts dels nostres col·laboradors s'hi varen engrescar tant en la feina que moltes de les veus que es publicaren eren contribucions originals, coses que ens donaven a conèixer per primera vegada. I, a més, hi havia col·laboradors que eren o s'havien transformat, ells mateixos, en autèntiques enciclopèdies. El cas més astorador era el de Mascaró Passarius. El que sabia aquell home, aquell amic, és inimaginable!. Qualsevol possessió per petita que fos, ell la coneixia, però es que a més sabia no solament el nom de l'amo i de la madona, també sabia el del ca i si era maleït a no!. En general puc dir que els col·laboradors de l'Enciclopèdia feren molta feina i molt ben feta. Jo els estic molt agraït. Entre tots férem una obra ben digne.

FB.- Alguns diuen que si va sortir tan grossa és perquè no fóreu gens restrictius o selectius.

PS.- No, no ho foren restrictius i n'estic ben content. L'Enciclopèdia no tenia com a finalitat fer una judici crític de les persones i separar els bons dels dolents. Això ja ho farà la història, els crítics, o el mateix públic. Si hi havia algun pintor que havia fet alguna exposició pública, era inclòs a la nostra Enciclopèdia, o un escriptor que hagués publicat algun llibre. A qui pot fer mal això? Només a aquells que és creuen molt superiors als altres i als que volen marcar diferències.

FB.- Supòs que tengueres moltes pressions de gent que volia sortir fort i no et moguis.

PS.- Jo directament no, però els directors executius —en Ferran Aguiló i en Pere Fullana— si que en tengueren alguna, però resolgueren el problema amb encert. Amb encert i molta paciència, perquè n'hi hagué alguns que es feren pesadets.

FB.- És que el mallorquins estam fets amb la mateixa pasta que els altres homes: som vanitosos.

PS.- Si no fos per vanitat la meitat de les coses que es fan en aquest món no es farien. No n'he conegut cap de pintor, escriptor, polític, científic que no ho fos, al manco una mica, vanitós. La gran majoria viuen absolutament obsessionats per la fama. I molts creuen que mereixen varies planes a qualsevol enciclopèdia que es publiqui al món.

FB.- Tenguereu molt d'ajut?

PS.- Un obra com aquesta si no és amb ajut no et pot fer. Ens ajudà, sobretot, el Consell Insular de Mallorca, i, posteriorment, s'hi afegiren el Govern Balear i l'Ajuntament de Palma. A més tenguérem ajuts d'empreses o grups financers com Gesa, Antena 3, Gràficas Garcia, on s'imprimí l'Enciclopèdia, i de la Banca March, que no solament ens va oferir un bon suport econòmic, sinó que ens va donar una gran facilitat per emprar la biblioteca March, que és, com be saps, una eina

imprescindible per a qualsevol recerca. Una institució i un servei que mai agraiem els mallorquins. Ah si alguns hotelers prenguessin llum de na Pastora!

FB.- Idò tu només hi posares la idea i les teves relacions. Degué ser un bon negoci.

PS.- Pots pensar! Tot i les ajudes rebudes l'Enciclopèdia fou una empresa deficitària. Saps que n'hi ha de despeses en una obra com aquesta! Si l'Enciclopèdia va poder anar endavant fou perquè en aquell moment Última Hora, i el Majorca Dailly Bulletin anaven vent en popa. Guanyaven diners abastament. Només això explica que poguéssim dur endavant aquella tasca.

FB.- I l'Enciclopèdia fou feta en català.

PS.- Totalment. A vegades en fan gràcia quan diuen que en Pere Serra no ha tengut sensibilitat per la nostra llengua o collonades d'aquesta casta. No hem d'oblidar que mai s'havia fet una edició tan nombrosa de cap obra escrita en català. Ara, a Mallorca som una mica així: la importància de l'Enciclopèdia fou reconeguda primer a Catalunya i a València que a ca nostra. Però no em dolc ni em queix: el que vaig aprendre quan fèiem l'Enciclopèdia no té preu. En vaig sortir transformat.

FB.- Pere ja t'he dit abans que jo l'empr a diari a l'Enciclopèdia. Probablement altres més cults que no jo no en tendran tanta necessitat, però a mi em fa molta falta. I, a vegades, quan no tenc ganes de fer feina l'ob per una plana qualsevol i començ a llegir. Sempre m'hi divertesc i aprenc. El darrer joc que vaig fer va ser consultar l'índex i ordenar els personatges segons el nombre de referències a la seva persona que hi ha al llarg de l'Enciclopèdia. Vols saber el resultat? Vols saber quins són els deu més referenciats, els "top-ten", que diuen els americans, del mallorquins?

PS.- Sí, n'estic impacient.

FB.- Idó el primer és sense cap dubte Ramon llull que acumula 361 referències. El segueix Jaume I amb 313 i després venen Pere el Cerimoniós (249), Jaume II de Mallorca (236) Jaume III de Mallorca (169) Antoni Maria Alcover (142) Miquel Costa i Llobera (140) Felip V (133) L'Arxiduc Lluís Salvador (129) Joan March Ordinas (126) Nuño Sanç de Mallorca (110) Pere Joan Campins Barceló, el bisbe Campins, (103), Pere d'Alcàntera Penya (97) i Alfons el Magnànim (92). Què et sembla la relació?

PS.- Bé, a simple vista sembla que hi ha un clar predomini dels reis i dels clergues. A mi m'hagués agradat que hi hagués hagut per ventura més presència d'artistes, de pensadors i d'homes de ciència. En Joan Miró m'hi fa falta també. Però jo som una persona molt respectuosa amb el fet i el números. I la llista que has elaborat respon fidedignament a la importància que els han donat els estudiosos. Sí, em sembla una llista molt interessant i il·lustrativa.

FB.- Et sens fascinat per l'art?

PS.- No sabria si aquesta és la paraula més adient per descriure la meva relació amb l'art. A més et diré que l'amor a l'art no és el més fort dels meus sentiments. Valor més l'amistat que l'art. Encara que et diré que una cosa està relacionada amb l'altre. Molt relacionada. Veuré si aconseguisc explicar-me. Com pots suposar per la meva professió et conegut moltes persones, però no he tengut tant d'amics com hom pot imaginar i creure. Dels amics de vers que he tengut, la gran majoria han estat relacionats amb l'art. O han estat artistes, o crítics, o col·leccionistes, o marxants. I és que per ventura l'art te el mateix efecte del vi i l'amor: es capaç de revelar la part més noble —també la més terrible— que tenim els humans i facilitar la comunicació Jo hi he sentit un calor humà amb els artistes que no he trobat en cap altre companyia. Sempre he dit que la majoria dels quadres que tenc són dels meus amics o dels que haguessin pogut ser amics meus, i també he dit que la majoria dels meus amics són artistes. Hi he passat moments inoblidables amb els meus amics artistes. Ara, perquè ja he tornat vell o perquè ells han mort, ja no en tenc tants, d'aquest moments de comunicació i d'amistat, però les pintures em recorden i em permeten reviure instants molt emotius de la meva vida. Esper que seguiran amb aquesta funció durant

molts d'anys. És una emoció difícil de traduir en paraules, la que es produeix quan observes una quadre o una escultura. I quan el quadre i l'escultura són teus, o tens la possibilitat d'adquirir-los, l'emoció és molt més intensa. És com dur-te una senyoreta al llit. Deu passar el mateix amb el cavalls de carreres.

FB.- No ho he provat mai de dur-me un cavall de carreres al llit. Però, respecte al que dius, jo et replicaria també tens molts de quadres de pintors que no has conegut mai o fins i tot d'algun pintor que ningú diria que sigui molt amic teu.

PS.- Si es cert però et diré que sempre que hi ha una quadre que m'agrada d'un pintor que no he conegut m'imagin que, d'haver-nos conegut, hi hagués pogut haver una bona amistat entre els dos. Si no tenc aquest sentiment no el compr, el quadre. I entre els que no ens avenim et diré que emsembla que és una llastima i que la culpa és seva. Jo he fet tot el que he sabut o pogut per evitar aquests desencontres. Sí, no som baralladís, en contra del que pensa molta gent.

FB.- Anem per passes. Com va començar la teva relació amb l'art.

PS.- Probablement la meva afecció a la pintura va començar molt abans de néixer jo i fou a finals del segle passat o a ben principis de l'actual. La frase ara et pot mal interpretar o ser confusa. Quan dic a finals dels segle passat i començaments de l'actual vull dir en torn el 1900. Era el moment on coincidiren a Mallorca tres grans pintors catalans que visitaren freqüentment Sóller i que assistiren a la tertúlia que s'organitzava a l'apotecaria Torrens de Sóller. El meu padrí metge, en Pere Lluç Serra, també hi assistia, a aquella tertúlia, i els degué conèixer. És probable que els visitàs i que, a canvi de la visita o, per ventura, afegint-hi alguns diners, el meu padrí pogués adquirir algunes obres d'aquests pintors. Estaven penjades a les parets de ca seva i probablement aquestes foren els primers quadres que vaig veure a la meva vida. No vaig dur mala sort: era molt bona pintura, aquella. Un d'ells, molt gran i molt bell, era una quadre de Santiago Rusiñol que està dedicat al meu padrí, i que possiblement li va regalar el propi Rusiñol perquè el meu padrí li havia deixat la finca de Cals Reis a Escorca a fi de que Rusiñol hi pogués viure una temporada i hi pogués pintar. El quadre és meu i estat dipositat —crec que és un bon lloc— al museu de Valldemossa.

Un dia, quan visitàvem el museu amb el reis, en Juan Carlos va observar la dedicatòria i en va dir rient: “no sabia que fueras tan viejo, Pedro”.

FB.- Un dels altres contertulians era Mir. He vist alguna fotografia on sembla que hi ha més pintura a la seva roba i a la seva barba que damunt la tela.

PS.- Si, i es que Mir era un personatge una mica excessiu. Va estar molt per Sóller on va conèixer el meu padrí. En Mir anava un poc fuit i agafava algunes borratxeres, borratxeres de color i probablement també de suc. Ja saps que aquest grup era prou afeccionat a l'absenta.

FB.- Que diuen els meus col·legues metges que ataca —o atacava: ara em sembla que està prohibida— al sistema nerviós.

PS.- De fet, jo no sé si per l'absenta o per altres raons en Mir va estar internat en el manicomí de Reus i el varen mig curar. Però quan era a Sóller i pintava al torrent de Pareis tenia al·lucinacions, encara que alguna d'aquestes al·lucinacions no era tal, sinó realitat. A una de les tertúlies que es feien a ca l'apotecari Torrens, en Mir es va dirigir al meu padrí i li va dir que li volia fer una consulta, perquè pensava que no estava bé del cap. En Mir contava que quan pintava pel torrent se li apareixia una dona en pel darrera les roques, que ell anomenava sílfides, o nimfes, i que el distreien contínuament i no el deixaven pintar. El meu padrí va tranquil·litzar en Mir i li va dir que no és preocupàs per això, que no eren ni sílfides, ni nimfes, ni al·lucinacions, sinó d'una dona de carn i os que anomenaven na Rosa Carabesseta, que vivia a Marsella i que passava els estius a Sóller on s'avorria i feia aquelles coses per divertir-se una mica. Jo en tenc una tela d'aquesta època i quan la mir observ si puc veure na Rosa Carabesseta. A lo millor hi és. En el bons quadres hi ha moltes coses que no es veuen explícitament. Es una de les seves virtuts i el que diferencia una obra d'art d'una que no ho és.

FB.- A mi m'agradava també molt Joaquim Mir i vaig fer una bogeria. Jo en aquells temps guanyava 10.000 pessetes. A un subhasta a València va sortir una petita obra de Mir que representava una castell de Mallorca i quan anaven per

les 50.000 vaig fer la gatada d'aixecar la mà i m'adjudicaren el quadre. Mig any de feina per un petit quadre. Fou un desbarat.

PS.- Però ara tens un Mir a ca teva.

FB.- Però les hamburgueses que vaig haver de menjar per recuperar la inversió són també un record inesborrable. Deixem-ho estar. Un altre contertulià de Can Torrens era Meifren. No?

PS.- Un altre gran pintor, del qual vaig poder adquirir, no fa molt, una magnífica pintura que representa un jardí de Mallorca. Et contaré una anècdota per demostrar que els polítics de Mallorca tenen molt escassa cultura i encara menys sensibilitat. Una vegada vaig visitar l'ambaixada espanyola de Brussel·les i a una sala, que en sembla que era la de recepcions, vaig veure una molt bella vista de la badia de Palma, de Meifren. Li vaig demanar a l'ambaixador d'on procedia aquell quadre i em va dir que li semblava que era del Patrimoni Nacional. Li vaig dir si tendria molt d'inconvenients en que l'obra quedàs dipositada a Mallorca i em va dir que no hi veia molts d'inconvenients. Jo ho vaig comentar a en Cañellas i li vaig dir que aniria molt bé per posar-la al Consolat de Mar. Em va assegurar que faria gestions. Te penses que en va fer? Pots pensar. A en Cañellas tot el que tenia que veure amb la cultura li feia pudor. "La cultura no dona vots", deia demostrant el seu penós tarannà. El que li interessaven eren altres temes, més relacionats amb la butxaca, naturalment.

FB.- Quins altres pintures hi havia a cal teu padrí.

PS.- N'hi havia altres penjades a les parets. Les que més record eren dos quadres de Cristòfol Pizà, segurament el segon millor pintor solleric. El millor ha estat, sense cap dubte, Juli Ramis. Però Cristòfol Pizà, en Tòfol Salero, era un pintor d'una qualitat notable. A cal meu padrí hi havia dos quadres seus. Un era un retrat de la meva padrina quan era una nina i en el quadre és pot llegir la dedicatòria que diu "A Trinita Pastor, por ser muy bonita". L'altre és un quadre d'una pagesa amb una mocador blanc pel cap i amb dues senalles que va per un camí amb flors vermelles o rosades. Aquest quadre va estar exposat a La Veda i algú va cremar la cara de la dona amb un

cigar. El meu padrí va avisar en Tòfol Salero i aquest va tornar pintar la cara. En Tòfol va regalar el quadre al meu padrí i per això jo el vaig veure a Can Serra, que era la casa pairal de la família Serra. Però cap d'aquest dos quadres són meus, jo només en tenc tres d'en Tòfol Salero: dos caps de moro i una gitana amb un "mantón" de Manila, que dona l'esquena a una jaqueta de torero i una muleta.

FB.- No fou, però, els record d'aquestes pintures el que et fe descobrir l'art modern.

PS.- No ho sé molt be, però crec que no. És possible les primeres pintures modernes que vaig veure foren a can Ramions al carrer de Sa Lluna de Sóller. Jo hi passava molt per davant aquella casa, perquè els joves dels anys quaranta en teníem costum de passejar, pel carrer de Sa Lluna. Era un lloc adient per enamorar-se. La curiositat en picava fort i moltes vegades abandonava la meva colla i mirava de colombrar el que hi havia pintat en aquells quadres d'aquella casa. La casa com has pogut suposar era del pare de Juli Ramis i el nom —Ramions— reflecteix la seva alçada, que era molt minvada. En Ramions era quasi un nan, i el seu fill va heretar aquest tret físic, a més del nas molt gran que el va acomplexar sempre fins que el se va fer operar. En Ramions sempre va tenir problemes amb el seu fill Juli. De petit la mare vivia amb un altre home que maltractava l'infantó. Hi hagué com una mena de clam popular per a que el pare vertader se n'ocupàs de l'al·lot. Però no fou tampoc una bona solució i mai no hi hagué bona amistat entre el pare i el fill; les seves relacions foren sempre molt turmentades. No som gaire entès en psicologia, però segur que algun seguidor de Freud ens podria il·lustrar sobre el cas. Jo el que sé és que el pare odià al fill fins al punt que després d'esser enterrat —a una tomba de la meva família— es va saber que havia donat ordres de que mai el seu fill descansas vora d'ell. Era un odi que arribava més enllà de la mort. Però tornant al meu descobriment et diré que a Sóller molta gent, quan s'havia de casar anava a can Ramions per tal d'adquirir algun quadre del seu fill amb què decorar les parets. Jo que no sabia res, sinó que el quadres m'agradaven molt i vaig comentar l'assumpte amb mon pare que en va dir que aquells quadres els havia pintat el fill d'en Ramions, que havia estat amic seu, que se n'havia anat del poble quan tenia menys de vint anys i que, ara, ningú no en sabia res. Mon pare m'assegurà que era molt bon pintor. A mi

en varen quedar gravats a la memòria. aquells quadres, el nom d'en Ramis i el comentari que m'havia fet el meu pare. Vaig trobar i comprar alguns dibuixos seus al "baratillo" i a una exposició que varen fer a Sa Botigueta de Sóller. No som un home que es conforma fàcilment amb la ignorància i el misteri, i sempre que podia demanava a veure si en sabien noves d'en Juli Ramis, perquè vaig arribar a pensar que s'hauria mort. Un dia vaig decidir entra a can Ramions i vaig demanar-li al pare si en sabia res del seu fill. El pare no en sabia tampoc res, ni semblava tenir-ne massa ganes de saber-ne; el que volia era vendre els quadres. Vaig procurar reunir quatre duros i, quan ho vaig aconseguir, em vaig presentar disposat a comprar alguna obra. A mi el que més m'agradava era una maternitat que havia vist penjada a l'entrada. En Ramions em va demanar mil pessetes per aquella maternitat. Jo li vaig dir que no entenia més que vuit-centes i em va contestar que per vuit-centes no me'l venia, però que en podria triar tres dels altres i tres dibuixos. La maternitat la vaig adquirir més endavant. Uns anys més tard vaig adquirir encara més obres de Juli Ramis. Bé, més que adquirir-les, el que vaig fer fou quedar-me-les. Amb Rafel Palou, que era l'amo de les galeries Quint, vàrem comprar prop de trenta olis i deu dibuixos a en Ramions amb la intenció de fer un negoci. Jo mitjançant el Balears en faria propaganda, i ell hi posaria la galeria. Jo, al diari, vaig comparar la importància de Ramis amb la de Picasso i de Miró. Tot i això, la venda fou ruïnosa. Només varen poder vendre un quadre de mida petita. Això sí, amb aquest quadret quasi vàrem recuperar la meitat de la inversió que havíem fet. Els que va quedar sense vendre, els en repartírem en Rafel i jo.

FB.- Però en Ramis seguia essent un misteri.

PS.- Ningú no en sabia res. Fins i tot dubtaven de si era mort. Però aquest dubte era únicament producte de la nostra ignorància i de que les pistes que havíem seguit amb el meu amic Jaume Ensenyat no havien conduït a cap resultat concret. Però en Ramis era viu, sortosament. Havia marxat de jove acompanyant la pintora francesa Marie Laurencin a la que havia conegut a la platja de Sóller. Laurencin era una dona molt ben relacionada a Paris, amiga de Braque, il·lustradora de llibres de poesia i crec que també va fer alguns decorats per a ballet. Era una dona de gran sensibilitat i, gràcies a ella, Ramis va poder conèixer el que feia i havia fet l'avantguarda francesa.

Probablement en Ramis en quedà impregnat, d'aquell ambient, i degué admirar molts pintors que amb posterioritat havien d'enlluernar el món. Matisse, Gris, Braque, Picasso. Ja no ho oblidà mai, allò que havia vist. En una segona estada a Paris va compartir estudi amb Wifredo Lamb, Nicolas de Stael, Poliakoff, Fautrier i va rebre, per tant, més influències estètiques. Entre el 1940 i 1960 Ramis va viure a Tanger casat amb Joan Foster —la que fou dirigent del Partit Comunista d'Anglaterra— amb la qual va tenir quatre filles i un fill. Tanmateix fou una història que tampoc acabà be i que ajudà a fer més estranya la relació que Ramis tenia amb les dones, a les que adorava, però aquesta admiració no impedia que tengués un mal concepte d'elles. Emprava bona part dels diners que guanyava mitjançant la pintura en les seves conquestes amoroses, i això fa més estranya i, per ventura, més artística la seva pintura de dones a les que tracta amb tanta sensibilitat, o més, que Matisse.

FB.- L'ànima humana és molt complexa i, a vegades, molt difícil d'entendre. Però hauria de tornar als fets. Com el vares arribar conèixer, Juli Ramis?

PS.- Fou cap allà al 1970. Un dia em va cridar Guillem Rullan que era marxant i que dirigia la galeria Dera, del carrer de Sant Jaume. Em va dir que hi havia arribat un pintor que sabia que jo admirava molt. Em vaig emocionar i vaig partir de quatres cap a la galeria, on —ho havia endevinat tot d'una— m'esperava en Juli Ramis. En Ramis en va semblar com un ca aperduat, molt desenganyat de la vida i tancat amb mil closques. La vida l'havia ferit fort! No fou fàcil aquest primerencontre, encara que ell recordava la bona relació que havia tengut amb mon pare i amb l'oncle Pere, el qual li va comprar — m'assegurà— el primer quadre que havia pintat a l'oli. Tot i el seu recel el vaig convidar a dinar a casa. Jo tenia moltes ganes de mostrar-li els quadres seus que posseïa i que formaven el gruix de la meva col·lecció. En Ramis els va mirar en cert menyspreu i em va dir que aquesta etapa ja no li interessava gens, que ara l'únic que l'atreïa era l'abstracció. Per fer-me avinent quina era la seva dèria en digué que probablement la millor obra artística que tenia era una porta d'un armari tota plena de corcs.

FB.- És que aquesta idea que, en el fons, el que crea la bellesa és el pas dels temps i de la vida sobre les coses en sembla essencial per entendre l'obra de Tàpies, per exemple.

PS.- Algun autor va dir que només hi havia un tema seriós en l'art i en la literatura que era el del pas del temps.

FB.- Posaria que aquest autor al que fas referència era Jorge Luís Borges. Però què va passar amb Ramis després de la seva tornada a la Ciutat?

PS.- Les relacions amb Mallorca seguiren essent turmentoses, molt turmentoses. Conten que quan Juli era jove i, després d'un fracàs d'una exposició a Sóller, on rebé el consell de que el que hauria de fer era pintar com en Bernadí Celià, quan fou dalt del coll va fer aturar el cotxe i va baixar per escopir contra Sóller i assegurar que no el tornarien veure mai més. Tot i això, quan Ramis va tornar es va comprar una casa a Biniaraix amb unes vistes magnífiques i Jaume Ensenyat li organitzà una magnífica exposició. Semblava una reconciliació. En Pep Pinya li feu una exposició a la Pelaries que també tingué molt d'èxit. Tot semblava normalitzar-se, però el mercat encara no s'havia normalitzat, ni de lluny, i jo record que un dia es va presentar al meu despatx amb dues carpetes farcides d'obra, per ventura n'hi havia tres-centes, de peces, entre dibuixos, guaxos, i algun oli. Em digué que me les venia totes per tres-centes mil pessetes que eren el doblers que necessitava per tornar-se a Tanger, pagar un deutes i oblidar-se per sempre de Mallorca. Després vaig saber que per aquelles obres en Guillem Rullan i n'Elenita Seguí, que era la seva sòcia de la Galeria Dera, només n'hi havien ofert cent mil, de pessetes. Vaig aconseguir, per fi, que en Pep Pinya li signàs un contracte per el que li assegurava una bona quantitat de diners cada mes a canvi de que el pintor li entregàs tota o la major part de l'obra que produïa. Crec que en Pep es va quedar aquelles carpetes i finalment varen signar el contracte encara que per menys doblers dels que volia en Juli. La relació amb en Pep va durar devers 10 anys i en Pep hi va guanyar una milionada darrera en Juli. Però també hi ha que dir que li donà estabilitat i una projecció que en Juli necessitava. No he sabut mai quina fou la causa de la ruptura entre en Pep i en Juli, però en els

darrers anys el marxant d'en Juli fou en Maneu, que el dugué un parell de vegades a Arco i un any li dedicà el seu “stand” en exclusiva.

FB.- Com fou la relació de Juli amb el poder.

PS.- En Juli Ramis tenia dificultats amb tothom, però es que també semblava que tothom se'n volia aprofitar d'ell. Un dels primers reconeixements públics fou quan li dedicaren una gran exposició a La Llonja. En aquell moment era el President en Jeroni Albertí que aconseguí que en Juli fes una donació de trenta obres al Museu de Mallorca. Fou com una mena de peatge que li feren pagar. A mi en va semblar abusiu. Però tot i la meva opinió em varen cridar per fer la tria i crec que realitzarem aquesta selecció amb bon criteri. El 1988 li concediren la medalla del Parlament de les Illes Balears i, quan ja estava molt malament, vaig poder convèncer en Cañellas per a que li concedís la Medalla d'Or de la Comunitat. Anaren a lliurar-la-hi en Cañellas i el Conseller de Cultura. Però en Juli era molt especial, perquè jo l'endemà el vaig anar a visitar i em va demanar a veure si sabia si la medalla era realment d'or o una simple imitació. Jo li vaig dir que era d'or, i ell em digué: “Ara ja em puc morir tranquil: tenc la Medalla d'Or de la Comunitat i un carrer a Sóller. Estic segur que mon pare no s'ho creuria”.

FB.- Vivia una mica obsedit per la figura del pare que l'havia menystengut.

PS.- En sembla que sí perquè aquesta no fou l'única de les ocasions en que li vaig sentir referir-se al pare com a una persona que l'havia menyspreat. Una vegada en que un inversors estrangers li feren una compra molt important d'obres per la que li pagaren trenta milions de pessetes —ho sé be, perquè jo hi vaig intervenir amb aquesta compra— ell, quan es va veure amb tants de doblers a les mans, va fer el mateix comentari: “Mon pare no s'ho creuria”. Sí, jo crec que l'abandonament de la mare i el menyspreu que sempre li manifestà son pare marcaren profundament la mentalitat d'en Juli. Havia establert, semblava, una batalla contra les prediccions negatives que havia fet en Ramions. El “mon pare no s'ho creuria”, ho deia sempre que tenia algun èxit o se li concedia alguna distinció. Ja t'he dit abans que n'hi ha molts que dediquen la vida a desmentir els pronòstics negatius que ha fet sobre la

seva persona. En Juli n'era una exemple i jo mateix l'he tenguda una mica a aquesta dèria. Ara ja m'ha passat.

FB.- Que li mancava a en Juli per a convertir-se en una primera figura.

PS.- Per ventura mes que parlar de mancances hauríem de referir-nos millor al excessos. En Juli va tenir massa facilitat per pintar i per canviar d'estil, i això que ell advertia els altres contra l'esmentat perill. Ja t'he contat abans l'anècdota de Pau Fornés i de com Ramis l'advertia contra la facilitat. Però és que Ramis no solament pintava amb facilitat sinó que quedava fàcilment impregnat de l'estil d'altres pintors. No de tres o quatre, sinó de vint o trenta. Jo tenc algunes anècdotes al respecte. Una vegada que en Tàpies era a ca nostra em va dir, mentres mirava un quadre de la paret, que tenia un Tàpies de gran categoria, i en realitat es tractava d'un Ramis. En Pep Pinya un dia em va dir que tenia un magnífic Poliakov. Li vaig dir que m'havia costat cent milions de pessetes, i en Pep en va dir que cent milions de pessetes eren molts de doblers, però que en tot cas el que ningú em podria negar mai es que tenia gran Poliakov. No ho era un Poliakov: era, en realitat, un Juli Ramis. En Juli Ramis va saber pintar amb l'estil de Matisse, Picasso, Fautrier, Lamb, Kadinsky, de Staël i tant d'altres. Probablement no hi ha en la història de l'art un cas tan exuberant d'assimilació com el de Juli Ramis. Et podria donar un curs sobre la pintura del segle XX emprant únicament l'obra de Juli Ramis.

FB.- El que per ventura li va mancar va ser crear un estil propi.

PS.- Sí, estaria bé que quan vegéssim un quadre de Juli poguéssim dir tot d'una això és un Ramis.

FB.- És que l'estil i el que anomenam personalitat moltes vegades és producte de l'obstinació.

PS.- Només hi ha hagut un pintor que ha tengut la capacitat de canviar contínuament sense perdre personalitat ni originalitat. És Pablo Ruiz Picasso.

FB.- Per ventura també Goya.

PS.- No és una mala comparança.

FB.- Joan Miró no va canviar tant.

PS.- No el mèrit de Miro no és la seva versatilitat, sinó la insistència: el gratar sempre en el mateix lloc i el saber-se desnudar-se dels prejudicis, el lliurar-se a cercar i a trobar la part més poètica que hi ha dins cada un de nosaltres. Però jo crec que el que millor ha expressat el que ha significat Joan Miró ha estat el propi Picasso. Fou un dia en que arribaren Miró i la seva Dona, Pilar Juncosa, a visitar els Picasso –en aquell temps Picasso vivia amb Françoise Gilot– i la companya de Picasso, amb cara de fàstic, li va dir que jo tornaven tenir els Miró a ca seva. Era a Notre Dame de Vie. Picasso, emprenyat pel comentari, li va dir que preparàs la millor habitació i que tengués en compte que hi havia hagut alguns pintors que havia encalçat els estels del cel, però l'únic que havia tengut poesia a bastament per a agafar-los havia estat Joan Miró.

FB.- Com el vares conèixer, Miró?

PS.- La importància i significat la vaig descobrir gràcies a la lectura d'un llibre de Cirlot, que vaig comprar al mercat de Sant Antoni a Barcelona quan tenia prop de vint anys. Per poder-lo conèixer personalment vaig haver d'esperar una mica i no fou fins el 1960, dotze anys després. El pretext fou demanar-li una portada per un llibre de Manuel Picó. El llibre havia de dur a com a títol Y persiste la sombra. Em vaig revestir de coratge —d'això mai me n'ha faltat— i vaig partir cap a Son Abrines. Vaig tocar a les portes i em sortí un home en cara de bona persona, tímid i petit.

Que volia? —em digué:

— Parlar amb el senyor Miró.

— El senyor Miró no hi és en aquests moments, ha marxat als Estats Units.

— Sap quan tornarà?

— No ho sé pas, no.

Me'n vaig tornar cara alegre i cul batut, però convençut que aquell home que s'havia fet passar per jardiner era el propi Miró. Ho vaig comentar a en Picó que em digué que no em preocupàs, que en Miró ens rebria la setmana següent. Una germana d'en Manuel Picó estava casada amb Joan Juncosa, un cunyat d'en Miró, i en Joan Juncosa ho havia arreglat. Miró ens va rebre i ens feu molt de cas. Tanmateix jo no vaig poder aguantar les ganes i li vaig dir "sap que es sembla molt, però molt al seu jardiner". Miró feu com si no m'hagués sentit i es va limitar a somriure amb una mescla de malícia i d'ingenuïtat. Ens va donar un dibuix meravellós per a la portada amb la condició de que a la contraportada hi posàssim "Per gentilesa de la galeria Pierre Matisse de Nova York". No sé perquè, probablement per les presses, en els primers exemplars no va sortir aquesta nota. En Miró que havia adquirit el llibre a una llibreria es va empenyar una mica i em va cridar per expressar-me el seu disgust. Li vaig demanar perdó i li vaig dir que aquells no eren més que mitja dotzena d'exemplars, però li prometia que la resta sortirien amb la nota. No solament li vaig prometre, sinó que en molt poques hores vaig aconseguir tenir exemplars rectificats i, amb un bon grapat d'ells, en vaig dirigir altra vegada a Son Abrines per entregar-los a en Miró. El pintor es va alegrar molt i em va dedicar una prova de la portada del llibre. Va ser en certa manera el meu primer Miró: el primer Miró de la meva col·lecció.

FB.- El vol de l'alosa és, al meu parer, el llibre més bell que s'ha editat mai a Mallorca. Com fou la seva gestació.

PS.- Be, que a quedi clar que això de que el llibre més bell que s'ha editat mai a Mallorca ho dius tu i no jo. En tot cas no faré cap esforç per convèncer-te del contrari. I si no es el més bell, és, probablement, el de major sensibilitat. Per explicar com s'originà necessit recordar que el 31 de desembre de 1967 va aparèixer un número extraordinari del Majorca Daily Bulletin dedicat a Miró. Era la primera vegada que es feia un homenatge públic a Miro a Mallorca si exceptuam el número de Papeles de Son Armadans de 1957. A Joan Miró el número del Majorca Daily Bulletin li va agradar molt i el que més fou la col·laboració dels poetes —Miró era un lector assidu de poesia. En el número del Daily hi figuraven versos d'escriptors com Joan Bonet, Camilo José Cela, Palau i Camps, el meu pare i el meu germà, Manuel Picó i un parell

més que ara no record. El número del Daily va tenir un èxit de venda extraordinari. El mateix Miró va observar com en el quiosc de les tortugues la gent quasi es barallava per poder aconseguir un número i es va alegrar molt. Poc temps després en Miró en va cridar i em digué que estava encara molt emocionat i que havia pensat en que, per ventura, podríem fer un llibre amb aquelles poesies i un grafismes que faria ell per a cada poema. Com pots suposar-te la idea em va agradar molt —em va entusiasmar, més ben dit— i li vaig dir que completariem la nòmina de poetes. Hi participaren els millors que hi havia a Mallorca: Robert Graves, Llorenç Moya, Bernat Vidal i Tomàs, Miquel Dolç. Miquel Àngel Riera, Jaume Pomar, Guillem Frontera, etc.

FB.- Fou el llibre on no volgué col·laborar en Llorenç Villalonga.

PS.- Si ja et vaig contar que en Llorenç no va comprendre mai Miró ni, en general, l'art modern. Jo li vaig demanar que hi participàs en el vol de l'alosa i ell en va declinar la convidada. Em digué que m'estimava molt i que, per a mi, faria qualsevol cosa, però que si havia d'escriure de Miró l'hauria de fer a la contra, com a mínim amb ironia, i que suposava que no era això el que es pretenia en el llibre.

FB.- Com s'explica l'actitud de Villalonga.

PS.- Per dues raons. Villalonga era un racionalista molt influenciat per la literatura francesa —Voltaire, Montaigne, Marcel Proust, entre altres— que va escriure contra el món modern i la seva banalitat. Jo no estic gaire convençut de que en Llorenç cregués tot allò que escrivia, el que passa que com a bon cínic aprofitava aquesta postura intel·lectual per podré escriure i per poder ridiculitzar el moderns i així anà fent obres plenes de gracia i d'enginy intel·lectual. En aquest aspecte era com el Quixot que s'inventava una passió per mantenir-se viu. Això del Quixot no ho dic jo, sino Voltaire. L'altra motiu era la indubtable incapacitat de Llorenç Villalonga per emocionar-se amb la poesia. La mentalitat de Villalonga era la d'un desenganyat, la de Miró, pel contrari, la d'un poeta capaç d'emmarevellar-se davant qualsevol manifestació de la vida i de l'habilitat de l'home per desfer-se o refer-se de les dificultats de l'existència.

FB.- Què vares voler dir quan vares escriure el llibre sobre Miró i Mallorca. *Miró i Mallorca?*

PS.- Fonamentalment una cosa i és que l'obra de Miró sense Mallorca hagués estat diferent. Probablement inferior, no ho sé, però en tots cas diferent, i és que Miró va rebre moltes influències mallorquines. Per ventura la més primerenca fou la del seu avi que feia d'ebenista a Sóller i amb el qual Miró, quan era nin, passava alguns dies a l'estiu. Havia de ser un home molt especial, l'avi de Miró. Feia llargs viatges per l'estranger tot i que no sabia llegir ni escriure. Miró sempre va tenir una gran admiració pels artesans que gaudien de fer una obra ben feta, per aquells homes que es sentien orgullosos de la seva feina i cercaven la bellesa de l'obra ben acabada i senzilla. Quan Miró tornava a Monroig se'n duia amb ell un parell de siurells i ningú pot negar que hi ha molta influència de l'estil dels siurells en l'obra de Miró, sobretot en la seva escultura. Com hi ha molt de la mirada que te un infant que queda astorat davant el món. Hi ha encara més influències de Mallorca a l'obra de Miró. No ho són alguns dels seus quadres o escultures com l'arena d'una platja on el mar hi ha dipositat alguns animalons o alguns trossos de fusta, que l'aigua ha erosionat fins ferlos perdre tot allò que el sobrava? I, si parlam dels colors, no ho són els colors de Mallorca els que empra Miró? Ell mateix en va confessar que de nin l'embadalien les cuques de llum que trobava a Mallorca o mirar el cel —sempre blau de dia i de nit— i veure un estel fugaç. També em confessà que les consolacions no haguessin estat possibles sense la Seu de Palma. A principis del quaranta, Miró tenia un estudi que li havia deixat el sogre prop de sant Nicolau. Com que era l'estiu i feia molta calor, En Miró, a vegades, per estar a la fresca, anava a la Seu i es seia a un banc i contemplava l'espectacle de la llum filtrant-se pels miralls. Sempre va dir que aquesta descomposició de la llum la tenia molt present quan estava davant la tela. Hi ha a l'obra de Miró una alegria immensa de viure i aquesta alegria és produïda per la llum de Mallorca només comparable a la llum i l'alegria de viure de la Côte d'Azur que tan bé va saber transmetre Matisse. Miró es meravellava dels productes de la terra i de la feina dels homes. Jo l'he vist entusiasmar-se per les disposició de les pedres entorn a una era de batre i ensumar i palpar una taronja amb una delicadesa i intensitat que només tenen els que posseeixen per natura un ànima de poetes.

FB.- Amb aquesta expressió de poeta per natura m'has fet recordar una glossa que li enflocà a en López Casesnoves un glossador menorquí. Deia així: “Els que som poetes per natura/ no necessitam estudiar lletra/ per clavar-lis la xaveta/ als que només ho són per cultura.

PS.- Si, jo com més ho medito més crec que l'ànima de poeta és especial per naixement. Si hom no s'hi neix, hom no hi torna mai poeta.

FB.- Com vivia Joan Miró.

PS.- Be jo crec que hi havia una dissociació entre la vida familiar i la vida artística de Miró, probablement perquè això era el més còmode per a Miró. Vull dir que quan Miró es casà a Pilar Juncosa, la família d'aquesta no va saber apreciar la vàlua de l'artista. Jo crec que ni la pròpia Pilar va entendre mai Joan Miró. El pintor hagué de fer la seva tasca sense l'afalac de la família política. La qual cosa probablement va ser bona, perquè Miró es sentí, així, més lliure i independent. El seu regne era l'estudi que li va construir Sert. Els que visitàvem Miró ens adonaven de la diferència del que era la casa i del seu estudi. No hi havia massa gust en la decoració de la casa i, en canvi, l'estudi estava ple de trobades poètiques d'objectes que havia recuperat Miró i que, quasi pel sol fet de tocar-los i de canviar-los de lloc, adquirien un dimensió màgica. Eren com a dos móns que quasi mai s'interferien.

FB.- Com era, pel que fa a la política, Joan Miró.

PS.- Si l'hagués de definir amb dues paraules jo diria que era un català antifranquista. Molt antifranquista, visceralment antifranquista. Sempre que ens veiem —jo molts de dissabtes capvespre anava a veure'l a casa seva— em demanava pel que passava pel món, però s'interessava part per damunt tot per Franco i per les maledicències i els acudits que circulaven contra el dictador. Cap dels ministres de Franco li agradaven, però sentia una especial aversió per Fraga. Quan inauguraren la primera exposició antològica a Barcelona, en Fraga era Ministre d'Informació i Turisme i va decidir anar a la inauguració. Quan Miró es va assabentar de que en Fraga hi aniria va dir que no es trobava molt bé i que la seva dona el representaria. Ell

es va quedar a l'hotel Colon, que és on solia anar quan visitava Barcelona. Quan a el feren fill adoptiu de Palma, el dia anterior —jo havia anat a veure'l, ara no record per quin motiu— em va demanar si era ver el que li havien dit, que a la festa hi hauria en Fraga. Jo li vaig dir que sí, que hi seria. Va dir a la dona que li anàs a cercar el termòmetre i el se va posar. No arribà a un minut, el temps que el dugué posat, i el se va treure i dirigint a Pilar va dir: “veus Pilar ja m'ha tornar venir la febre: tenc trenta vuit i mig. Demà no podré assistir a l'acte” I no hi va anar, no, a l'Ajuntament.

FB.- Tu mateix has estat un personatge mironià.

PS.- Si et refereixes a que em va fer un retrat et diré que sí. Be jo no sé ben bé si es un retrat o una caricatura. És en cera sobre paper i el feu dins l'avió quan tornava d'una exposició de Tokio. Quan el me donà em digué que, mentres el feia, pensava en el projectes que tenien plegats.

FB.- Es pot dir, idò, que és una pintura feta en el cel.

PS.- Si i no n'hi ha d'haver molts de pintures de Miro fetes literalment des del cel. A més el tema també és el cel perquè jo estic envoltat d'estels i de la lluna. I si bé ho mires jo ho som com un angelet.

FB.- Alguns pensen que et sembles més a dimoni que no a un angelet. No és però ara el moment de discutir-ho, perquè m'interessa aquesta connexió de Miró amb el sol, la lluna i els estels. Cada vegada que veig un quadre de Miró pens amb aquell paràgraf de LLull que en el Blanquerna fa dir al seu protagonista: “ no és cosa convenient que vos ni altre sia en ma companyia, car companyia no vull haver sinó de Déu e arbre, herbes, aucells, bèsties salvatges, aigües, fonts, prats i ribatges, sol lluna, estelles, cor nenguna d'estes coses no embarguen l'ànima a contemplar son Déu”.

PS.- Sí, i si ho miram d'aquesta manera podria dir que l'estudi que li va construir Sert fou com una espècie del que fou Randa per a Ramon Llull: un lloc aïllat on

cercava la seva veritat: o, pot-ser, un avió dins el qual visitava la lluna i gaudia de la companyia dels estels. A Miró li agradava molt mirar els núvols i el cel.

FB.- És que és, amb tota segurat, un espectacle fascinant veure com passen els níguls i con pasa el temps Jo crec que un dels grans encerts de la Fundació Miró i de la obertura del taller de Miró és que ens permet conèixer com feia feina Miró i entendre una mica més aquest fenomen de la creativitat.

PS.- No sols del taller, sinó la idea de conservar qualsevol tela o paper que hi hagués. Jo vaig insistir molt en això i fins i tot vaig aconseguir que alguns fossin s'exposats. Encara que com tantes altres coses que he fet es va mal interpretar. I per altra banda et diré que dubt molt que mai poguem tenir una explicació racional de com una persona crea. Jo pens que la capacitat creativa es un força, com la poesia, amb la que un neix o no neix i que molts d'actes creatius, sobretot en pintura i escultura, tenen més que veure amb el subconscient que amb el conscient. La creativitat és cosa de privilegiats.

FB.- Està lligada a la intel·ligència?

PS.- Jo crec que molt poc. En Camilo José Cela sempre en deia que la majoria dels grans artistes tenen un intel·ligència molt reduïda. I jo pens que la capacitat creativa és un do que ve donat per la genètica. Perquè una persona es capaç de crear i l'altra no? És un misteri. En Will Faber, que era un bon pintor i molt amic meu, en deia que tots els gran creadors d'aquest segle —el mateix, en Picasso, en Miró, en Kandsisky, en Chagall, en Giacometti i pocs més— tenien en el seu cervell la capacitat de captar unes ones que els demás sers humans no captaven. Ell —m'assegurava— rebia aquestes ones a la matinada i el que ell captava ho procurava posar a la tela o al paper. Jo una vegada li vaig comentar a en Miró el que m'havia dit en Will Faber i en Miró em va dir : “Ah en Will. És un bon noi, i un bon pintor, el que passa és que la crítica i els col·leccionistes no ho volen reconèixer, però ho és un bon pintor. I el que diu potser tengui raó. Jo no sabia perquè molts de dies em despertava a les quatre de la matinada i em posava a fer dibuixos i ara veig que deu ser per culpa d'aquestes ones de què parla en Will. Sí potser tengui raó en Will i tot resideixi amb la capacitat

de captar ones o missatges que ens arriben de no sabem on”. En tot cas el que jo vull dir es que no hi ha relació entre la intel·ligència i la creativitat. Don Joan March probablement era més intel·ligent que tots ell plegats, però li mancava capacitat creadora i joestic convençut que en els temps prehistòrics no foren els més intel·ligents de la tribu els que pintaren les meravelloses pintures d’Altamira o de Lascaux. Els més intel·ligents es dedicaven a altres coses més productives o que els donaven major comoditat. I es que moltes vegades la intel·ligència és un factor contrari al de la creació. Perquè? Perquè a les persones intel·ligents els fa por el patiment que tot acte creatiu comporta. Perquè jo t’ho puc assegurar que són moltes hores de soledat, de dubtes, de proves fracassades les que hi ha rera una quadre reeixit. La persona intel·ligent procura fer apostes més segures i més a curt termini. Volen tot el que comporta el aconseguir una creació, una obra d’art, però no volen el patiment que hi va lligat indisolublement. És un patiment que no solament està provocat per acabar l’obra, sinó també per sobreviure en un món tan difícil i tant competitiu com és, per exemple, el món de la pintura. Haver de superar els altres i imposar l’estil propi és sempre dur i complicat. La vida de l’artista és una vida de contrast: de moments esplendorosos i altres d’un patiment gairebé infinit. N’hi ha que només voldrien els primers sense els segons, però això no és possible, a menys que siguis un farsant. Jo sempre record un conte de Tomàs Man que es diu ”el poeta” i que relata la vida o, al manco, els anys que un home passa a un poblet de la Riviera Italiana un home que quan arriba diu que té com a professió la de poeta. L’home es simpàtic, es du bé amb tots els del poble, s’integra perfectament i viu la mar de content i feliç molts i molts d’anys sense que ningú l’odií. Al final, quan mor, tots van a ca seva i comencen a cercar els escrits que ha deixat i no hi troben ni una sola poesia. L’ensenyament de la narració és que aquell homo va poder gaudir de la condició i de la vida de poeta sense els patiments que comporta ser un poeta que escriu.

FB.- També es podria pensar que fou un poeta empenedit. Que abans de morir hagués destruï tota la seva obra.

PS.- N’hi ha molts pocs que siguin capaços de destruir la seva obra. Sempre hi ha un bri d’esperança sobre la qualitat de la pròpia obra.

FB.- Com és que Miró no ha creat escola ni ha tengut molts seguidors.

PS.- Be, quan hom és un vertader geni posa la feina molt difícil als seus imitadors. A mi sempre m'han fet molta gràcia els que diuen que fins i tot un nin sabria fer el que feia Miró. Que ho provin de fer ells, els que ho diuen, i veuran la dificultat que té. I és que el més mal d'imitar és la poesia. Tu fitxa't amb els imitadors aquests que actuen per la radio o la televisió. Poden imitar quasi perfectament un polític, un esportista o un artista de cine. Però tu has vist mai algun bon imitador de Shakespeare, de Juan Ramon Jiménez, de Vicente Aleixandre? Jo, no.

FB.- Com vares aconseguir que entre Joan Miró i el Rei hi hagués bon enteniment, ell que sempre havia estat tan antifranquista.

PS.- En Miró sempre va mostrar una gran simpatia per el Rei Joan Carles. Haguessin estat amics encara que jo no hagués fet res. És veritat que jo sempre vaig bufar per a que el caliu d'aquesta l'amistat no s'apagàs. Però el Rei va ser intel·ligent abastament per veure que l'amistat en Miró no li donaria més que beneficis. A més de poder conèixer a ell i a la seva obra, que no és poca cosa, seria una relació que li faria guanyar simpaties entre els progressistes, els catalanistes i els antifranquista. Et diré que fou el Rei que anà a veure Miró i no l'inrevés. Ho feu —em va confessà a mi i al propi Miró— per un doble motiu. El primer el de l'edat, i el segon perquè, quan ell va arribar al palau de Marivent, Miró ja feia molts d'anys que vivia a Son Abrines i són els veïnats que arriben darrer els que els toca anar a visitar i presentar-se al que ja fa temps que viuen al barri. Sí, hi hagué molt bona amistat entre Miró i el Rei. Els dos simpatitzaren molt.

FB.- Hem de parlar de Miquel Barceló.

PS.- Parlem-ne si no queda més remei.

FB.- No vos enteneu gaire.

PS.- I que s'hi entén amb ell? Tenc la impressió que molt poca gent: ni la pròpia família. Però el més greu de tot és que en sembla que es així no per naturalesa, sinó al dictat, perquè algun dels seus marxants li deuen aconsellar que com més rar sigui més valor tendran els seus quadres. A mi no em desagraden els àcrates, ni els folls, ni els excèntrics, però si els que ho són o ho fan per conveniència, i en sembla que en Miquel Barceló ho és, un d'aquests que en treuen una bona rendibilitat econòmica al seu caràcter agre i estrany. No, en Barceló com a persona no és sant de la meva devoció.

FB.- Tanmateix n'has comprat, de quadres d'en Barceló.

PS.- I n'he venuts. Probablement ha estat de l'únic pintor del que hagi venut un quadre.

FB.- Com va ser la història.

PS.- Jo vaig comprar el quadre per fer-li un favor a en Joan Guaita. Aquest, sense encomanar-se ni a Déu ni al dimoni, havia adquirit a un galerista de Zuric, que nomia Bischofberger, quatre quadres d'en Barceló amb l'esperança de col·locar-los als organismes oficials. El tir li havia sortit per la culata. Imagina't vendre una quadre a en Cañellas d'un pintor modern i que no sigui amic seu. Impossible! En Joan em va venir a veure desesperat i, per fer-li, un favor li vaig comprar una quadre que es deia "El cafè de na Cati". En vaig pagar prop de dos milions de pessetes. No molt de temps després vaig quedar amb en Miquel Barceló per dinar junts a Sóller i després de fer-me esperar tres hores es va presentar al meu despatx. Jo sabia que a Sóller ens esperava en José Maria Sicília i varen partir tot d'una cap al meu poble. Pel camí li vaig dir que havia comprat aquell quadre. Ell em digué que havia adquirit el pitjor dels seus quadres, que n'estava empegueït d'ell. Jo li vaig respondre que me'l canviàs per un altre que li agradàs més i que així podria destruir l'obra que tant el disgustava. Vàrem quedar que, en la exposició que havia de fer a Barcelona, jo en triaria un i faríem el barat. Quan vaig anar a exposició jo no sé si a posta o perquè estava enrevoltat de molta gent, feu de no veure'm o, en realitat, no em va veure. Al dia següent el vaig trobar per les Rambles, em va demanar disculpes i visitarem junts,

altre vegada, l'exposició "Barceló, Barcelona" Convenírem en que m'enviaria tres quadrets de petit format a canvi de "El cafè de na Cati". Mai no ho feu. No molt de mesos després, en Joan Guaita en cridà per dir-me que tenia un client interessat en el quadre i que si volia me'n pagaria el doble. Jo li vaig dir que no, que si volia el quadre m'havia de donar 15 milions de pessetes. En Joanet va escaïnar fort i, ja el coneixes, em digué "Pere tu ja no m'estimes, em mataràs de disgusts. Som una víctima teva". Però jo no vaig cedir. Probablement fou el mateix Guaita el que avisà a Brigitte Barrier del que jo en demanava, i ella em va comprar el quadre per la quantitat que jo volia.

FB.- Així i tot probablement fou un mal negoci.

PS.- No ho crec, perquè no en vaig guardar el doblers, sinó que amb ells va poder adquirir un nu preciós de Juli Ramis, un guaix de Nicolas de Stael, un Poliakoff, i dos papers de Jean Foutrier. Si el possàssim al mercat veuríem què val més. I, a més, valguin el que valguin, a mi en donen mes gust quan els observ que no el d'en Miquel Barceló.

FB.- M'has dit un parell de vegades que en Barceló era un bon pintor, però no un geni. Pots explicar-te una mica més.

PS.- He d'aclarir-te que tot i el que he dit jo crec que en Barceló és un gran artista, un gran artista No solament quan pinta, sinó també quan fa altres coses. Vaig veure una exposició de ceràmica seva, a Paris, que era extraordinària. Jo reserv, tanmateix, el qualificatiu de genis pels fan canviar la història de la pintura. Goya, Cezanne, Van Gogh, Picasso, Miró i fins i tot els expresionistes americans —Pollock, Rotko, De Kooning— ha fet que la pintura agafàs uns altres camins. Sense ells la història hagués estat diferent. Sense Barceló la història de la pintura hagués continuat pels mateixos camins. I a més hi ha una cosa que no li perdonaré mai a Barceló i és que en el programa de la Chamorro s'atrevis a dir que la pintura de Miró era una espècie de "chiringuito" de platja.

FB.- És aquesta la raó fonamental de la vostra mala relació.

PS.- No, jo pens que el que més li va empenyar a Barceló fou el comentari que a Última Hora va fer amb motiu de l'exposició de Sa Llonja de 1986. Era una exposició que organitzà el Govern Balear i que s'hi varen gastar molts de duros. Exposició estava dedicada al paisatge de transvanguardia i varen dur cinc pintors de molta categoria. El propi Barceló, en Julian Schnabel, n'Anselm Kiefer, n'Enzo Cucchi i Garotche. Era, en aquell temps, una prova de foc per en Miquel, el quadres del qual realment no estaven a l'alçada dels que l'acompanyaven en la mostra. Sobretot els de Kiefer, que eren d'una gran categoria. En el diari ho vàrem dir i vàrem subratllar una cosa ben evident: la gran influència que Kiefer tenia sobre Barceló. Els pintors són molt sensibles i fins i tot una mica neuròtics respecte a les influències. No tenen cap inconvenient en admetre que tenen influències d'altres pintors sempre que siguin llunyans en el temps: a ningú li molesta que li diguin que en alguns aspectes la seva pintura recorda a Velázquez, però admetre que hi ha pintors contemporanis i, encara més, coetanis que els senyalen el camí, no els fa cap gràcia i molt manco a en Barceló. Ell mateix m'ho confessà un dia, que l'havia molestat molt el comentari que havíem escrit. Però el diari ha de dir el que pensa i jo he respectat sempre la llibertat del periodista encara que més d'una vegada vagi en contra dels meus interessos econòmics o de les meves bones relacions socials. La llibertat és fins i tot superior a l'amistat. He tengut alguns amics —bons amics— que han rebut crítiques negatives en els meus diaris.

FB.- Però no només hi ha influències de Kiefer en Barceló.

PS.- No i a mi en sembla molt be això de les influències, crec que en els moments actual ningú te una mirada innocent. Tothom n'ha vista molta, de pintura, per afirmar seriosament que pinta com si fos n'Adam. És impossible. Altres de les grans influències que rebé en Barceló fou la de Appel i Soutine. I jo les que trob innegables són les de Felanitx i les d'Àfrica.

FB.- En Miquel Barceló —ara en referesc al historiador, catedràtic a Barcelona— va afirmar que eren en realitat les mateixes, les d'Àfrica i Felanitx. Que no hi ha res mes semblant a Àfrica que les carnisseries que les hi havia en el

mercat de Felanitx quan ell era jove i que els seregalls d'aigua per sobre la terra clivellada, que pinta en Barceló, estan tan inspirats en Africa com en la terra de Felanitx quan rep les primeres pluges després de la tardor.

PS.- Si els dos Barceló són ben felanitxers i el que dius —o he dit jo— d'Àfrica es ben veritat. Hi ha que veure la influència que ha tengut Àfrica en la pintura moderna. Avui en dia ningú dubte que el cubisme va néixer a Àfrica. Quan Picasso va pintar “Les senyorettes d'Avinyó”, es a dir, les putetes del carrer Avinyó de Barcelona, hi va pintar una nassos que són iguals a les escultures populars africanes. Sí, Africa ha estat molt important per l'art modern. Maria Carbonero participa d'aquesta fascinació per Africa. Per Àfrica i per la pobresa de la que ja parlarem un altre dia. L'art estilitza la pobresa.

FB.- Picasso és el Papa de la pintura moderna?

PS.- Amb tota seguretat.

FB.- I el que ha canviat radicalment el nostre concepte de bellesa.

PS.- Si fins i tot et diria que aquesta paraula —la bellesa— no li agradava massa emprar-la. El mateix va declarar que “la bellesa no m'interessa per res” i, a més, que el molestaven molt els madarins de la crítica d'art que estaven tot el dia amb la maleïda paraula bellesa al llavis. Ell deia que es conformava amb els sentiments que hi havia darrera tres expressions: “m'agrada, l'estim, l'odiï”.

FB.- És que l'odi i la maldat són components imprescindibles en la literatura i la pintura moderna: Baudelaire, Rimbaud, Joyce, Goya, Bacon. El que ara et volia dir es que en el llibre de François Gilot i Carlton Lake vaig llegir una pensament de Picasso que per ventura hauríem d'haver considerat en la nostra discussió sobre els animals. Deia Picasso que Déu no era, tampoc, un artista realista. Que bastava observar alguns animals creats per ell —un tigre, un girafa o un moix— per adonar-se'n d'això: de la falta de realisme de Déu Nostre Senyor quan va crear el món. El vares conèixer, Picasso?

PS.- No, ho vaig intentar, però vaig cometre dos errors que probablement ho impossibilitaren. Per poder-lo visitar en vaig anar a Niça i després a la seva residència de Notre Dame de Vie. Me n'havia duit una carta de Miró, taronges de Sóller, una botella d'anís "El Mono" i un llibre per a què el me dedicàs, que era el de Camón Aznar titulat Picasso y el cubismo, No sabia, infeliç de mi, que a Picasso aquest llibre no li havia fet gens de gràcia quan fou publicat.

FB.- No m'estranya que no li agradàs. Diuen que mai no hi ha hagut un escriptor en manco gràcia ni manco imaginació que l'aragonès. Quin fou l'altre error.

PS.- Em vaig cometre un altre d'error perquè quan li vaig deixar els obsequis el seu secretari en va dir que a en aquell moment en Picasso no en podia rebre, que me n'anàs al hotel i que ja m'avisarien. Jo estava hostatjat al Negresco i vaig pensar que no em cridarien i me'n vaig anar a passar l'estona al Casino, cosa que no faig gairebé mai —no ho som afeccionat al joc— però aquell dia ho vaig fer. Quan vaig tornar a l'hotel, el porter una mica desesperat em va dir que Picasso havia cridat tres vegades i que com que no en trobava havia dit que anàs a veure'l l'endemà a les vuit del matí. A les vuit, com un clau, hi vaig ser, però el secretari em digué que Picasso havia hagut d'anar amb urgència al dentista i que no podia rebre'm. Que allà tenia el llibre dedicat —posava: "avec l'amitié de Picasso"— i que transmetés salutacions a Miró.

FB.- Tanmateix tens un atractiu Picasso situat darrera la teva taula de despatx.

PS.- Si és un quadre de la darrera època que agrada a molta gent encara que quan el mostr n'hi molts que fan una mitja rialla com volent dir que es fals. Altres, una mica més sabuts, es pensen que és un Juli Ramis. I no és que el quadre ni sigui ben representatiu de l'estil de Picasso. Però el mallorquins som així no volem que ens prenguin per beneits i preferim equivocar-nos per defecte que no per excés. No tastar la llebre no sigui cosa que sigui moix. Però el Picasso és ben autèntic. El vaig comprar el 1992 a la sala Christie's de Nova York. Era un ambient electrizant, perquè se'n subhastaven vuitanta quatre, d'obres de Picasso —procedien totes d'una col·lecció

suïssa—. El meu fou dels darrers que sortiren i es veu que ja tothom havia gastat els doblers i per això el vaig poder aconseguir per molt bon preu.

FB.- I avui què val.

PS.- Això només es sap quan el quadre torna anar a una subhasta i el meu desig és que aquest quadre no hi vagi mai a una subhasta. M'agradaria que anàs al Museu D'Art Modern de Palma i que no estigués molt enfora dels mirons que esper que també hi hagi. Però, com sempre, serà el temps que ho dirà. Puc dir-te que el quadre acabarà on el mallorquins vulguin i probablement allà on es mereix. Els quadres hi solen acabar, allà on es mereixen.

FB.- Què és el que dona preu a un quadre?

PS.- Només hi ha una cosa: el desig que tenen les altres persones de posseir-lo. Això t'ho explicaria perfectament un economista. Ara bé aquest desig esta condicionat per moltes coses. Per la tasca dels crítics, la presència que té aquest pintor en el museus, quines col·leccions particulars tenen obra seva, quins són el marxants etc. Aquestes coses, en canvi, l'es explicaria, millor que un economista, un sociòleg. Un bon sociòleg, perquè els que tenim per aquí no expliquen més que obvietats.

FB.- Com és l'ànima d'un col·leccionista.

PS.- Probablement sigui un mescla de perversió i de sentiment religiós No ho oblidés que una de les funcions de l'art era facilitar la comunicació amb sers que consideraven sobrenaturals i encara avui en dia sembla que una obra artística ens posa amb contacte amb una realitat superior. Es com tenir un objecte religiós dins ca teva. Els amants de l'art hi feim com oració davant una obra que desitjam. Els col·leccionistes, per altra part són com a taurons, quan veuen que altre ha pegat ja mossegada s'exciten. El clima de les subhastes s'hi sembla, a vegades, a una cacera de taurons.

FB.- Sol ser una bona inversió l'art?

PS.- Els americans ho tenen molt estudiat i diuen que el cinquanta per cent són males inversions, que quan vols tornar vendre el quadre que havies comprat, en més de la meitat de casos en donen manco del que havies pagat originalment. Un altre vint-i-cinc per cent te una molt petita revaloració d'un 1% anual. Solament una petita part tenen bona revalaració i una dotzena de artistes arriben a convertir en multimilionaris els que posseixen obra seva, que normalment ja ho són multimilionaris. Quins són aquests artistes privilegiats? Van Gogh, Picasso, Matisse, Miró, Modigliani, Giacometti, Brancusi, Calder i els expressionistes americans: Pollock. Rauchenberg, Rotko, Warhol, De Koenig.

FB.- I el mercat mallorquí de l'art com és?

PS.- Magre, prou magre. Tenim molts de pintors i moltes galeries, però falten, a la meua manera de veure, col·leccionistes. Ser un col·leccionista no és ser un comprador d'art ni un inversor. Ser un col·leccionista és participar en l'evolució de l'art, és conèixer els pintors, seguir la seva trajectòria, encoratjar-los, fer-los costat, i d'aquests n'hi ha pocs a Mallorca. Els galeristes tampoc són el que haurien de ser. Uns perquè els falta el capital suficient per promocionar els seus artistes i als altres, com en Pep Pinya i en Maneu —dos bons amics— perquè els falta voluntat per assumir els risc que tota promoció —i les que és fan a nivell internacional més— comporta. També és cert que els artistes tenen, a vegades, una convivència difícil i és segurament per això que alguns marxants com en Maneu diuen que prefereixen representar artistes morts que no vius.

FB.- El temps pasats foren millors.

PS.- Jo els preferesc i crec que aquells marxants que varen començar a introduir l'art modern tenien molt de mèrit. No et pots imaginar com era de reaccionari la clientela mallorquina. Només es venien quadres de paisatges amb ametllers florits i amb mars blaves. El primer marxat que fa apostar per una pintura una mica nova va ser en Rafel Palou Rubí, un campaneter que el 1946 fundà la Galeries Quint i del qual ja t'he parlat quan m'he referit a en Juli Ramis. A les Galeria Quint hi exposaren a més de

Juli Ramis en William Cook, en Medard Verbugh i en Pascual Roch Minué Una altra galeria interessant fou la galeria Dera del Carrer de San Jaume que va fundar un gran pintor que nomia Salisbury i que encara no ha tengut el reconeixement que sens dubte mereix. En Salisbury va morir, probablement d'un delirium tremens, i la galeria va quedar en mans de la que era la seva soci Magdalena Segui i de Gabriel Rullan que dugueren bona escultura com és el cas de Pablo Serrano.

FB.- T'agrada la crítica d'art?

PS.- La que actualment es fa no gaire. En general són molt fluixos, els crítics d'art, i et diré que és l'especialitat més mal pagada dels diaris. El que passa és que alguns d'ells aconseguen fer-se un sobresou al vendre els quadres que els pintors els regalen si fan crítica favorable. Però és que molt d'ells no saben que vol dir fer crítica d'art. A mi m'agrada el que diu el que és probablement el millor dels crítics, Robert Hugues, que va les crítiques del New York Times. Assegura que el que ha de fer el que escriu sobre art és explicar de forma planera perquè allò que l'espectador te davant els ulls és art, o no ho és, en el cas contrari. Tendriem molt guanyat si seguíssim els consells de Hugues.

FB.- I a Mallorca quin és el millor crític d'art?

PS.- El millor crític d'art malauradament fa temps que ens va deixar. Era en Rafel Jaume. En Rafel tenia la mateixa edat que jo i fou també un bon poeta al que per ventura no se li ha fet el cas que tocava. Amb col·laboració amb en Xam creà la revista Dabo, pliegos de poesia. També participà activament en la creació del grup Tago juntament amb en Manuel Picó, na Caty Juan, en Xam, en Miquel Morell, na Merche Sofia Pinto, en Fraver, en Rivera Bagur i altres. Fou un grup que significà un aire de renovació dins la pintura i l'escultura mallorquina. En Rafel, tanmateix, abandonà el grup per no veure's condicionat a l'hora de fer crítica. I és que, com ja t'he dit algunes vegades, un periodista i un crític ha de ser absolutament independent. Només ha de fiar-se del seu criteri. En Rafel en fou un exemple, d'independència.

FB.- Què és la creativitat artística?

PS.- Jo crec que la creativitat és fonamentalment un força interior amb la que neixen alguns privilegiats i els altres no. Mozart als set anys ja donava concerts davant el reis. I quan hom no hi neix, com es el meu cas, ja en pot fer d'esforços, maino aconseguix tornar-s'hi creatiu. Es com un corredor de peu. N'hi ha que neixen ràpids i n'hi ha que no i aquest que han nascuts lents per molt que s'entrenin mai aconseguiran guanyar al ràpids. També és veritat que el que neix creatiu ha de ser, a més, feiner, perquè si no aquella força que té a l'interior no li servirà per res, la malgastarà. És com aquell escriptor que deia que no sabia si existia l'inspiraria o no, però que ell procurava que quan vengués el trobàs assegut a la cadira i amb un llapis a la mà. Tots els grans creatius han estat molt feiners com en Miró o en Picasso.

FB.- Fer feina de dematí o de nit?

PS.- Supòs que és una deformació professional, però fa molts d'anys que no me colgat de jorn. No ho faig mai abans de les tres. Ni tan sols els dies que estic a Sóller i que em permet, ara, ja no complir amb aquesta obligació quasi sagrada que ha estat per mi de donar la darrera mirada al diari abans de que passi a la rotativa. Si em vaig a jeure tard ja pots suposar que no som molt dematiner i que no sé exactament que fa la gent a les primeres hores del dia.

FB.- Em recordes aquella anècdota de Rafael el Gallo que després de fer una de les seves clàssiques “espantás” va ser citat per anar a declarar al jutjat a les nou del dematí. Rafael s'aixecava habitualment molt tard i quan anava en el cotxe cap al jutjats —eren devers les vuit i mitja del dematí— al veure tanta gent pel carrer va exclamar i digué: “Mai m'hagués pensat que hi hagués tanta gent que anàs al jutjat”. En Rafael era realment un personatge una mica fora del comú. A tu t'han agradat el toros?

PS.- Molt. He estat un gran afeccionat, possiblement influït pel meu gran amic en Quinito Caldentey. En Quinito el vaig conèixer quan vaig començar a fer feina al Diario de Baleares. Nomia Joaquim Caldentey Salavarrí. Era un torero intel·ligentíssim perquè va complir sempre amb la primera obligació que té un torero

que es el de no deixar-se collir mai pel bou. En Quinito havia aconseguit ser torero després de tirar-se un parell de vegades a les places de Muro i Inca. Crec que va debutar amb picadors el mateix any que jo vaig néixer, el 1928, o un any abans. Tenia desset o devuit anys més que jo. Al Balears era el responsable de la crítica taurina i d'una secció diària d'entrevistes que es deia "Díganos usted algo". Jo també en vaig fer d'aquestes entrevistes i un recull de les quals les publicarem en un llibre que es titulà exactament com la secció. En Quinito fou molt complert perquè no solament fou torero i crític taurí, sinó que també va ser pintor de temes taurins. I hi tenia molta gràcia amb el llapis i els pinzells.

FB.- I tu, com afeccionat, què t'agradaven més els toros o del toreros.

PS.- Els toreros. A mi, però m'agradaven molt el toreros dominadors i en aquest aspecte vaig admirar molt en Domingo Ortega, que era tot un senyor i un home molt interessant. Després m'agradaren molt n'Antonio Ordoñez i en Paco Camino.

FB.- Veig que tenim les mateixes devocions. No per n'Ortega, al que no vaig veure torejar mai, sinó per n'Ordoñez i pel "Niño Sabio de Camas" però jo no classificaria n'Ordoñez i en Paco Camino com a toreros dominadors. A mi m'agradaven bàsicament pel seu ritme, perquè feien les coses amb una extraordinària elegància i lentitud.

PS.- Si eren molt elegants i tenien un bon "swing" però eren també dominadors. El que passa que el seu domini passava desapercebut. Semblava que la docilitat era cosa natural del bou. Però aquesta sensació de suavitat era fruit del seu domini. Un altre gran torero dominador era Luís Miguel Dominguín.

FB.- Si però al meu parèixer Luís Miguel tenia un defecte. Eren les seves portentoses condicions atlètiques. A vegades semblava que era més fort que el bou. I aquest encant que te la contraposició de la força del bou i de la gràcia i de la intel·ligència d'un ser físicament molt inferior no es produïa en el cas de Luís Miguel. Li faltava l'emoció. Era com un trapezista que actuava amb xarxa.

PS.- I estic d'acord. No ho havia pensat mai, però en sembla que és així. Un altre torero superdotat físicament era Miguelín. Corria més fort ell cul enrera que el bou cap endavant. Però probablement això, com tu dius, li llevava emoció. I és que l'emoció és com la sal de la vida.

FB.- I tant com en la vida, l'emoció esta relacionada amb la mort. Ens emocionam perquè sabem que les coses són fugiseres, que moriran. Un bon "pase", una bona cançó, un amor

PS.- O, per ventura, perquè sabem que els més fugissers som nosaltres. Tots duim un cadaver en el nostre interior i és per ventura això el que dona emoció a les coses. Hem de viure molt abans de ser cadàvers.

FB.- Ho has dit molt millor que no jo.

18 de Novembre del 2000

Torna a ser la tardor a Les Tanques de Can Serra. És una època en què tot sembla tenir vocació d'or. Algunes parres ha exagerant aquesta aspiració i ha agafat un color vermellós intensíssim que els converteix en protagonistes dels jardí. Les escultures de Serrano, Costa, Aguiló, Moore, Chillida es converteixen amb una mena decorat d'aquesta parra envermellida que sembla la diva d'una opera que es representas per a nosaltres tot sols. Afortunadament per a mi la diva no canta cap aria d'aquelles que em deixen els timpans ferits i el cor glaçat. Ens asseim a la porxada que hi ha a l'entrada de la casa i començam a conversar.

FB.- Pere ha passat un parell d'anys d'ençà que varem tenir les primeres converses i les coses han mudat una mica. Algunes coses que afirmaves avui en dia no es poden sostenir. Per exemple s'ha construït el conservatori i tampoc pots presumir de la manca d'ajut institucional al Balears.

PS.- No es pensis que la cosa sigui tant distinta. Es veritat que un dia a la setmana el Govern fa una compra massiva del Balears i els distribueix per les escoles per a que els al·lots s'acostumin a llegir la premsa amb la nostra llengua. Però si comparas això amb el que la Generalitat ha fet amb el diari Avui, l'ajut que rebem és absolutament insignificant, fa rialles.

FB.- També han canviat les perspectives del Museu d'Art Modern del Puig de Sant Pere.

PS.- Sí ha costat, però al fi, el Govern, El Consell, L'Ajuntament i la fundació Serra ens hem posat d'acord per convertir un solar degradat, militaritzat, lleig, però amb una situació esplèndida, en el que pot ser un dels millors atractius que tindrà la ciutat de Palma: un museu d'art on s'exposarà l'art que s'ha produït en aquesta illa o l'art internacional que ha tengut aixopluc a les col·leccions privades de Mallorca com és la meva. Entre unes i altres obres podem construir un Museu d'una gran categoria.

FB.- Com serà el Museu. Quina estructura tindrà.

PS.- Be això encara no està del tot decidit. El Museu estarà regit per un patronat en el que estaran representats el Govern, l'Ajuntament de Palma, el Consell Insular i la Fundació Serra. Aquest patronat ja ha encomanat un projecte de l'edifici que serà presenta en maqueta a Arco aquest proper mes de Febrer del 2001. Una de les primeres coses que s'hauran de fer després es anomenar un director i un comitè que seran els que decidiran la orientació i el sentit que ha de tenir el Museu.

FB.- Tanmateix, tu en deus tenir un idea clara del que hauria de ser el museu. De quins artistes hi haurien d'estar representats i de quins no.

PS.- Naturalment que en tenc una idea, i ben clara. Dir el contrari seria enganar-te. Per exemple jo crec que és imprescindible dedicar una sala al millor escultor que hi ha hagut mai a Mallorca, que és —no hi pot haver dubtes— Llorenç Rosselló; un altre espai ha d'estar dedicat als paisatgistes catalans com Mir, Meifren, Rusinyol que tant feren per donar una nova imatge del paisatge i de la llum de Mallorca. Seria

imperdonable que Joan Miró no hi tengués un sala. Ha de ser un dels punts forts del museu. Jo crec que el museu de Mallorca podria mostrar un aspecte de l'obra de Miró que no està representat a altres museus i és el del Miró íntim. Vull dir aquelles obres que Miró va fer sense ànim de lucre. Per a ell mateix, per als amics, per a la família. L'art al mig de les relacions humanes de l'artista. Un altre dels punts bàsics del museu ha de ser una sala o espai dedicat Juli Ramis, la categoria del qual avui en dia és reconeguda arreu d'Europa. Pel que fa als pintors contemporanis en sembla que n'hi ha dos que destaquen sobre els altres. Són Miquel Barceló i José Maria Sicília, que és un madrileny que passa llargues temporades a Sóller i que a mi em sembla un artista molt innovador i d'una gran categoria.

FB.- No hi ha d'haver al museu art clàssic i realista.

PS.- Clàssic, no: el Museu és un museu d'art modern. Pel que fa al realisme et diré que dependrà com tot del criteri del director i del comitè assessor. Personalment et diré que no estic en contra de l'art realista. El de què si estic en contra és de l'art convencional. D'aquells artistes que renunciïn a donar-nos la seva visió del món i de l'home i copien la dels altres. Perquè el realistes que a mi no m'agraden no són aquells que representen la realitat, els que no m'agraden són els que copien altres pintors, que és el que fan la majoria de realistes.

FB.- El rebutjable no seria estudiar la gravetat, sinó tornar escriure la llei de Newton.

PS.- Exacte.

FB.- Diuen que la cara és el reflexe de l'ànima. Per ventura hauríem de dir que són els jardins que construïm el que millor mostra la nostra l'ànima.

PS.- El jardí que he pogut construir més que mostrar la meva ànima mostra, en sembla, les renunciïes que ha fet la meva ànima. Per naturalesa jo tenia una forta inclinació per conrear el vagabundeig, el lirisme, i l'amistat entre perduts. Si hagués seguit aquesta tendència no hagués pogut tenir aquest jardí. He hagut d'abandonar

aquesta afecció, frenar el possible lirisme que hi havia dins mi i posar-me a fer coses que puguin ser venudes. Són les que han possibilitat que pogués fer aquest jardí, on he procurat donar aixopluc a les coses que més he estimat i que més m'han interessat. És, per ventura, la recompensa per la renúncia a una vida més desbaratada que segurament també m'hagués proporcionat plaers i aventures magnífiques. Qui sap?

FB.- Pere, crec que als lectors els interessarà que ens parlis de les teves relacions amb alguns personatges de la vida mallorquina i espanyola que has tingut l'oportunitat de conèixer. Que et sembla si començam pel xueton?

PS.- Be jo tenc dues anècdotes molt bones sobre els xuetes. La primera fou un dia que visitarem a la clínica un familiar de Manuel Picó, del que ja te parlat repetides vegades. Jo hi vaig anar acompanyat del meu fill Miquel que havia de tenir vuit o nou anys. Jo no sé perquè, però el fet fou que en Miquel en veure en Manuel Picó li comença a dir-li a veure si era vera que era xueto. Jo no sabia com reaccionar i li vaig dir: “fot-li dues clotellades a aquest beneit”. Però en Manuel em mirà i em respongué: “ja els hi pegaràs tu, que ets son pare”.

L'altre es que un dia seiem al bar Bosch el pintor Bover i jo, i va passar en Gafim i, quan l'afinà, en Bover, que com quasi sempre duia un parell de copes de més, va començar a cridar-li: “xueto, més que xueto, xuetonarro”. En Gafim li va comentar que hauria d'estar alerta amb aquelles paraules perquè així com havia estat la història de Mallorca ningú podia estar segur de que no dugués sang jueva dins les venes. En Bover li va dir que podria ser que altres ni hi estassin segurs, però que ell sí que hi estava: que no de bades cada dematí, quan s'afeitava, ho comprovava amb tota minúcia.

FB.- Entre el teus col·laboradors actuals n'hi ha de xuetes.

PS.- Sí i els dos són fidels a la seva sang. En Pere Bonnin fa més de trenta anys que col·labora a Última Hora. Hi va començar com a corresponsal a Sa Pobla. Després en Pere ha fet moltes coses perquè és un gran treballador i un home polifacètic. En Pere ha treballat a la premsa, a l'agència de notícies Efe —era, si no m'equivoc, com els responsable de les notícies que procedien de la ONU, d'Alemanya i d'Àustria— i

participà molt activament a l'Enciclopèdia Catalana i a la Enciclopèdia de Mallorca. Pere Bonnín ha fet unes biografies excel·lents com les de Serratosa i de Ramon Margalef, però a mi el llibre que més me va interessar va ser precisament Sangre Judía. És un llibre que ha requerit una informació molt gran i hi ha temes molt interessants com són els prejudicis antijueus que hi ha en el nostre vocabulari, el que constitueix la cuina jueva, les relacions de Mallorca amb el món jueu, la gran aportació a la geografia que feren els Cresques i els seus deixebles. Però tot i això la part més sorprenent és la llista de tres mil llinatges jueus que apareixen a final del llibre i que demostren la quantitat de sang jueva que hi ha dins les nostres venes. És un gran amic en Pere Bonnín.

FB.- L'altre col·laborador xueta és en Miquel Segura.

PS.- Si i també es pobler. És simpàtic en Miquel. Diu que només te dues fidelitats que són Barça i al poble d'Israel. Hi hauria d'afegir la dels doblers, perquè els estima molt, els doblers, en Miquel Segura. Però és un bon periodista. Aquesta tàctica de parlar en nom de la pagesia profunda de Mallorca li dona un bon estil, encara que jo crec que de la pagesia pràctica no en sap gaire, perquè ell és argenter.

FB.- Alguns opinen que no es massa ètic que opini de política una persona que ha mamat molt d'un determinat partit polític com era el PP. Diuen que va arribar a acumular tres o quatre sous.

PS.- És el seu problema o, millor dit, la seva sort. Jo el que vull és que ho faci bé. Ja t'he dit que jo respect sempre la llibertat dels meus col·laboradors. I a en Miquel Segura l'he respectat tant que fins i tot li vaig pagar un sanció que l'imposà el jutjat.

FB.- Com fou això.

PS.- Era el moment en que es discutia la Llei de Normalització Lingüística. La llei Gilet. En Segura era molt amic d'en Gilet i uns dels grups que donaven més canya a en Gilet eren els famosos Coloms a la Sala. El seu cap era en Tomeu Obrador, que era arquitecte i regidor de l'Ajuntament de Felanitx. En Miquel va escriure que, si algú

volia fer obres a Felanitx, era molt convenient que abans passàs pel despatx d'en Tomeu Obrador. També va dir que en el Parlament els Coloms havien fet el guarà. La cosa resultà una prou còmica, perquè el jutge no sabia gaire català i va interpretar que guarà volia dir “arangutan” i en Miquel es queixava que els Coloms haguessin donar per bona la traducció, i que en tal de fer-li mal a ell haguessin traït la llengua. El defensor d'en Miquel era en Pep Melià que no s'ho prengué massa seriosament, l'assumpte del judici. El resultat fou que condemnaren en Miquel a pagar unes 600.000 pessetes i les costes. Jo o, millor dit, la meua empresa va pagar les sis-centes mil i en Miquel les costes. En sembla, però, que va aconseguir una rebaixa substancial. Tot i això he de dir que en Miquel és molt bon periodista i una persona amb una gran capacitat de feina.

FB.- Posats a parlar de xuetes ho podrien fer d'en Ramon Aguiló.

PS.- Jo crec que tenia un caràcter molt a la defensiva i que en certa manera va participar d'aquesta idea de pensar que com que eren d'esquerres tot ho havien de fer bé i que no podien cometre error. I en cometeren d'errors. I Molts. No ho era un error canviar l'escut de Palma posat per el rei en Jaume per una simple pastanaga? I els quioscos que posà pels carrers i que rompen l'estètica de la ciutat. Nosaltres ens vàrem limitar a senyalar aquest fets com si fossin notaris de la realitat i a ell li va saber molt de greu. Crec que per a la vida política s'ha de tenir un altre tarannà del de Ramon Aguiló. Jo li vaig voler demostrar aquest tarannà molt més esportiu que no el seu. Vaig publicant als meus propis diaris les seves acusacions. I el mateix dia que les publicàvem el vaig trobar pel carrer i li vaig dir: “Ramon, moltes gràcies per la propaganda gratuïta que ens ha fet”.

FB.- I del seu regidor de cultura, psiquiatra i amic meu Colau Llaneras.

PS.- Ho sent si és amic teu, però jo crec que el senyor Llaneras mai ha tocat de peus en terra. És un d'aquest pseudointelectuals que els agrada fer frases “pour epater les bourgeois” sense pensar el sentit que te la frase i el mal que poden fer a les persones i a les col·lectivitats. Em record de les seves declaracions del 1989 quan essent regidor de cultura i President de la Fundació Miró va dir que Palma tenia les mateixes

possibilitats de tenir un Museu Miró que Tegucigalpa: que no hi havia obra de Miró a Palma. En quedava i molt bona d'obra de Miró per a la Fundació. Que part d'aquesta obra estava sense signar? I què? Que no ho sabíem tots que era obra de Miró? I ho deia el mateix senyor que després va exposar al Palau Solleric una col·lecció de quadres signats, però falsos. I el senyor que per pagar la fundació Miró no va tenir altra idea que vendre quadres de Miró a Madrid. Són aquestes les idees tan brillants del senyor Llaneras? Valga'm Déu amb els polítics que hem hagut d'aguantar. Quanta pseudocultura! I, després, i per afegitó, anomenaren en Miquel Servera com a Director de la Fundació.

FB.- Tampoc en tens una bona opinió del decorador.

PS.- Com a decorador no vull opinar perquè no he vist mai el que ha fet, però com a director de la Fundació Miró fou molt negatiu.

FB.- Jeroni Albertí.

PS.- Un bon home i un cap molt clar, però un home que s'havia dedicat als negocis i n'havia sortit malparat. Tenia deutes amb la Banca March i això condicionà el seu comportament polític. Contra de la voluntat del seu partit va signar pactes amb el PP i no va recolzar la moció de censura contra un partit que havia donat mil motius per a que li fessin aquesta moció. Recorda els escàndols de Zeus, Torcal i tot el que significava el canyellisme, que era d'una pobresa intel·lectual realment esfereïdora. Però a n'Albertí el tenien agafat. Fou una llàstima perquè per ventura es va perdre la oportunitat de formar un bon partit nacionalista, civilitzat i de dreta moderna. Un partit com el de Convergència i Unió. Un partit que no fos sucursalista com han estat —i són: no ens hem d'enganyar— el del PSOE i el PP.

FB.- Et vull demanar la teva opinió de Nadal Batlle. Però abans de que en contestis m'agradaria recordar-te un comentari que un dia me vares fer. Era quan anàvem a dinar a l'Escola d'Hosteleria. Tu havies vingut al meu despatx de l'UIB i marxarem a peu cap al restaurant de l'Escola. Tu no hi havies estat mai i observares l'edifici i em demanares si havia calculat quan podia haver costat

l'edifici. Jo et vaig dir que ni tenia ni idea, però que probablement més de mil milions. Tu en respongueres que passava de la llarg d'aquesta quantitat i que no entenies res, perquè suposaves que hi hauria hagut una comissió —al manco d'un 5%, digueres— i si això era així per quina raó en Nadal t'havia demanat feina i t'havia dit que necessitava vint mil duros més cada mes.

PS.- Si es vera això. Els seus enemics deien que fins i tot s'havia comprat una illa per Àfrica, però jo sé positivament que la seva economia no era sanejada. Probablement perquè era una mica unes mans foradades. Però és natural. Segons tenc entens en Nadal provenia d'una família no massa rica i va aconseguir ser catedràtic gràcies a la seva vàlua i al seu esforç. Però en Nadal va ser catedràtic de matemàtiques, que no es ser catedràtic de Dret Civil o de Cirurgia. Vull dir que les possibilitats de fer doblers són poques. Per altra part en Nadal havia descobert alguns plaers de la vida, com els bons vins, el viatges, la bona roba, coses que sabia que amb el seu sou mai els podria adquirir i mitjançant el rectorat va veure la possibilitat de gaudir-los i carregar les despeses a la Universitat. Ho va aprofitar. Però crec que això no té tanta importància com li han donat els seus adversaris. El que es digne de considerar és que possiblement en Nadal fou un home amb forta personalitat que aconseguí guanyar democràticament unes eleccions. Això de cada vegada serà més rar. Els polítics que tendrem no destacaran per la seva personalitat. Han de fer el que els partit els digui i defensar els interessos dels que els han fet pujar. És així. Han de deixar el que pensen a un costat.

FB.- Voldria aclarir-te que som una persona que esta molt agraïda a en Nadal. Em va donar l'oportunitat de venir o donar classes a la Universitat del meu país i mai no en va demanar res a canvi. Vaig seguir ben atentament el que deia i vaig llegir amb plaer els articles que publicava al Diari de Balears. Et diré que compartesc bona part de les seves idees. El que no vaig comprendre mai va ser com ell i alguns membres del seu equip pogueren veure en en Cañellas una figura per defensar els interessos de Mallorca.

PS.- Probablement foren els individus que l'enrevoltaven els que li feren cometre alguns errors. En un principi jo no vaig tenir bones relacions per mor que en el meu periòdic fèiem entrevistes a alguns dels seus adversaris que denunciaven els seus

mètodes una mica extravagants. Que ho eren, extravagants, i molt! Però pel que dius d'en Cañellas, jo crec que en Nadal era molt més realista del que semblava quan feia declaracions públiques. I és que probablement en Nadal sabia que per construir una obra com la Universitat calia entendre's amb el poder. El poder és el que disposa del doblers públics que fan falta per fer laboratoris, biblioteques etc. Tu mateix m'ho digueres un dia: sense mitjans hom pot fer literatura líric, però no pot fer bioquímica o física nuclear. En Nadal sabia que perquè la cosa anàs endavant s'havia de dur be amb el poder de les Balears i amb el poder de Madrid, que tampoc va descurar.

FB.- Altres personalitats: na Sara Montiel, la que arriba a ser amant de Severo Ochoa.

PS.- Na Sara Montiel ha estat amant de Severo Ochoa, Gary Cooper, Hemingway, Octavio Paz, Burt Lancaster i probablement de més gent. Ella em deia un dia que n'Ernesto —es referia a Hemingway— havia estat el gran amor de la seva vida "porque además de enseñarme a fumar puros, me hacía el amor cuatro veces al día: al acostarnos; a medianoche; por la mañana y después de la siesta. Y eso durante cinco años" Em digué que en Severo Ochoa l'havia ensenyada a mirar pel microscopi. Però a mi na Sara que és una bona amiga mai m'ha agradat com a femella.

FB.- A mi, en canvi, en feia anar al confessionari quasi cada dia. Es fotuda una religió que puguís pecar amb de pensament.

PS.- Et diré que mai m'he confessat pels pegats contra el vuitè ni el sisè dels manament.

FB.- Un amic meu, el doctor Gonçal Lloveras diu que els manaments de la llei de Déu es resumeixen en un: "No desearàs la mujer de tu prójimo... en vano". Però continuem amb mes personatges: Maria Antònia Munar.

PS.- Jo crec que na Maria Antònia Munar és un cas extraordinari de supervivència política. Ha tengut una gran quantitat d'enemics que volien acabar amb ella i no han pogut. El problema greu de na Maria Antònia i el seu partit és que quasi tots els

militants que hi ha hi són per treure'n profit econòmic immediat. Tu mira quins són els dirigents d'aquest partit i diguem quina col·locació tenen. La majoria reben un bon sous d'empreses governamentals o d'empreses relacionades amb el Consell o el Govern. També és veritat que les circumstàncies l'han conduïda a jugar un paper molt i molt difícil. Un pacte amb els partits d'esquerra que, en teoria, tenen una ideologia molt llunyana a la seva. Hi ha moments que en sembla que es troba molt tota sola, na Maria Antònia.

FB.- També és possible que aquesta soledat sigui una mica cercada. En el seu partit hi havia homes de prestigi que no s'han vist prou reconeguts. És el cas d'en Jeroni Albertí que sé que se'n dol del tracte que li ha donat na Maria Antònia Munar.

PS.- Conec el que dius, però he d'afirmar que en Jeroni no té dret a dir el que diu. Sé positivament que si va poder sortir d'una situació econòmica molt difícil, va ser en part per l'ajuda que li va donar na Maria Antònia. No, en Jeroni no es pot queixar de na Maria Antònia.

FB.- Però no m negaràs que en Jeroni és un desaprofitat de la política balear.

PS.- No, no ha negaré i jo li he dit a ell. Si el compares, per exemple, amb en Jordi Pujol es fàcil comprovar que en Jeroni és més alt, més bon orador, més televisiu que en Pujol i, tanmateix, ja ho veus. En Jordi continua en el poder i en Jeroni només viu de nostàlgies. Perquè? Perquè en Jordi Pujol és un animal polític i en Jeroni, no. En Pujol coneix com són els catalans, i en Jeroni va demostrar que no coneixia gaire com érem els mallorquins. Aliar-se amb en Miquel Roca en fou una demostració palesa del que t'estic dient. En Jeroni ha tengut encara un altre tret negatiu per a triomfar com a polític i és un el de posseir un caràcter molt desconfiat. Hom no ha de ser ingenu, però tampoc hom s'ha de malfiar de tothom. Al final tampoc els altres es fien de tu.

FB.- Però quan hom analitzà la trajectòria d'en Jeroni hi ha un fet innegable: no se'n va aprofitar, de la política.

PS.- No ben al contrari probablement només hi ha dus persones a Mallorca als que la política els hagi costat doblers. Són en Jeroni Albertí i en Joan March, el teu amic Joan March.

FB.- Una persona que va tenir relació amb Unió Mallorquina i amb Jeroni Albertí fou en Pep Melià.

PS.- Un altre gran amic meu que és un cas digne d'anàlisi. Mira jo crec que hi ha com un triple Melià. El Melià escriptor, home de lletres, en Melià advocat i el Melià polític. De les tres facetes la millor és la d'en Melià home de lletres i crec que el també opinaria així. Els mallorquins és una d'aquestes obres que convé rellegir de tant en quant. Jo ho tenc previst en el meu programa de lectures que és fa cada vegada més gran a mida que el temps s'escurça. Per els mallorquins crec que és una peça clau. No tant perquè ens indiqui el que hem de ser, sinó fonamentalment perquè desmentia la imatge que la historiografia espanyolista ens havia atorgat: la de una província simpàtica i particular que tenia lligams històrics, estantissos i anecdòtics amb Catalunya. En Pep va subratllar que aquests lligams tenien molta importància i, probablement, futur. Que Mallorca era quelcom més que una simple província. Pel que fa al Melià advocat jo crec que va tenir un prestigi molt menor i el seu despatx fou fonamentalment un despatx d'influències. El Melià polític tampoc va estar a l'alçada de l'intel·lectual i no va gaudir mai del fervor popular.

FB.- A mi una nit que havien sopat i begut una mica més del compte en confessà que l'única vegada que havia estat elegit —eren unes eleccions a procuradors pel terç familiar— fou gràcies a una mica de “putxerazo” que el seu pare, que era Secretari d'Ajuntament, havia organitzat.

PS.- Sí i això demostra el difícil que és connectar en la gent, amb el poble. En Pep no ho aconseguí. Per quines raons? Una perquè el poble mallorquí no deposita el seu vot a favor d'homes massa cultes. I en Pep ho era, una mica massa culte, per dedicar-se a la política. Però és que a més en Pep no va saber triar els seus col·laboradors. Va depositar la seva confiança en gent que realment no la mereixia: no eren, ni són

encara, persones fiables. Deixem ho estar i servem la imatge d'en Pep com assagista, com a columnista i com amic, que eren, de lluny, els seus millors caires.

FB.- Tornant a n'Albertí, he de dir-te que en Jeroni valora molt positivament la teva tasca i, en especial, l'Enciclopèdia. Però també diu que tens un enorme poder i que si no ho crec que et demani quantes vegades has anat tu al despatx d'un polític important i quantes vegades, per contra, han vingut, aquest polítics, a veure't al teu despatx.

PS.- Et de manera ràpida i sense massa explicacions. Per contar les primeres bastarien els dits de les mans, per a les segones hauriem de menester una calculadora.

FB.- I dels poetes —Jaume Vidal Alcover, Llorenç Moya i Josep Maria Llompart— no podries contar alguns fets humans.

PS.- Mira amb els tres passa una cosa que el seus hereus pretenen que a més de grans poetes eren sants i encara et diré més: dediquen més temps i més esforços a fabricar la idea de santets que a la de difondre la seva obra. Si jo contàs algunes coses que sé que no s'adiuen en absolut amb aquesta imatge que vol fabricar la família els causaria un disgust i no ho vull fer. Els mallorquins sempre donam més importància a la santedat dels nostres familiars que a la qualitat de l'obra que han fet. És una llàstima.

FB.- Pere ha aconseguit gairebé totes les distincions que ho pot aconseguir: Placa d'Or al Mèrit Turístic, Leaderman dels editors de Espanya, Medalla d'Or del Circulo de Bellas Artes, Acadèmic de la Reial Acadèmia de Belles Arts, Soci d'Honor de la Casa Catalana, Creu de Sant Jordi de la Generalitat, Medalla d'Honor i Gratiut del Consell de Mallorca, Creu d'Alfonso X el Sabio, Fill Il·lustre de Soller. Medalla d'Or de la Comunitat i dues dotzenes més d'honors. De quin n'estàs mes orgullós.

PS.- Ho hauria de pensar una mica, perquè no voldria que ningú es sentís ofès. Però probablement em quedaria amb la de Fill Il·lustre de Sóller. Per dos motius. En primer perquè no és fàcil ser profeta en el seu poble i, el segon, perquè he entrat

formar part d'un grup, els components del qual he admirat molt. Repassa quins han estat els altres fills il·lustres de Sóller —no cal consultar l'Enciclopèdia: els sé de memòria—: Bernat Nadal, Josep Rullan, Mateu Colom, Joan B. Ensenyat, Jeroni Estades, Antoni Maura, Joan Marquès, Guillem Colom Ferrà (el poeta), Guillem Colom Casanovas (el geòleg) Cristòfol Pizà i Maria Mayol i digues-me si no és bona companyia. No hi ha dubte que el de menor categoria som jo. Per això n'estic tan orgullós.

FB.- Com veus el futur de Mallorca.

PS.- Amb no gaire optimisme, aquesta és la veritat. Crec que ens convertirem en una terra ocupada pels alemanys, als que els agrada molt el nostre clima i el nostre paisatge, però no la nostra tradició i els nostres costums. I nosaltres, francament, preferim els seus doblers a conservar el nostre patrimoni. Em diran el que vulguin i ponderaran la iniciativa dels mallorquins, però jo ho veig així: malament Convertir un tros de garriga o de salobrar en una urbanització de xaletets no trob que sigui una empresa que requeresqui ni molta imaginació ni molta preparació. L'únic que moltes vegades es necessita és saber com subornar al batlle o al regidor per fer la reconversió. A mi m'agradaria una economia més basada en l'exportació de productes de qualitat: d'artesanía, de tecnologia avançada, d'art, de música. Jo ja se que això es completament utòpic, i que el turisme continua sent absolutament necessari. Però també és necessari ocupar més i més territori? I amb el doblers del turisme no haguessin pogut millorar la nostra oferta cultura? No seria possible que els turistes, a més de venir a gaudir del nostre clima i de les nostres platges poguessin venir a escoltar concerts, a veure museus, a rebre algun curs d'alguna disciplina en que Mallorca fos capdavantera?

FB.- Probablement la globalització no ens te reservat aquest lloc que tu vols.

PS.- Idò ens hem de rebel·lar. Jo som progressista i sempre he dit que la ciència, la tècnica i l'art modern són les coses més fascinat que hi ha en aquest món —llevat de les dones, és clar— però que això no ha d'esborrar les nostres tradicions. Amb els aliments està clar. La producció intensiva d'aliments es permet estar més ben

alimentats, però no hauríem de pagar el preu de veure desaparèixer les fruites de la nostra infantesa. Jo no en trob, de pomes, que tinguin el gust i el perfum que tenien les de quan jo era nin. I, a més, haurien de respectar un poc les estacions. Hauríem de menjar caquis a la tardor i no a l'estiu. I cireres, a la primavera I, com això, tot. La medicina moderna, que tantes coses meravelloses pot fer per a nosaltres, no hauria d'esborrar o fer perdre tot el que feia el metge de capçalera.

FB.- I com veus el teu futur personal?

PS.- Si em de ser realistes el meu futur personal no és altra que el de la vellesa, que com va dir algú és una penalització progressiva per un crim que mai no hem comès.

FB.- La vellesa no ha tengut bona premsa a la literatura. Record allò de Somersen Maughan que deia que quan era vell un dia va donar la mà a un cadàver i va notar que ell tenia la mà més freda que no la del mort. Et preocupa, l'envellir?

PS.- Si t'he de dir la veritat no massa. Jo som com la majoria, que sempre pensam que un home vell és el que té quinze anys més que nosaltres. A més tenc alguns recursos contra la vellesa.

FB.- Quins?

PS.- El més important és el de viure al dia: viure intensament el present. La sensació de vellesa la tens quan mires massa al passat o al futur. Quan consideres que el passat és molt llarg i el futur massa curt. Per evitar aquest pesar cal viure el present a fitxar-se objectius a curt termini.

FB.- I quins són els objectius?

PS.- Pel que fa a la empresa he de fer una gran inversió que són unes naus on hi ha d'anar la nova rotativa que ha de substituir a la vella. Serà una despesa molt elevada, però necessària. La tècnica de la impressió evoluciona contínuament i de manera

molt accelerada. Per a que et facis una idea et diré que amb la nova rotativa podrem imprimir trenta cinc mil diaris en una hora i amb setze planes a tot color.

FB.- Et necessitaran més empleats.

PS.- No, manco. La tecnologia moderna sempre fa màquines que funcionen amb menys homes.

FB.- I això crea atur.

PS.- Crea atur en el que no es saben adaptar. La tecnologia el que fa és canviar la feina dels homes no reduir-la. Per fabricar aquestes rotatives es necessiten obrers. Ara per poder emplear aquest obrers es necessiten coneixements tècnics. Només qui els te —en aquest cas els alemany— creen feina. I els altre la perden. En el cas de la premsa de cada vegada més hi haurà tasques que les podran fer les maquines, però altres no. Un reportatge, una columna, una entrevista mai la podrà fer una màquina. No, feina no en faltarà. Les ganes de fer-ne és un altra cosa.

FB.- I el teu futur familiar?

PS.- De color de rosa. He tengut molta sort. He tengut la fortuna que els tres fills ha volgut fer feina a l'empresa i això em permet estar al seu costat tots el dies. Na Carme du l'administració i és la directora de publicitat, en Miquel és el director del Diari de Balears, i na Paula, la directora de Tele-Nova i les ràdios. Jo crec que tots tres hi tenen molta il·lusió i que fan una bona feina. He de dir que n'estic molt gojós.

FB.- Quina és, en resum, la filosofia de la teva vida?

PS.- Jo crec que la podria resumir citant la recomanació que fa un dels poetes que preferesc. Diu Ronsard:

Vivez, si mén croyez n'attendez à Derain / Cuillez dès aujourd'hui les roses de la vie.

FB.- Amen

Afegit

FB.- Pere jo no tenc cap capacitat profètica, però en aquest cas m'agradaria fer-te'n una, de profecia: el Museu tindrà crítiques. Diran que serà fet al teu servei, que comandaràs massa i que promocionaràs, mitjançant el Museu, els pintors que a tu t'agraden i dels que tens obra, i no els altres. Que has obligat a fer als polítics una cosa que solament a tu t'interessava.

PS.- En aquesta darrera part tindran, si ho diuen, una mica de raó. Si volen dir que a mi em feia més il·lusió que no als polítics no els ho negaré i fins i tot et diré aquesta és una de les raons que expliquen la meva insistència. Estic quasi convençut que per ells sols, els polítics, no haguessin arribat a cap acord i per això m'hi vaig involucrar. Ara, el que no crec és que el Museu m'interessés solament a mi. Interessa, i molt, als mallorquins. El Museu tindrà varies finalitats. En primer lloc augmentar la capacitat que tenim d'estar en contacte amb el que ha estat —i és— l'art del nostre temps. La segona repercussió és que dignificarà la ciutat de Palma i l'illa de Mallorca, i mostrarà els lligams que ha tengut la nostra petita pàtria amb un bon grapat de personatges enormement creatius i significatius. N'hi ha un altra, encara, de motiu per l'existència del Museu, i aquest és de caire econòmic: el museu pot ser una eina per aconseguir el que tots diem que volem: millorar el nivell econòmic i cultural del turisme que ens visita.

FB.- Diràn que tot això està molt bé, però que tu no hi hauries d'intervenir per res. Que aquest híbrid entre la cosa pública i la privada serà difícil de governar.

PS.- Mira probablement si visquéssim a un país més culte i amb més tradició de fer donacions culturals la meva actitud hagués estat un altra. Hagués donat o deixat les obres que hagués volgut i s'haurien acabat els problemes. Si jo anàs als museus, a les biblioteques, als arxius de Mallorca i veies llegats que estiguessin ben conservats i endreçats i que, com fan a altres països, hi hagués un reconeixement públic a la persona que ha fet la donació, jo no m'hi hagués involucrat tan directament. Hagués donat o deixat els quadres i la meva intervenció hagués acabat Però jo no en veig, de casos edificants. Vull dir d'exemples que convidin a fer donacions.

FB.- Crec que tens raó i a més hi afegiria que el que han fet la família Moll o la família Alemany amb el patrimoni cultural de mossèn Alcover o de Lluís Alemany no ha estat d'una gran elegància.

PS.- Idò és possible les critiques siguin majoritàriament per a mi, que no sols no hi guanyaré un duro, sinó que probablement n'hi perdré molts. I és que el que vull fer no es altra cosa que tenir esment a les coses que estim. A veure si ho entenen. Mira tu ja saps —n'hem parlat diverses vegades al llarg de la nostres converses— el que per a mi representen els quadres i les escultures. Són com a amics als que els don aixopluc. Procur que estiguin ben atesos i que tinguin els menors patiments possibles i que puguin ser vists per tothom que ho desitgi. Ara em sent com un pare que sap que els seus fills han d'abandonar la casa pairal i han d'anar a viure a un altra lloc. ¿És estrany que el pare se n'ocupi de la nova casa on han d'anar a viure els seus fills. Que faci tot el possible perquè s'hi trobin còmodes i dignificats. Que prengui totes les precaucions possibles?

FB.- I que no es mesclin amb segon qui. Vull dir amb l'art realista.

PS.- Sé que ho dius per provocar-me i que tu ho tens prou clar, aquest aspecte. Però, per ventura, hi ha gent que no li te clar i convé posar-lo. Jo no estic en contra de l'art realista: del que estic en contra és de l'artista que no arrisca. Perquè els pintors realistes que analitzen la realitat i intenten anar més enllà que els seus antecessors gaudeixen de tot el meu respecte. Però es que la majoria de pintors realistes no pinten la realitat tal com ells la veuen o l'exploren, sinó com la veren altres mestres als que ells imiten. A mi m'agraden molt els bodegons de Zurbaran, molt, però el que no m'agraden són els pintors actuals que imiten Zurbaran. Jo crec que posar al costat d'uns pintors que han acceptat els risc que comportava els donar-nos un visió personal del món uns altres que solament han imitat i ha mirat de fer únicament la pintura que la burgesia inculte volia és una injustícia per els primers.

FB.- I faràs tot el possible perquè això no passi.

PS.- El meu poder serà molt més limitat del que la gent —i els que em critiquen— pensen. Hauran de ser el que dirigesquin el museu els que hauran de prendre les decisions sobre qui té categoria o no per formar part d'un museu. Això passa a tots els llocs. El Museu en el fons serà el que la societat mallorquina vulgui que sigui. Ara el que jo no faré es de covard. No per por als que em critiquen admetré que el senyor Miró pot estar al costat amb la mateixa consideració que d'un pintor de senyores presumides o de marines olioses. Jo no manaré, però defensaré amb la meva opinió la dignitat dels pintors que he estimat.

FB.- Tot i això hi haurà algunes plomes esmolades que faràn matx.

PS.- Aquestes plomes que tu anomenes esmolades no m'ho semblen molt esmolades, sino més be patètiques. Els agradaria ser infants terribles del periodisme i quasi mai demostren altra cosa que la seva ignorància i que les lectures que han fet, els han fet massa de presa. A mi en recorden allò que Evelyn Waugh deia de Jean Cocteau: “Hi ha a París un home molt enfeliç, la vida del qual està dedicada a una sola cosa: a semblar que és modern”. Tot i que els moderns d'aquí malauradament per a ells —i per a nosaltres— no són precisament Cocteau. Ni de lluny.